

În librării
de același autor
JOCUL
CU MĂRGELELE
DE STICLĂ

253

EDITURA UNIVERS
HERMANN HESSE

Cu acest roman parabolic, Hermann Hesse își definește profilul spiritual de scriitor moralist. Sublimate, episoadele autobiografice sînt convertite într-o lecție de activism civic. Parabola este univocă. Ea pune în lumină un anumit mod de abordare a existenței.

ROMUL MUNTEANU

GLOBUS

Lei 5,25

3

HERMANN HESSE PETER CAMENZIND

1975

HERMANN HESSE
PETER CAMENZIND

Colecția GLOBUS / Editura Univers

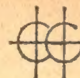
Coperta colecției de *Ion State*
Ilustrația de *Dan Erceanu*

Hermann Hesse

PETER CAMENZIND

Suhrkamp Verlag, 1962

GLOBUS

Hermann Hesse
PETER CAMENZIND

Traducere de
Sergiu Sălăgean

EDITURA UNIVERS
București
1975

1

LA ÎNCEPUT a fost mitul. Aşa cum zeul suprem crea în sufletele indienilor, grecilor şi germanilor şi năzuia la Expresie, tot aşa îşi repetă creaţia zilnic, în fiecare suflet de copil.

Nu ştiam numele locurilor, munţilor şi pîraielor patriei. Dar vedeam întinderea albastru-verzuie a lacului, punctată cu luminiţe, întinzîndu-se în soare, şi în juru-i coroana compactă a munţilor, iar pe creştetele lor cele mai înalte fîşiile albe de zăpadă, firele subţiri ale cascadelor, şi la poalele lor se aşterneau luminoase păşuni piezişe, cu pomi roditori, colibe şi turme cenuşii.

Şi fiindcă sărmanul meu suflet plăpînd şi gol se afla într-o liniştită aşteptare, spiritele locurilor şi ale munţilor îşi întipăreau într-însul faptele frumoase şi îndrăzneţe. Pereţii duri şi masivele stîncoase vorbeau cu mîndrie şi cu veneraţie despre timpurile ale căror fii sînt şi ale căror răni le poartă. Vorbeau de acele timpuri cînd pămîntul crăpa şi se încovoia, în timp ce din trupul său chinuit ţîşneau, în gemetele facerii, vîrfuri şi creste. Masive de stîncă se răsuceau urlînd şi agitîndu-se pînă se frîngeau ascuţindu-se la întîmplare, munţi gemeni se luptau într-o disperată nevoie de spaţiu, pînă cînd unul învingea şi se înălţa, aruncînd deoparte şi sfărîmîndu-şi fratele.

Şi astăzi, ici-colo, în defileurile înalte, mai stau atîrnate, din acele timpuri, culmi frînte, stînci prăbușite și sfărîmate, și la fiecare topire a zăpezilor puterea apei ducea în jos sfărîmături cît casa, le pisa ca sticla sau le rostogolea cu lovituri puternice și le împlînta în pășunile fragede.

Aceste masive de stîncă spun mereu același lucru. Şi era ușor să le înțelegi spusele, dacă te-ai fi uitat la pereţii lor duri, crăpaţi strat cu strat, îndoiţi, plesniţi, plin fiecare de răni întredeschise.

„Am suferit îngrozitor" spuneau ei, „şi suferim încă". Dar ei spuneau asta cu mîndrie, sever şi cu îndîrjire, ca nişte bătrîni războinici niciodată învinşi.

Într-adevăr războinici. Îi vedeam luptînd cu apa şi furtuna în nopţile înspăimîntătoare dinaintea primăverii cînd foehnul fierbinte urla asurzitor peste capetele lor bătrîne şi cînd loviturile apei smulgeau bucăţi proaspete, crude din coastele lor.

Stăteau cu rădăcinile înfipte îndărătnic în aceste nopţi, întunecaţi, fără respiraţie, şi îndîrjiţi opuneau furtunii pereţii despicaţi de trăznet şi culmile, şi îşi adunau toate puterile într-o reculegere care se înclina cu mîndrie. Şi la fiecare rană lăsau să se audă rostogolirile groaznice ale mîniei şi ale spaimei, şi prin strigătele cele mai îndepărtate răsuna din nou, rupt şi mînios, geamătul lor înfricoşător.

Iar eu vedeam păşuni, povîrnişuri, sfărîmături de stîncă acoperite cu ierburi, flori, ferigi

şi muşchi, cărora vechea limbă populară le dăduse denumiri ciudate, pline de semnificaţie.

Ele trăiau, copii şi nepoţi ai muntelui, colorate şi fără griji în locurile lor.

Eu le simţeam, le contemplam, le respiram aromele şi le învăţam numele.

Mai profund mă mişca priveliştea copacilor. Îl vedeam pe fiecare din ei ducîndu-şi viaţa lui separată, arătîndu-şi forma şi coroana lui deosebită şi aruncîndu-şi propria lui umbră. Ei îmi păreau asceţi şi luptători înrudiţi cu muntele, căci fiecare din ei, mai cu seamă cei ce stăteau sus în munte, avea lupta lui tenace şi liniştită pentru a sta şi a creşte, cu vîntul, vremea şi piatra. Fiecare avea de dus propria-i povară şi trebuie să se fixeze şi de aceea îşi purta fiecare propria-i statură şi rănile.

Existau pini cărora furtuna le îngăduia să aibă ramuri numai pe o parte şi rădăcinile lor roşii se încolăciseră ca şerpii în jurul stîncilor suspendate, astfel încît copac şi stîncă se ţineau într-o strînsă îmbrăţişare.

Ei mă priveau ca nişte războinici şi trezeau timiditate şi veneraţie în inima mea.

Femeile şi bărbaţii noştri le semănau, erau aspri, straşnic clădiţi şi tăcuţi, cei mai buni dintre ei cel puţin.

De aici am învăţat să privesc oamenii la fel ca pe flori sau ca pe copaci, să gîndesc asupra lor şi să nu-i cinstesc mai puţin şi nici să nu-i iubesc mai mult decît pe liniştiţii pini. Sătucul nostru, Nimikon, stă pe o suprafaţă triunghiulară, închisă oblic între două promontorii de munte. Un drum duce spre mănăstirea apro-

piață, un al doilea către un loc vecin aflat la depărtare de trei sferturi de ceas, unde satele așezate pe lac ajung în apă.

Casele noastre sînt construite din lemn, în stil tradițional, nu au o vechime determinată și nu apar aproape niciodată construcții noi, iar bătrînele case sînt reparate pe bucăți, după nevoie ; anul acesta pardoseala, altă dată o bucată din acoperiș și cîteva grinzi, iar cîteva leațuri care mai înainte au aparținut peretelui odăii, sînt acum căpriori la acoperiș ; și dacă acum nu le mai folosește nimeni, dar mai sînt bune de foc, se mai întrebuințează data viitoare la cîrpitul grajdului sau al șopronului de fîn sau ca șipci transversale la ușa casei.

La fel și cu cei care au locuit aici ; fiecare își joacă atît cît poate rolul său, trece apoi șovăielnic în cercul celor inutilizabili și dispare în sfîrșit în întuneric, fără să se bage prea mult de seamă.

Cine se întoarce la noi după mai mulți ani de înstrăinare, nu găsește nimic schimbat, decît cel mult o pereche de acoperișuri înnoite și o altă pereche care s-a învechit, bătrînii de odinioară s-au stins, dar sînt alți bătrîni aici, care locuiesc aceleași colibe, care poartă aceleași nume, care supraveghează aceeași mulțime de copii cu păr întunecat și se deosebesc cu greu la față și la făptură de cei morți între timp.

Obștea noastră ducea lipsă adesea de un aport de sînge proaspăt și de viață din afară. Locuitorii, un neam viguros, sînt aproape toți strîns înrudiți unii cu alții și aproape trei sferturi poartă numele Camenzind. Acesta umple loturile bisericii și stă pe crucile cimitirului, strălucește pe case în culori de ulei sau în sculpturi grosolane și îl vezi pe căruțele vizitiilor, pe gălețile din grajd și pe bărcile de pe lac.

Chiar pe casa tatălui meu stătea pictat : „Această casă au construit-o Jast și Franziska Camenzind“, și totuși nu se referea la tatăl meu, ci la strămoșul său, străbunicul meu, și presupunînd că voi muri fără să las copii, știu că totuși un Camenzind va însufleți bătrînul cuib, deși stă altfel și are un acoperiș deasupra capului.

Lăsînd la o parte aparenta armonie, există totuși în comunitate răi și buni, fruntași și oameni de rînd, puternici și slabi și pe lîngă cîțiva deștepți o amuzantă mică societate de nebuni, nemaisocotind cretinii. Era, ca peste tot, o imagine în miniatură a lumii celei mari, și aici mari și mici, vicleni și nebuni erau strîns înrudiți unul cu altul, pășeau cu trufie și cu nechibzuință mărginită se călcau pe bătătură, adesea sub același acoperiș, astfel că viața noastră avea destul spațiu pentru profunzimea și comicul uman. Dar plutea peste toate un văl veșnic de lumină ascunsă sau de apăsare inconștientă.

Dependența de forțele naturii și îngrijorarea unor ființe muncite dăduseră neamului nostru în curgerea vremii o aplecare spre profunzime care nu exprima nimic rău pe fețele ascuțite, dure, dar nu producea nici un rod, cel puțin nici unul îmbucurător.

Chiar de aceea erau o bucurie cei cîțiva nebuni care erau încă destul de liniștiți și de se-

rioşi, dar produceau oarecare divertisment, prilejuri de rîs şi batjocură.

Dacă unul dintre ei, printr-o nouă farsă, făcea să se vorbească despre el, peste feţele întunecate şi încreţite ale fiilor Nimikonului trecea un fulger de veselie şi bucuria de a glumi devenea savoarea fariseică a plăcerii propriei superiorităţi, care înainte de a deveni distracţie izbucnea ca sentiment, chiar înainte de a avea siguranţa unor astfel de greşeli.

Printre cei mulţi care se aflau la mijloc, între cei drepţi şi cei păcătoşi, şi luau ceea ce era acceptabil de la toţi, se găsea şi tatăl meu. Nu exista nici o farsă de nebun, om în toată firea, care să nu-l umple de o nelinişte fericită şi el oscila apoi între admiraţia plină de participare, pentru provocatori şi conştiinţa automulţumită a propriei nevinovăţii, caraghioasă ici-colo.

Unchiul meu Konrad se număra şi el printre nebunii sadea, ceea ce nu însemna că era mai prost decît tatăl meu, sau alţi eroi.

Era mai curînd un om cu minte năstruşnică, împins de un spirit neliniştit de invenţie, pentru care ceilalţi ar fi trebuit să-l invidieze în tăcere. Dar nu-i reuşea nimic.

Faptul că, în loc să-şi lase capul limpede şi să devină profund inactiv, începea mereu ceva nou şi că pe lîngă aceasta avea un simţ viu pentru tragi-comicul întreprinderilor proprii, era desigur o calitate, dar acesta devenise o particularitate ridicolă, a cărei putere îl făcea să fie socotit o paiaţă neplătită a obştei.

Relaţiile tatălui meu cu el constau într-o pendulare permanentă între admiraţie şi dispreţ.

Fiecare nou proiect al cumnatului său îi stîrneau o puternică curiozitate şi tulburare, pe care zadarnic încerca să o ascundă în spatele unor întrebări pînditor ironice şi a unor aluzii.

Dacă apoi unchiul se credea sigur de rezultate şi începea să le joace pe degete pe cele mai mărete, tata se lăsa de fiecare dată furat şi îmbătat de entuziasm într-o frăţietate speculativă, pînă cînd nereuşita era evidentă, la care unchiul dădea din umeri, în timp ce tata, înfuriat, îl împroşca cu insulte şi nu-l mai învrednicea luni întregi cu vreo privire sau cu vreun cuvînt.

Konrad era acela căruia satul nostru îi datora prima apariţie a unei bărci cu pînze, şi luntrea tatălui meu a avut de suferit pentru asta.

Pînzele şi frînghiile au fost făcute de unchiul după calendarele cu gravuri de lemn şi dacă micul nostru vas era prea îngust pentru o ambarcaţie cu pînze, asta nu a fost la urma urmei vina lui Konrad.

Pregătirile au durat săptămîni întregi, tata se agita ca argintul viu din pricina tensiunii, a speranţei şi a spaimei, şi chiar întregul sat nu vorbea despre nimic atît de mult ca despre noua minune a lui Konrad Camenzind.

A fost o zi memorabilă pentru noi, cînd barca a trebuit să iasă pe lac pentru prima dată, într-o dimineaţă vîntoasă de vară tîrzie. Tatăl meu, cu înspăimîntătoarea presimţire a unei posibile catastrofe, se ţinea departe şi-mi inter-

zisese, spre marea mea supărare, călătoria cu barca.

Fiul brutarului Füsli era singurul care-l însoțea pe maistrul cîrmaci. Dar întregul sat stătea pe aleea noastră cu pietriș și în grădiniță și lua parte la nemaiauzitul spectacol.

Peste lac bătea un vesel vînt de est.

La început a trebuit să vîslească pînă cînd barca a intrat în briză, pînza s-a umflat și a pornit mîndră la drum.

O priveam plini de admirație cum dispărea după promontoriul cel mai apropiat și la întoarcere ne pregăteam să-l salutăm ca învingător pe istețul nostru unchi și să ne rușinăm de gîndurile noastre ascunse.

Cînd în cele din urmă barcă s-a întors noaptea, nu mai exista nici o pînză, marinarii erau mai mult morți decît vii și fiul brutarului tușea spunîndu-ne : „Dacă ar fi venit o dăndănaie mai mare, duminică ar fi fost pe puțin două ospețe funerare.“ Tatăl meu a trebuit să bată două scînduri noi la barcă și de atunci nu s-a mai oglindit niciodată o pînză în apa albastră.

Lui Konrad i s-a strigat încă mult timp, ori de cîte ori era grăbit : „Trebuie să iei pînză, Konrad !“ Tata și-a înghițit supărarea și multă vreme, ori de cîte ori sărmanul cumnat îl întîlnea, se uita în altă parte și scuipa la mare distanță semn al unui inexprimabil dispreț. Aceasta a durat pînă într-o zi, cînd Konrad i-a adus proiectul unui cuptor asigurat împotriva incendiilor care i-a adus inventatorului o nesfîrșită batjocură iar pe tata l-a păgubit de patru taleri.

Vai de cel care îndrăznea să-i amintească de istoria asta.

Mult mai tîrziu, odată, cînd era din nou necaz în casă, mama a spus întîmplător că ar fi fost totuși bine dacă banii cheltuiți nepermis ar mai fi acum în posesia noastră.

Tata s-a făcut roșu pînă pe gît, dar s-a stăpînit și a spus doar atît : „Aș vrea să-i fi făcut praf într-o singură duminică“.

La sfîrșitul fiecărei ierni venea foehnul cu mugetele sale profunde pe care locuitorul Alpilor îl ascultă cutremurat și plin de spaimă și după care tînjește cînd e printre străini.

Cînd foehnul e aproape îl presimt bărbații și femeile, munții, sălbăticiunile și vitele.

Venirea lui, precedată totdeauna de reci vînturi potrivnice, este vestită de un șuierat profund și cald. Lacul verde albăstrui devine într-o clipă negru ca cerneala și își pune dintr-o dată cununi albe și învolburate de spumă.

Apoi, de unde cu cîteva minute mai devreme era o mare liniște, tună cu o izbitură îndîrjită ca aceea a mării la mal.

În același timp întregul peisaj se apropie înfricoșător.

Pe culmi, care dormitau la mari depărtări se pot număra acum stîncile și din satele care se vedeau departe doar ca niște pete întunecate, se distingeau acum acoperișuri, vîrfurile caselor și ferestrele.

Toate se apropiau, munți, pășuni, case, ca o familie speriată.

Și apoi începea șuieratul bubuitor, tremuratul podelei.

Pînzele biciuite ale lacului se întindeau ca fumul împins prin aer şi continuînd în noapte se auzea lupta disperată a loviturilor cu munţii.

Puţin mai tîrziu soseau veşti despre pîraiele revărsate, despre casele sfărîmate, despre bărcile distruse şi despre taţii şi fraţii dispăruţi de prin sate.

În copilărie mă temeam de foehn şi chiar îl uram.

Dar odată cu trezirea la sălbăticia bărbătească am început să-l iubesc, pe el, revoltatul, veşnic tînărul, certăreţul obraznic şi aducătorul primăverii.

Era sublim să vezi cum el îşi începea lupta sălbatică plin de viaţă, de avînt şi de speranţă, lovind, rîzînd şi gemînd, cum alerga nebuneşte prin prăpastii înghiţind zăpada de pe munţi, cum îndoia pinii bătrîni cu mîini brutale şi îi făcea să suspine.

Mai tîrziu mi-am adîncit dragostea pentru el şi salutam acum în foehn dulcele, frumosul, bogatul sud, din care izvorau mereu curenţi de plăcere, căldură şi frumuseţe pentru a se sfărîma de munţi şi a muri în sfîrşit plini de oboseală în nordul rece.

Nimic nu era mai rar şi mai preţios decît dulcea febră a foehnului care, atunci cînd îi vine vremea, răpeşte somnul muntenilor, şi mai ales pe acela al femeilor, şi le bucură mîngîietor toate simţurile.

Sudul este cel ce loveşte mereu în piept dezlănţuit şi plîpîitor nordul mai aspru şi mai sărac, vestind satelor înzăpezite ale Alpilor că acum lîngă apropiatele lacuri purpurii ale Italiei înfloresc deja primulele, narcisele şi migdalii.

Apoi, cînd foehnul a terminat de suflat şi ultimele lavine murdare s-au topit, abia atunci vine partea cea mai frumoasă.

Pe toate părţile se întind sus în munţi păşunile galbene înflorite, vîrfurile înzăpezite şi gheţarii stau pe înălţimile lor iar lacul devine albastru şi cald oglindind soarele şi şirurile de nori.

Toate acestea pot umple o copilărie şi la nevoie chiar o viaţă.

Căci toate acestea le vorbeşte tare şi neîntrerupt glasul lui Dumnezeu într-un fel în care ele nu ar putea ieşi din gura unui om. Cine a trăit toate acestea în copilărie, aceluia ele îi vorbesc o întreagă viaţă, dulce, puternic şi rodnic, şi nu mai poate ieşi de sub vraja lor niciodată.

Cine este la el acasă în munţi poate studia ani întregi filozofia sau istoria naturală şi poate locui cu Dumnezeu ; dacă mai simte încă odată foehnul sau aude o avalanşă rupînd lemnul îi tremură inima în piept şi se gîndeşte la Dumnezeu şi la moarte.

Căsuţa tatălui meu era mărginită de o mică grădină împrejmuită.

Acolo creştea o salată amară, sfeclă şi varză şi în afară de acestea, mama mai aşezase un vas îngust şi sărăcăcios în care lîncezeau pline de speranţă şi de mizerie două tulpini de trandafir de lună, o tufă de gherghină şi o mînă de rezeda.

Cu grădina se învecina un loc încă mai mic şi amestecat cu pietriş care ajungea pînă la malul lacului.

Acolo stăteau două butoaie goale, cîteva scînduri şi araci iar jos în apă era legată barca noastră, care pe atunci se repara şi gudrona la fiecare doi ani.

Zilele în care se făceau aceste operaţii mi-au rămas puternic întipărite în memorie.

Erau calde după-amieze dinaintea verii, cînd deasupra grădiniţelor, în soare se clătinau fluturi galbeni ca sulful, lacul era întins ca uleiul, albastru şi liniştit şi sticlea uşor, vîrfurile munţilor fumegau şi în micul loc cu pietriş mirosea puternic a petrol şi a culori de ulei. De asemenea în apropiere, barca mirosea toată vara după gudronare.

Ori de cîte ori, mulţi ani mai tîrziu, aflîndu-mă la un ţărm de mare, simţeam mirosul de neconfundat, amestecat, pe care-l exalau apa şi gudronul, îmi trecea prin faţa ochilor şi micul nostru loc de lîngă lac şi-l vedeam din nou pe tata în cămaşă, lucrînd cu pensula, vedeam norişorii albăstrui care-i ieşeau din pipă urcînd în aerul liniştit al verii şi fluturii galbeni zburînd nesigur şi şovăielnic.

În astfel de zile tata arăta o neobişnuit de bună dispoziţie, scotea triluri, lucru care-i reuşea de minune, şi cînta chiar un jodler scurt şi singuratic, dar pe acesta îl cînta totuşi numai cu jumătate de gură.

Mama cocea atunci ceva bun pentru seară, şi mă gîndesc acum că probabil o făcea cu speranţa liniştită că tata ar putea să nu meargă la cîrciumă în acea seară. El se ducea totuşi.

Nu pot spune că părinţii mei ar fi încurajat sau tulburat dezvoltarea firii mele în tinereţe.

Mama muncea tot timpul iar tata nu s-a ocupat de nimic atît de puţin în lumea asta ca de problemele de educaţie.

El avea destul de-a face cu îngrijirea pomilor săi fructiferi, a grădiniţei de cartofi şi cu supravegherea fînului.

Dar cam la două săptămîni mă lua seara de mînă, înainte de a pleca şi dispărea tăcînd cu mine împreună, în podul de fîn aşezat deasupra grajdului.

Acolo se îndeplinea apoi un act de pedepsire şi ispăşire : primeam o bătaie bună, fără ca tatăl sau eu să fi ştiut mai exact de ce.

Erau jertfe liniştite pe altarul zeiţei Nemesis şi ele se petreceau fără mustrări din partea lui şi fără strigăte din partea mea, ca tribut vinovat adus unei forţe misterioase.

Totdeauna, cînd în anii de mai tîrziu auzeam vorbindu-se de soarta oarbă, îmi reveneau în minte acele scene misterioase şi mi se păreau a fi o foarte plastică reprezentare a acelei noţiuni.

Fără să ştie, bunul meu tată urma regula pedagogică simplă pe care viaţa însăşi se îngrijeşte să o aplice, fiindcă ea cîteodată trimite asupra noastră un fulger din senin, lăsîndu-ne să reflectăm prin ce fel de fapte rele am stîrnit mînia forţelor divine.

Din păcate această reflecţie nu avea loc la mine niciodată sau numai foarte rar, ci mai cu-

rînd luam acea pedeapsă plină de învățăminte fără a primi și valoarea, demnă de a fi dorită, a examenului de sine, sau o acceptam cu dîrzenie și mă bucuram în asemenea seri că mi-am plătit din nou vama și că aveam înainte două săptămîni de pauză de la pedeapsă.

Încercărilor părinților mei de a mă pune la muncă le veneam în întîmpinare într-un mod foarte liber. Natura de neînțeles și risipitoare unise în mine două înzestrări opuse : o neobișnuită forță fizică și din păcate o nu mai mică sfiiciune față de muncă.

Tata își dădea toată osteneala să facă din mine un fiu și un ajutor utilizabil, eu însă mă eschivam de la toate șicanele și muncile impuse și încă de pe cînd eram gimnazist nu aveam atîta compasiune pentru nici unul din eroii antici cît aveam pentru Heracles, fiindcă acesta fusese constrîns la cunoscutele și grelele sale munci.

Deocamdată nu cunoșteam nimic mai frumos decît să-mi petrec vremea ca un pierde-vară pe stînci și prin pășuni sau la apă.

Muntele, lacul, furtuna și soarele erau prietenii mei, îmi povesteau și mă educau și mi-au fost mult timp mai dragi și mai apropiați decît oricare oameni sau soartă omenească.

Cei mai dragi însă îmi erau norii, pe care îi puneam mai presus decît lacul strălucitor, decît pinii triști și decît stîncile însorite.

Arătați-mi în lumea largă un om care cunoaște mai bine norii și care-i iubește mai mult decît mine. Sau arătați-mi ceva în lume care să fie mai frumos decît norii !

Ei sînt jocul și desfătarea ochilor, sînt binecuvîntarea și harul lui Dumnezeu, ei sînt urgia și puterea morții. Ei sînt gingași, moi și pașnici ca sufletele celor nou născuți, sînt frumoși, bogați și darnici ca îngerii buni, sînt întunecați, statornici și urîți ca solii morții. Plutesc argintii în straturi subțiri, binecuvîntează rîzînd alb cu margini aurii, stau și se odihnesc în culori galbene, roșii și albăstrui.

Se tîrîie întunecat și îndelung, se fugăresc precum criminalii, vînează șuierător deasupra capului, precum cavalerii furioși, atîrnă triști și visători în înălțimile albe precum pustnicii melancolici.

Ei au formele unor insule fericite și formele unor îngeri binecuvîntători, se aseamănă cu mîini amenințătoare, cu pînze fluturînde, cu cocori călători.

Ei plutesc între cerul lui Dumnezeu și pămîntul sărman ca asemănări frumoase ale tuturor durerilor omenești, înrudiți cu amîndouă visele pămîntului, în care acestea își mlădiază sufletul pătat către cerul pur.

Ei sînt imaginea veșnică a tuturor călătoriilor, a tuturor căutărilor, dorințelor și dorurilor de casă.

Și așa cum ei atîrnă între cer și pămînt temători, dornici și dîrji, la fel atîrnă temătoare, dornice și dîrze, sufletele oamenilor între temporalitate și veșnicie.

O norii, frumoșii, plutitorii, neodihniții !

Eram un copil neștiutor și îi iubeam, îi priveam și nu știam că și eu, asemenea unui nor va trebui să trec prin viață rătăcitor, străin

peste tot, plutind între timp și eternitate. Din vremea copilăriei ei mi-au fost ca niște prietene dragi și ca niște surori.

Nu pot merge pe stradă fără să ne dăm bineţe, fără să ne salutăm şi să zăbovim o clipă ochi în ochi. De asemenea nu am uitat ceea ce am învățat odinioară de la ei : formele lor, culorile, şirurile, jocurile lor, horele, dansurile, popasurile lor și istoriile lor pămîntene și cereşti în acelaşi timp.

Mai ales istoria prințesei zăpezilor.

Scena : muntele din mijloc, înaintea iernii, prin caldele locuri mîngîiate de vînt.

Prinţesa zăpezii apare cu o mică suită, coborînd de pe înalte piscuri şi îşi caută un loc de odihnă într-o vale îndepărtată sau într-o scobitură largă.

Ea priveşte cu nemulţumire falsele spirite care se aşază candid, se strecoară în taină și cu lăcomie pe munte şi atacă prin surprindere, cu furie şi urlete.

Acestea aruncă frumoasei prințese zdrențe negre de nori, o batjocoresc, îi caută ceartă, cu speranța că poate izbutesc să o alunge.

O clipă prințesa e neliniștită, așteaptă, îndură şi cîteodată urcă din nou în înălţimea ei scuturînd din cap, uşor şi plină de dispreţ.

Dar uneori ea îşi adună deodată în jur prietenele înspăimîntate, îşi dezveleşte faţa sa orbitor-princiară şi azvîrle înapoi spiriduşul cu o mînă rece.

El zăboveşte, urlă şi o rupe la fugă.

Iar ea se aşază liniştită, îşi învăluie scaunul în neguri palide iar cînd negura s-a risipit, văile și adînciturile stau acoperite clar și strălucitor cu nea nouă și curată.

În această istorie era ceva nobil, ceva despre suflet şi despre triumful frumuseţii, care mă fermeca şi-mi mişca mica mea inimă ca un secret vesel.

A venit şi vremea cînd m-am apropiat de nori, am păşit între ei şi chiar pe unii a trebuit să-i privesc de sus din carul lor.

Aveam zece ani cînd am urcat prima culme, Sennalpstockul, la ale cărui poale stătea micul nostru sătuc, Nimikonul.

Atunci am gustat pentru prima oară spaimele şi frumuseţile muntelui.

Rîpele adînci, pline de gheaţă şi de apă provenită din topirea zăpezii, gheţarii verzui, groaznicele morene, şi peste toate, ca un clopot înalt şi rotund, cerul.

Dacă cineva ar trăi zece ani închis între lac şi munte şi ar fi înconjurat îndeaproape de înălţimi nu poate uita ziua, în care pentru prima oară un cer uriaș și larg a deschis deasupra și înaintea lui un orizont nemărginit.

Deja de la urcare mă umpleau de uimire rîpele şi pereţii de stîncă care de jos îmi erau bine cunoscute iar de aici le găseam atît de uriaşe.

Şi acum vedeam, cu spaimă şi bucurie, dominat de clipă, prăvălindu-se asupra mea depărtarea monstruoasă.

Deci atît de fantastic de mare era lumea ! Întregul nostru sat, stînd pierdut în adîncime se mai vedea doar ca o mică pată luminoasă.

Culmile, care din vale păreau strîns învecinate, erau la multe ore depărtare una de alta.

Atunci am început să presimt că eu eram doar o mică scînteie, că nu avusesem o imagine reală a lumii și că în afara munților se pot petrece lucruri mari despre care nici cea mai mică veste nu vine în groapa noastră de munte, ruptă de lume.

Dar deopotrivă cu un inconștient impuls spre acele mari depărtări, ceva tremura în mine asemănător arătătorului de compas, și abia acum înțelegeam frumusețea și melancolia norilor cînd vedeam în ce depărtare fără sfîrșit rătăceau.

Amîndoi însoțitorii mei lăudau urcușul meu, se odihneau un pic într-o scobitură a gheții și rîdeau de bucuria mea plină de spaimă. Eu însă, după ce a trecut prima uimire, răgeam de plăcere și emoție, tare ca un taur, în aerul clar.

Era primul meu cîntec nearticulat închinat frumuseții. Eram prins de un ecou bubuitor, dar strigătul meu suna în înălțimile liniștite fără să lase nici o urmă, ca un tril slab de pasăre.

Am fost de aceea foarte rușinat și am rămas liniștit.

În acea zi s-a spart ceva ce fusese încremenit în viața mea, căci urma o uluire după alta.

De atunci am fost luat adesea în călătoriile în munți, chiar în cele mai grele și pătrundeam cu o plăcere neliniștită în marile taine ale înălțimilor.

De aceea am fost numit păstor de capre.

Pe una din coline, unde îmi duceam de obicei animalele, era un colț apărat de vînt, acoperit de gențiană albastră ca cobaltul și de saxifragă, roșie deschis, care era locul cel mai iubit din lume pentru mine.

Satul nu se vedea de acolo și din lac se zărea deasupra stîncilor o fîșie îngustă și strălucitoare, în schimb florile ardeau în culori proaspete și rîzătoare, cerul albastru stătea ca un acoperiș de cort pe culmile ascuțite acoperite de nea și pe lîngă sunetul frumos al tălăngilor se auzea un vuiet neîntrerupt dinspre cascada apropiată.

Acolo stăteam la căldură, priveam norișorii albi și cîntam încet jodlere pînă cînd caprele observau trîndăveala mea și începeau să-mi joace feste și să facă zburdălnicii neîngăduite.

Dar chiar în primele săptămîni ale traiului meu, asemenea cu cel al feacilor, a intervenit o întîmplare aspră. Am căzut împreună cu o capră rătăcită, într-o rîpă. Capra a murit, pe mine mă durea capul, și în afară de asta eram dureros lovit, ceea ce îi neliniștea pe bătrînii mei și am fost dus acasă cu jurăminte și bocete.

Aceste aventuri ale mele puteau fi cu ușurință primele și ultimele. Atunci ar fi rămas această cărticică nescrisă și multe alte oboseli și nebunii nu s-ar fi întîmplat.

M-aș fi căsătorit probabil cu vreo verișoară sau aș fi înghețat poate undeva în apa vreunui ghețar. N-ar fi fost rău. Dar totul s-a petrecut altfel și nu-mi vine bine să asemăn cele întîmplate cu cele neîntîmplate.

Tata îndeplinea pe atunci o mică slujbă la mănăstirea din sat. Acum era bolnav și m-a însărcinat să-l contramandez.

Eu n-am făcut asta ci am împrumutat de la vecini hîrtie și toc și am scris o scrisoare manierată fratelui de la mănăstire, am trimis-o printr-o curieră și m-am dus de capul meu la munte.

În săptămîna următoare venind cîteva zile acasă, găsesc aici un călugăr care aștepta pe acela care scrisese frumoasa scrisoare.

Mie mi-a fost puțin teamă, dar el m-a lăudat și a căutat să-l convingă pe tata să mă lase să învăț la el.

Unchiul Konrad era pe atunci din nou în grațiile tatei și a fost întrebat. Natural, el s-a aprins imediat aflînd că eu va trebui să învăț și mai tîrziu să studiez spre a deveni un domn și un învățat.

Tata s-a lăsat convins și astfel viitorul meu aparținea periculoaselor proiecte ale unchiului, mai exact cuptorului asigurat împotriva focului, vasului cu pînze și multor fantezii asemănătoare.

M-am dus așadar la o învățătură zdravănă, mai ales la latină, istorie biblică, botanică și geografie.

Toate astea mi se păreau amuzante, și nu-mi trecea prin minte pe atunci că studiile mele italiene m-ar putea costa înstrăinarea de patrie și irosirea celor mai frumoși ani.

Latina singură nu putea avea acest efect. Tata m-ar fi făcut țăran chiar dacă aș fi cunoscut toate viețile bărbaților iluștri pe de rost. Dar omul inteligent văzuse fondul ființei mele,

unde ca centru de greutate și virtute cardinală domnea o trîndăvie de neînvins. Eu fugeam de muncă și luam calea munților sau a lacului sau mă culcam pe o colină, visam și leneveam. Cu asta mă dădeam pe față.

Am acum prilejul să spun ceva pe scurt despre părinții mei.

Mama fusese frumoasă odinioară, dar din toate mai rămăsese statura puternică și dreaptă și ochii întunecoși și plini de grație.

Era mare, foarte puternică, harnică și liniștită. Deși era cel puțin la fel de deșteaptă ca tata, iar ca forță fizică îl întrecea, nu comanda ea în casă ci lăsase conducerea bărbatului ei.

El era potrivit de statură, avea membrele aproape fragile și o figură îndărătnică și vicleană, roșcovană și riduri aproape imobile. La care se mai adăuga o frunte joasă și dreaptă.

Aceasta se întuneca ori de cîte ori mișca sprîncenele și îi dădea un aspect plin de suferință ; asta se întîmpla cînd căuta să se concentreze asupra unui fapt important și fără speranță.

S-ar fi putut percepe la el o anumită melancolie dar nimeni nu-i dădea atenție, căci locuitorii ținutului nostru au cu toții o veșnică tulbureală în firea lor, ale cărei cauze sînt iernile lungi, pericolele, obositoarea cîștigare a traiului și izolarea de restul lumii.

De la ambii părinți am moștenit părți importante ale ființei mele. De la mama un deosebit bun simț, credința în Dumnezeu și o natură liniștită, tăcută. De la tata o spaimă în fața ho-

tărîrilor puternice, incapacitatea de a acţiona cu banii, şi arta de a bea mult şi cu chibzuinţă.

Ultima însuşire nu se arătase încă la vîrsta aceea fragedă.

În afară de asta am de la tata ochii şi gura, de la mama mersul greu şi molatic, construcţia corpului şi forţa deosebită a muşchilor.

De la tata şi de la rasa noastră în general am venit în viaţă cu acea şireată inteligenţă ţărănească, dar şi cu natura tulbure şi cu aplecarea spre o melancolie fără cauză.

Fiindcă îmi era scris să petrec multă vreme în afara patriei printre străini, ar fi fost mult mai bine ca în locul acesteia să am o oarecare mobilitate şi o nechibzuinţă veselă.

Astfel înzestrat şi prevăzut cu o îmbrăcăminte nouă, mi-am început călătoria în lume.

Darurile părinteşti s-au îngrijit ca eu să merg în viaţă pe propriile picioare.

Totuşi trebuie să-mi fi lipsit ceva, care nici ştiinţa nici experienţa vieţii nu mi-au adus niciodată.

Căci eu pot azi ca şi altădată să urc un munte, să merg zece ore, să duc sau la nevoie să ucid un om cu mîinile libere, dar arta vieţii îmi lipseşte azi la fel de mult ca şi odinioară. Obişnuinţa unilaterală cu pămîntul şi plantele sale, şi cu animalele, lăsase prea puţin loc pentru formarea aptitudinilor sociale şi încă azi, visele mele sînt o dovadă a înclinaţiei mele spre o viaţă pur animalică.

Visez anume, foarte adesea, că stau la malul mării în chip de animal, cel mai adesea mă visez focă, şi visînd simt o asemenea satisfacţie încît la trezire reintrarea în posesia umanităţii o percep ca pe o suferinţă şi nicidecum ca bucurie sau mîndrie.

Am fost educat în mod obişnuit, cu loc şi masă gratuită la un gimnaziu şi trebuia să devin filolog. Nimeni nu ştie de ce. Nu exista nici o meserie mai inutilă şi mai plicticoasă şi nici alta care să-mi fie mai străină.

Anii de şcoală s-au scurs repede.

Între bătăi şi şcoală veneau ore pline de dor de ţară, pline de vise despre viitor, ore pline de adoraţie pentru ştiinţă. Printre acestea apărea şi aici lenea mea înnăscută care-mi aducea numai necazuri şi pedpse ca apoi să se trezească un nou entuziasm pentru învăţătură.

„Peter Camenzind“ spunea profesorul meu de greacă, „eşti un îndărătnic şi un răzvrătit şi îţi voi sfărîma încă odată capul ăla tare“.

Îl priveam pe grasul purtător de ochelari, auzeam vorbele lui şi îl găseam comic.

„Peter Camenzind“ spunea profesorul de matematică, „tu eşti un geniu al lenei şi regret că nu există notă mai mică decît zero. Apreciez munca ta de astăzi cu minus doi şi jumătate“. Mă uitam la el, regretam că mă ceartă şi îl găseam foarte plicticos.

„Peter Camenzind“, mi-a spus odată profesorul de istorie, „nu eşti un elev bun, dar vei deveni totuşi odată un istoric bun. Eşti leneş dar ştii să deosebeşti ceea ce e mare de ceea ce e mic“.

Chiar şi aceasta nu era pentru mine foarte important. Totuşi aveam respect pentru profe-

sori căci gîndeam că ei au posesia științei și în fața științei simțeam o puternică și întunecată teamă.

Și cu toate că asupra lenei mele toți profesorii erau de acord, mergeam înainte și aveam locul meu printre elevii buni ai clasei.

Că școala și știința școlii era o cîrpăceală, vedeam prea bine ; dar așteptam pentru mai tîrziu. În spatele acestor pregătiri și vexații ale școlii presimțeam spiritualul pur, o neîndoielnică și sigură știință a adevărului.

Acolo aș fi aflat ce înseamnă încurcătura întunecată a istoriei, luptele popoarelor și întrebarea temătoare în fiecare suflet izolat.

Încă mai puternică și mai vie era o altă dorință în mine. Voiam să am un prieten.

Era un băiat brunet, serios, cu doi ani mai mare decît mine, pe nume Kaspar Hauri.

Avea un fel sigur și liniștit de a merge și de a sta, își purta capul bărbătește, puternic și serios și nu vorbea mult cu camarazii săi.

M-am uitat la el luni întregi cu mare admirație, mă opream pe stradă în spatele lui și speram să fiu observat de el.

Eram gelos pe fiecare burtă-verde pe care-l saluta și pe fiecare casă în care îl vedeam intrînd sau ieșind.

Dar eu eram cu două clase mai mic decît el, iar el se simțea probabil superior chiar celor de o seamă cu el. Nu am schimbat niciodată un cuvînt cu el.

În locul său s-a atașat de mine fără voia mea, un mic băiețel bolnăvicios.

Era mai tînăr decît mine, timid și neajutorat, dar avea ochii frumoși și melancolici ca și trăsăturile feței.

Fiindcă era slăbuț și mic de statură, stătea în clasa sa neobservat și mă căuta ca protector pe mine, care eram puternic și înalt.

Apoi s-a îmbolnăvit atît de rău încît nu a mai putut veni la școală. Nu mi-a lipsit și l-am uitat repede.

În clasa noastră era un zburdalnic cap blond, un artist multilateral, muzician, mim și saltimbanc.

I-am cîștigat prietenia, nu fără osteneală și micul tovarăș al celor mari avea adesea un aer puțin protector față de mine.

Totuși aveam acum un prieten.

Îl căutam în cămăruța lui, citeam cîteva cărți cu el, îi făceam temele la greacă și mă lăsam ajutat la calcule.

Chiar mergeam uneori împreună la plimbare și probabil că arătam ca ursul cu nevăstuica.

El era guralivul, veselul, glumețul niciodată încurcat, iar eu îl ascultam, rîdeam și eram bucuros să am un prieten atît de vesel.

Dar într-o după-amiază am ajuns, fără să fiu observat, tocmai cînd micul șarlatan dădea în holul clădirii școlii una din cele mai iubite reprezentații comice.

Astfel că imitînd un profesor, spunea : „Ghiciți cine este !“ și începea să citească tare cîteva versuri din Homer. Apoi mă imita foarte exact, ținuta mea stînjenită, cititul meu șovăielnic, pronunția mea nordică aspră și chiar mîna mea crispată, tremuratul și închiderea ochiului stîng.

Era foarte comic și cît putea de ironic și răutăcios.

Cînd a închis cartea și a gustat succesul am ieșit în față, spre el, pentru răzbunare.

Nu găseam cuvinte, dar am dat expresie pregnantă întregii mele indignări, rușini și furii printr-o singură palmă uriașă.

Chiar atunci începea lecția, și profesorul observă scînceala și obrazul roșu al fostului meu prieten, care pe deasupra era favoritul său.

„Cine te-a aranjat în halul ăsta ?"

„Camenzind".

„Camenzind, ieși în față ! E adevărat ?"

„Da."

„De ce l-ai lovit ?"

Nici un răspuns.

„N-ai avut nici un motiv ?"

„Nu."

Atunci am fost aspru pedepsit și am gustat stoic din plăcerile martirului nevinovat. Fiindcă însă nu eram un stoic și nici un sfînt, ci un elev de școală, după ce s-a încheiat pedeapsa am scos limba cît era de lungă spre dușmanul meu. Stupefiat, profesorul m-a dat afară.

„Nu ți-e rușine ? Ce vrea să însemne asta ?"

„Asta vrea să însemne că cel de acolo este un individ ordinar și că îl disprețuiesc. Și pe deasupra e un laș."

Astfel s-a încheiat prietenia mea cu mimul.

El nu a mai avut nici un succesor și a trebuit să-mi petrec ultimii ani ai adolescenței fără prieteni.

Dar deși concepția mea despre viață și despre oameni s-a schimbat de atunci, îmi amintesc acea palmă nu fără o adîncă satisfacție.

Sper că nici blondul nu a uitat-o.

Cu cei șaptesprezece ani ai mei m-am îndrăgostit de fiica unui avocat. Era frumoasă, și sînt mîndru că de-a lungul întregii vieți am iubit numai femei foarte frumoase.

Ce s-a întîmplat cu ea și cu altele, voi povesti altădată.

Ea se numea Rösi Girtanner și este și azi demnă de dragostea unor bărbați cu totul deosebiți de mine.

Pe atunci puterea neîntrebuințată a tinereții îmi fierbea în toate membrele.

Încingeam cu camarazii mei bătăi nebunești, mă simțeam mîndru ca cel mai bun boxer, jucător cu mingea, alergător și vîslaș și eram totdeauna melancolic.

Astea nu se prea potriveau cu istoriile de dragoste.

Era simplu cu dulcea melancolie dinaintea primăverii, care mă cuprindea mai tare decît altele, astfel că eram bucuros cînd aveam imagini îngrozitoare, gînduri despre moarte și idei pesimiste.

Natural, s-a găsit și camaradul care să-mi dea să citesc „Cartea cîntecelor" de Heine într-o ediție ieftină.

Nu era propriu-zis o lectură — eu revărsam în versurile goale întreaga mea inimă, sufeream, deveneam poet și mă cuprindea o căldură

lirică, care probabil mi se vedea pe față ca o cămășuță pe un purcel.

Pînă atunci nu avusesem nici o bănuială despre „literatura frumoasă".

Au urmat Lenau, Schiller, apoi Goethe și Shakespeare, și deodată palidele umbre ale literaturii au devenit pentru mine niște mari zeități.

Cu un dulce fior simțeam adiind din aceste cărți aerul rece și aromat al unei vieți care nu existase pe pămînt și totuși era verosimilă și care acum voia să-și izbească valurile de sufletul meu și să-și trăiască viața în inima mea. În colțul meu de lectură, în podul camerei unde se auzeau doar bătăile orologiului din turnul apropiat și clămpănitul sec al berzei cuibărite acolo, ieșeau și intrau oamenii lui Goethe și Shakespeare.

Divinul și ridicolul fiecărei ființe umane îmi devenea evident : enigma inimii noastre ambigue și neastîmpărate, profunda esențialitate a istoriei lumii și puternica minune a spiritului care luminează scurtele noastre zile și ridică prin puterea cunoașterii mica noastră ființă în sfera necesarului și a veșniciei.

Cînd scoteam capul prin lucarna îngustă, vedeam soarele lucind pe acoperișuri și pe străzile înguste, ascultam plin de uimire micile zgomote ale muncii și cotidianul plin de entuziasm și simțeam singurătatea și misterul acoperișului meu plin de mari spirite înconjurîndu-mă ca o poveste minunat de frumoasă.

Și treptat, cu cît citeam mai mult și cu cît mă mușca mai miraculos și mai straniu privirea mea în jos pe acoperișuri, străzi și peste banalitatea fiecărei zile, apărea tot mai des, sfios și dureros sentimentul că eu sînt poate un observator și că lumea îndepărtată de mine așteaptă poate, ca eu să înalț o parte a ceea ce e bun în ea, să ridic vălul accidentalului și al banalității și să eternizez ceea ce am descoperit prin puterea poeziei, smulgîndu-l de la prăbușire.

Am început, timid, să compun poezii și s-au umplut cîteva caiete cu versuri, schițe și mici povestiri.

Le-am distrus, și probabil erau lipsite de valoare, dar mi-au dat destule bătăi de inimă și voluptăți ascunse.

Doar cu încetineală a urmat, după aceste încercări, critica și autoexaminarea și abia în ultimul an de școală a venit prima mare și necesară decepție.

Începusem deja să fac ordine în poeziile mele de tinerețe, și de asemenea să privesc în genere cu neîncredere activitatea mea scriitoricească, cînd din întîmplare mi-au căzut în mînă două volume de Gottfried Keller pe care le-am citit de două și trei ori succesiv.

Atunci am văzut, printr-o bruscă revelație, cît de departe fuseseră visările mele de adevărata, aspra și realista artă, mi-am ars poemele și nuvelele și am privit în lume treaz și îngrozit, cu un sentiment de chinuitoare mahmureală.

2

VORBIND DESPRE DRAGOSTE — în această privință am rămas toată viața un copil.

Pentru mine iubirea pentru femei a fost totdeauna o adorație pură, o flacără izbucnită din tulburare, o împreunare a mîinilor înălțate spre cerul albastru. Din pricina mamei, și totodată din pricina propriului meu sentiment, de netălmăcit, cinsteam femeile în genere ca pe un neam străin, frumos și enigmatic care ne este superior printr-o frumusețe și o unitate a ființei și pe care noi trebuie să-l păstrăm ca sfînt, fiindcă stelele și albastrele înălțimi ale munților ne sînt depărtate iar Dumnezeu pare să fie mai apropiat.

Fiindcă viața aspră mi-a dat din belșug cu tifla, iubirea pentru femei mi-a adus mai multă amărăciune decît dulceață; totuși femeile rămîneau pe soclul lor înalt iar mie mi se potrivea rolul sărbătoresc al preotului în rugăciune, mai ușor decît cel dureros-comic al nebunului.

Rösi Girtanner mă întîlnea în fiecare zi cînd mergeam la masă. Era o fecioară de șaptesprezece ani, bine și mlădios construită.

De pe fața îngustă și oacheșă, plină de prospețime, vorbea frumusețea calmă, expresivă pe care mama ei o mai avea încă și pe care o moștenise de la străbuni.

Din această bătrînă, stimată și binecuvîntată casă ieșise din generație în generație, un șir lung și falnic de femei, fiecare liniștită și stimabilă, fiecare proaspătă și nobilă și de o frumusețe fără cusur.

A rămas de la un maestru necunoscut un portret de femeie din familia Fuggerilor, pictat în secolul al șaisprezecelea, care este unul din cele mai prețioase tablouri pe care ochii mei le-au văzut.

Femeile din neamul Girtanner semănau cu acel chip pictat și Rösi nu făcea excepție.

Toate acestea nu le știam pe atunci.

Eu o vedeam doar mergînd cu demnitatea ei liniștită și luminoasă și simțeam noblețea ființei ei grațioase.

Stăteam apoi seara, cugetînd în amurg, pînă ajungeam să-mi reprezint clar figura ei și apoi asupra sufletului meu de copil aluneca o melancolie dulce și misterioasă.

După care urma o tulburare a clipei de plăcere și mă copleșeau dureri amare.

Simțeam deodată cît de străină îmi era, cît de puțin mă cunoaște și se gîndește la mine, și că frumosul meu tablou de vis este o hoție comisă asupra ființei ei fericite.

Și, deși simțeam aceasta atît de ascuțit și chinuitor, vedeam imaginea ei pentru o clipă atît de adevărată și de vie, respirînd sub ochii mei, încît un val întunecat și cald îmi umfla inima și pînă și pulsul îndepărtat și rar îmi provoca suferință.

În timpul zilei se întîmpla ca valul să revină, în mijlocul unei ore de școală sau în mijlocul unei bătăi puternice.

Atunci închideam ochii, lăsam mîinile să-mi cadă și simțeam că alunec într-o prăpastie, pînă

cînd mă trezea apelul profesorului sau ghiontul unui camarad. Mă trezeam, fugeam în libertate și priveam cu o uimire visătoare în lume. Acum vedeam deodată cît de frumos și colorat era totul, cum lumina și respirația curgea prin toate lucrurile, cît de clar era verdele apei, cît de roșii erau acoperișurile și cît de albaștri erau munții. Dar această frumusețe nu mă distra, ci o primeam liniștit și înspăimîntat.

Cu cît mai frumos era totul, cu atît mai străin îmi apărea căci nu participam la frumusețe și mă aflam în afara ei. Printre acestea gîndurile mele apăsătoare găseau drumul înapoi spre Rösi : dacă în această clipă aș muri, ea nu o va ști, nici nu se va întreba nici nu va fi tulburată de asta ! Totuși nu doream să fiu băgat în seamă de ea. Aș fi făcut ceva nemaiauzit pentru dînsa, sau i-aș fi dăruit ceva fără ca ea să știe de unde venea darul.

Am făcut mult pentru ea. Venea o scurtă vacanță și plecam acasă.

Acolo am făcut călătorii excesiv de lungi, parcurgînd mari distanțe în timp scurt.

După o asemenea călătorie cînd veneam ars de soare și flămînd, îmi veni ideea să rămîn flămînd și însetat pînă seara.

Totul pentru Rösi Girtanner.

Găseam nume și cuvinte de glorificare pentru ea pe crestele de munte îndepărtate și prin grotele niciodată călcate de picior omenesc.

Mă gîndeam că ispășesc plăcerea dragostei pentru ea prin tinerețea mea înghesuită în camera de elev.

Umerii mei erau largi și puternici, fața și ceafa erau negre și peste tot se întindeau și se tumefiau mușchii.

În penultima zi de vacanță am adus dragostei mele o jertfă florală.

Știam că în mai multe prăpăstii ispititoare, pe ieșituri înguste de pămînt se găsește floarea reginei dar această floare argintie întunecoasă, fără culoare și bolnăvicioasă mi se părea ca neînsuflețită și fără farmec.

Am ajuns cu greu la cîteva buchete de roze de Alpi, înflorind tîrziu și ispititor, risipite în cutele unor masive de stîncă.

Acum trebuia să înaintez. Și fiindcă tinerețea și iubirea nu cunosc nimic imposibil, am ajuns la țintă cu mîinile julite și cu șoldurile pline de cîrcei.

Nu puteam să chiui, în poziția în care mă aflam, dar inima cînta jodlere și plîngea de plăcere pe cînd tăiam cu grijă ramurile puternice și țineam prada în mîini.

Înapoi trebuia să mă cațăr cu florile în gură, și numai Dumnezeu știe cum eu, băiat îndrăzneț, am ajuns cu piciorul peretele.

Rozele de Alpi erau peste tot, dar eu aveam în mînă ultimele ramuri înflorite ale anului.

În altă zi am ținut florile în mînă pe timpul întregului drum de cinci ore.

La început inima mă îndemna puternic spre orașul lui Rösi, dar cu cît era mai departe înălțimea muntelui, cu atît mai tare mă trăgea înapoi dragostea.

Îmi amintesc atît de bine acea călătorie cu trenul ! Pășunile Alpilor nu se mai vedeau de

mult, dispăruseră și dealurile dințate, unul după atlul, și fiecare se desprindea cu un sentiment dureros din inima mea.

Acum dispăruseră toți munții și un peisaj larg, scund și verde luminos se arăta înainte.

Acesta nu mă impresionase deloc la prima mea călătorie. Dar de această dată mă cuprinsese neliniștea, spaima și groaza ca și cum aș fi fost condamnat să călătoresc în cîmpii tot mai întinse, și aș fi pierdut iremediabil munții și dreptul de a avea o patrie.

În același timp vedeam mereu înaintea mea frumoasa față smeadă a lui Rösi, atît de străină și rece, și atît de indiferentă încît amărăciunea și durerea îmi oprea respirația.

Prin fața geamurilor alunecau una după alta veselele și curatele localități cu turnuri subțiri și cu frontoane albe, iar oamenii urcau și coborau, vorbeau, salutau, rîdeau, fumau și făceau glume — foarte veseli locuitori de la cîmpie, sprinteni, deschiși și politicoși — iar eu, flăcău greoi din țara de sus stăteam în mijlocul lor tăcut și trist.

Simțeam că nu mai eram acasă.

Simțeam că eram înstrăinat pentru totdeauna de munți și că totuși niciodată nu voi putea deveni un om din țara de jos, vesel, vioi, seducător și sigur. Unul ca acesta s-ar fi distrat totdeauna pe seama mea, unul ca acesta se va căsători odată cu Girtanner, și unul ca el va fi totdeauna cu un pas înaintea mea. Asemenea gînduri duceam spre oraș. Acolo am urcat în pod, după primele formule de salut, am deschis cutia mea și am luat o coală mare de hîrtie.

Nu era din cele mai fine și cînd am împachetat în ea trandafirii mei de Alpi și am legat pachetul cu o ață specială, adusă de acasă, nu mai arăta ca un dar de dragoste.

Foarte serios am dus pachetul pe strada unde locuia avocatul Girtanner și în primul moment favorabil am pășit prin poarta deschisă, m-am uitat în vestibul în lumina scăzută a amurgului și am pus legătura mea diformă pe scara largă, monumentală. Nimeni nu m-a văzut și n-am aflat niciodată dacă Rösi a ajuns să vadă omagiul meu.

Dar eu eram zgîriat de stînci și-mi riscasem viața pentru a depune o ramură de trandafir pe scara casei ei și în asta era ceva dulce, un poetic amestec de tristețe și fericire, care-mi făcea bine, sentiment pe care-l simt încă și azi.

Doar în orele fără har mi se pare cîteodată, ca și cum acea aventură a trandafirilor ar fi fost ca și celelalte istorii mai tîrzii de dragoste, o aventură donquichotescă.

Această primă dragoste a mea nu și-a găsit nici o finalitate ci a răsunat întrebător și fără salvare în anii tinereții mele și a alunecat pe lîngă amorezările mele de mai tîrziu ca o soră liniștită și mai vîrstnică.

Nici acum nu pot să-mi reprezint nimic mai nobil, mai pur și mai frumos decît acea tînără patriciană, bine făcută și cu privire liniștită. Și cînd cîțiva ani mai tîrziu, la o expoziție istorică la München, am văzut acel tablou fără nume, enigmatic și drăgălaș al fiicei Fuggerilor, mi s-a părut că întreaga mea tinerețe agitată și

înspăimîntătoare îmi stă înainte și mă privește cu ochii profunzi, adînc și pierdut.

Între timp îmi lepădam pielea, încet și prevăzător, și deveneam treptat și complet un tînăr.

O fotografie a mea făcută atunci arăta un băiat de țăran ciolănos, un lungan, în haine proaste de școlar cu niște ochi obosiți și cu niște membre necioplite și bădărănoase.

Doar capul avea ceva puternic și prematur conturat. Cu un fel de uimire vedeam dispărînd vîrsta copilăriei și așteptam cu o bucurie întunecată timpul studenției.

Trebuia să studiez la Zürich și în cazul unor succese deosebite, protectorii mei menționaseră și o călătorie de studii.

Toate acestea îmi apăreau ca o imagine clasică și frumoasă ; o boltă de verdeață, sobră și prietenoasă, cu busturile lui Homer și Platon, iar eu stînd și scriind sub acest umbrar aplecat asupra tomurilor și în toate părțile o largă, clară vedere asupra orașului, lacului, muntelui și depărtărilor frumoase.

Ființa mea devenise mai prozaică și totuși mai plină de avînt, și mă bucuram de viitorul noroc cu o încredere puternică că voi fi găsit demn de el.

În ultimul an de școală m-a captivat studiul italianei și prima cunoștință cu vechii nuveliști, al căror studiu profund îl rezervasem ca primă muncă plină de dragoste pentru semestrul de la Zürich.

Apoi veni ziua cînd am spus adio profesorilor mei și părintelui casei, cînd mi-am făcut

cufărul și am atins în drum casa lui Rösi, luîndu-mi rămas bun cu o durere voluptoasă.

Prima vacanță mi-a dat un amar gust al vieții și mi-a retezat repede și cu asprime aripile viselor.

În curînd am găsit-o pe mama bolnavă. Zăcea în pat, vorbea puțin și venirea mea nu i-a produs mare bucurie.

Nu am suferit din cauza asta, dar mă durea totuși că bucuria mea și mîndria mea tinerească nu a găsit nici un ecou.

Apoi tatăl meu m-a lămurit că el nu avea nimic împotrivă dacă voiam să studiez, dar că el nu poate să-mi dea bani pentru acest scop.

Dacă mica bursă nu-mi ajunge, va trebui să fiu atent să mă mulțumesc cu strictul necesar.

De la vîrsta mea el își cîștiga de mult propria pîine și așa mai departe.

N-am făcut multe plimbări, n-am vîslit și n-am urcat munții prea mult, căci trebuia să particip la munca din casă și de la cîmp și în jumătățile de zile libere nu am avut chef să citesc nici măcar o singură dată.

Mă revolta și mă obosea să văd cum banala viață cotidiană își cerea dreptul cu gura mare și înghițea tot ceea ce eu adusesem ca belșug și zburdălnicie.

Pe deasupra tatăl meu, de cînd îl frămînta problema banilor, era după felul său, aspru și concis, dar nu neprietenos față de mine și totuși asta nu mă bucura cu nimic. Faptul că imaginea mea de școlar și cărțile mele îi insuflau un respect liniștit și pe jumătate disprețuitor mă jignea și-mi făcea rău.

Și apoi mă gîndeam des la Rösi și aveam din nou sentimentul rău și cîrcotaș al neputinței mele țărănești, de a deveni vreodată în lume un om sigur de sine și mobil.

Meditam cîte o zi întreagă dacă nu ar fi mai bine să rămîn aici și să-mi uit speranțele și latina mea în puternica și tulburea constrîngere a vieții sărăcăcioase de acasă.

Chinuit și supărat rătăceam prin preajmă și nu găseam consolare și mîngîiere nici măcar la patul mamei bolnave.

Imaginea acelei bolți de verdeață visate, cu bustul lui Homer apărea din nou ironică și îmi revărsam asupra ei toată furia și dușmănia ființei mele rănite.

Săptămînile erau insuportabil de lungi ca și cînd trebuia să-mi pierd întreaga tinerețe în acest răstimp fără speranțe, de supărare și sfîșiere.

Eram uimit și revoltat să văd cum viața a distrus atît de rapid și de profund visarea mea fericită și eram în poziția de a mă mira cît de brusc și puternic a crescut un învingător din chinurile de azi.

Viața îmi arătase latura neagră a zilei sale de lucru și acum pășea deodată cu profunzimile sale veșnice în fața ochilor mei sfioși și solicita tinerețea mea cu o experiență simplă și puternică.

Devreme, în dimineața unei zile calde de vară, sufeream de sete în pat și m-am sculat să merg în bucătărie unde de obicei stătea o cofă cu apă proaspătă. Pentru asta a trebuit să

trec prin camera de dormit a părinților unde m-au întîmpinat gemetele aparte ale mamei.

Am mers la patul ei, totuși ea nu mă vedea și nu mi-a răspuns ci gemea sec și plină de spaimă, pleoapele îi tresăreau și fața era de un albastru palid.

Aceasta nu m-a speriat prea mult deși simțeam ceva înspăimîntător.

Dar apoi am văzut ambele ei mîini zăcînd pe cearșaf liniștite ca niște surori adormite.

Privind aceste mîini am văzut că mama era pe moarte, căci ele erau obosite, moarte și fără voință, cum nu le are un om viu.

Mi-am uitat setea, am îngenuncheat lîngă pat, am pus mîna pe fruntea bolnavei și i-am căutat privirea.

Cînd m-a atins, era bună și fără suferință, dar aproape de stingere. Nu mi-am dat seama că trebuia să-l trezesc pe tata, care dormea alături cu o respirație aspră.

Am stat îngenuncheat aproape două ore și am văzut-o pe mama în chinurile morții.

Ea a suferit liniștit, serios și plină de curaj, cum se potrivea felului ei de a fi și mi-a dat un bun exemplu.

Cămăruța era liniștită și s-a umplut încet de lumina dimineții care se ivea ; satul și casa dormeau, și eu simțeam nevoia să însoțesc cu gîndul sufletul unei moarte, pe deasupra casei, satului, lacului și culmilor înzăpezite, în libertatea rece a unui cer de dimineață timpurie.

Simțeam puțină durere, căci eram plin de uimire și de venerație, deoarece trebuia să văd

cum se dezleagă o mare enigmă și cum cercul unei vieți se închide cu o ușoară tremurare.

Curajul fără plînsete al celei care pleca era atît de sublim, încît din gloria ei aspră o rază clară și rece a căzut și în sufletul meu.

Nu simțeam că tata doarme alături, că nu era de față nici un preot, că nici împărtășania, nici rugăciunile nu însoțesc sfințind sufletul care se întorcea acasă.

Simțeam doar respirația dătătoare de fiori a eternității plutind prin camera întunecoasă și amestecîndu-se cu ființa mea.

În ultima clipă, cînd ochii erau deja stinși, am sărutat pentru prima oară în viața mea gura rece și ofilită a mamei.

Răceala străină a atingerii m-a străbătut dintr-o dată cu groază, stăteam pe marginea patului și simțeam că, încet și șovăitor, o lacrimă mare îmi aluneca pe obraz, pe bărbie și pe mîini.

Atunci s-a trezit tata, m-a văzut șezînd acolo și m-a întrebat amețit de somn ce s-a întîmplat.

Voiam să-i dau un răspuns. Am vrut să-i răspund dar n-am putut să spun nimic ci am ieșit din cameră și m-am dus ca în vis în camera mea unde mi-am luat încet și inconștient hainele.

Apoi tata a apărut la mine.

„Mama este moartă“, a spus el. „Ai știut ?“

Am dat din cap.

De ce m-ai lăsat să dorm ? Și nici un preot nu este aici ! Ar trebui să...“ Rosti o înjurătură grea.

Asta mi-a făcut rău, ca și cum mi-ar fi plesnit o venă. Am mers spre el și l-am prins de amîndouă mîinile — era slab ca un copil pe lîngă mine — și l-am privit în față.

Nu puteam să spun nimic, dar el era liniștit și supărat și cînd ne-am dus amîndoi spre mama, l-a cuprins și pe el puterea morții și-i făcu fața străină și solemnă.

Apoi se aplecă asupra celei moarte și începu să plîngă ușor și copilărește, ca o pasăre, în tonuri înalte și slabe.

Eu am plecat și am dus vecinilor vestea.

Ei mă ascultau, nu puneau nici o întrebare ci mi-au dat mîna și au oferit ajutorul lor casei noastre care se afla în nenorocire.

Unul a luat drumul spre mănăstire pentru a aduce un călugăr și cînd m-am întors acasă deja o vecină era la grajdul nostru și îngrijea vaca.

Venise preotul și toate femeile, totul se petrecea punctual și corect ca de la sine, chiar cosciugul fusese făcut fără grija noastră și am putut să văd pentru prima oară cît de bine este ca în împrejurări grele să fii acasă și să aparții unei colectivități mici și sigure.

În celelalte zile aceasta trebuia să mă convingă și mai profund poate.

După ce cosciugul a fost binecuvîntat și coborît și convoiul de pălării demodate și țepoase a dispărut fiecare în cutia și dulapul ei, chiar și acelea ale rudeniilor mele, pe săracul tata l-a cuprins slăbiciunea.

El începu dintr-o dată să se autocompătimească și își exprimă în ciudate și mari întorsături biblice de frază nenorocirea că, după ce

și-a îngropat soția, trebuie să-și vadă și fiul pierdut și călătorind prin străinătăți.

Nu mai termina, eu îl ascultam înspăimîntat și eram aproape pregătit să-i promit că rămîn.

În această clipă, cînd mă pregăteam să răspund mi s-a întîmplat ceva important. Mi-a apărut dintr-o dată, în cîteva secunde, tot ceea ce de mic gîndisem, dorisem și sperasem dureros, îngrămădit totul în fața unui ochi interior brusc apărut. Vedeam mari și frumoase munci așteptîndu-mă, cărți care trebuiau citite și cărți care trebuiau scrise.

Auzeam foehnul suflînd și vedeam departe ape fericite și maluri strălucind în culori sudice.

Vedeam plimbîndu-se oameni cu fețe inteligente și spirituale, și femei frumoase, vedeam străzi și pasuri ducînd peste Alpi și trenuri grăbindu-se prin țări diferite, totul în același timp și totuși fiecare separat și clar și ca fundal pentru toate, era depărtarea nemărginită a unui orizont clar, traversat de nori grăbiți.

Învățătura, acțiunea, privirea, călătoria — întreaga multiplicitate a vieții strălucea în clipa zburătoare de argint înaintea ochilor mei și din nou ca în vremea copilăriei ceva a tremurat în mine cu avîntul puternic și inconștient spre marea întindere a lumii.

Eu tăceam și l-am lăsat pe tata să vorbească, am clătinat din cap și am așteptat pînă cînd impetuozitatea lui s-a calmat. Aceasta s-a întîmplat doar seara. Atunci i-am făcut cunoscută hotărîrea mea puternică de a studia și de a căuta

patria mea viitoare în imperiul spiritului, fără a-i cere nici un sprijin.

Nu m-a cercetat mai departe și m-a privit doar cu durere și clătinînd din cap.

Totuși înțelegea că de astăzi mă duc pe drumul meu și că voi deveni rapid și deplin străin de viața lui.

Astăzi cînd scriind îmi amintesc ziua, îl văd din nou pe tata așa cum stătea el în acea seară la fereastră.

Capul său de țăran, ascuțit și deștept stătea nemișcat pe gîtul subțire, părul scurt începea să încărunțească și în liniile (feței) aspre și severe durerea și bătrînețea apropiată lupta cu bărbăția tenace.

Despre el și despre șederea mea de atunci sub acoperișul său îmi rămîne încă o mică dar importantă întîmplare de povestit.

În ultima săptămînă înaintea plecării mele, tata își puse într-o seară căciula și apucă clanța ușii în mînă.

„Unde mergi ?“ l-am întrebat. — „Ce te privește ?“ spuse el. „Ai putea să-mi spui dacă nu e ceva rău“, am fost eu de părere. Atunci rîse și-mi spuse : — „Poți să mergi și tu cu mine, căci nu mai ești printre cei mici“. Astfel m-am dus cu el, la cîrciumă. Cîțiva țărani stăteau în fața unui ulcior de vin de Hallau, doi birjari străini beau absint, o masă plină de flăcăi tineri jucau jas [1] și se certau tare.

[1] Joc de cărți elvețian.

Eram obișnuit să beau cîteodată o sticlă cu vin și totuși acum era prima oară că intram fără să simt nevoia într-o cîrciumă. Că tata era un chefliu merituos, știam numai din auzite. El bea mult și bine și totuși rămînea treaz, fără a uita vreodată cu adevărat să cadă într-o stare de amărăciune fără speranță.

Am observat ce multă atenție îi acordau cîrciumarul și ceilalți oaspeți.

Ceru un litru de Vaud, mă chemă să închinăm și mă învăță cum trebuie făcut lucrul ăsta. Trebuia băut încet, apoi trebuia prelungită treptat raza elipsei și în final trebuia din nou să înclini sticla cît mai mult posibil.

Apoi începu să povestescă despre diferitele vinuri pe care le cunoștea și pe care avea grijă să le bea la ocazii rare, dacă mergea vreodată în oraș sau în Italia.

Îmi vorbi cu multă seriozitate de Veltlinerul de un roșu profund din care deosebea trei soiuri. Apoi începu să vorbească cu glas scăzut și pătrunzător despre anumite sticle de vin de Vaud.

Șoptind și cu o mină de povestitor îmi vorbi despre vinul de Neuchâtel.

Sînt ani cînd spuma acestui vin seamănă cu stelele la turnarea în pahar.

Și îmi arătă steaua pe masă cu degetul arătător umed.

Apoi se adînci în presupuneri monstruoase asupra esenței și gustului vinului de Champagne pe care nu-l băuse niciodată și despre care credea că îmbată cui doi bărbați.

Tăcut și gînditor își aprinse o pipă.

Tata observă că nu am ce să fumez și-mi dădu zece păpuși negre pentru țigări.

Apoi stăturăm unul în fața celuilalt, ne suflam fumul în față și beam încet lăsînd prima sticlă goală.

Vinul de Vaud, galben și picant avea un gust excelent pentru mine.

Treptat țăranii de la masa alăturată au intrat în discuție și pînă la urmă s-au așezat unul după altul la masa noastră, prevăzători și dregîndu-și glasul.

Apoi am ajuns chiar eu în centru și s-a dovedit că renumele meu de cățărător în munți nu fusese uitat. Îndrăzneala urcușului și coborîrea nebunească, învăluită într-o negură mitică, au fost povestite, judecate și apărate.

Între timp am terminat și al doilea litru și mi s-a urcat sîngele la cap.

Cu totul împotriva naturii mele am început să mă laud cu glas tare și am povestit și îndrăzneața cățărare pe peretele cu o înaltă pășune a Alpilor unde am cules trandafirii pentru Rösi Girtanner. Nu am fost crezut, eu susțineam sus și tare, s-a rîs și am devenit furios.

Am provocat la bătaie pe cine nu mă crede și am lăsat să se vadă că la nevoie mă gîndesc să-i conving pe toți la un loc (să mă creadă). Atunci veni un țăran bătrîn și încovoiat să ne servească, aducînd un ulcior mare de piatră și așezîndu-l culcat pe masă.

„Vreau să-ți spun ceva" rîse el. „Dacă ești atît de tare, sfărîmă ulciorul cu pumnul. Atunci îți vom plăti cît vin încape în ulcior. Dacă nu poți, plătești tu vinul."

Tata a fost de acord. Atunci m-am ridicat, am învelit mîna cu batista și am lovit.

Primele două lovituri nu au avut nici un efect.

La a treia ulciorul s-a sfărîmat în bucăți. „Plata !“ a strigat tata strălucind de bucurie și bătrînul păru să fie de acord. „Bine !“ zise el, „Eu plătesc vinul, atît cît încape în ulcior. Nu va fi însă prea mult“. Desigur, în cioburi nu mai încăpea nici măcar o halbă și la durerea în braț s-a mai adăugat și batjocura. Chiar tata a rîs de mine.

„Acum ai cîștigat“ am strigat eu umplînd cioburile din sticla noastră și turnîndu-i-le pe cap bătrînului.

Eram din nou învingător și am obținut aplauzele oaspeților.

Astfel de glume tari erau împinse chiar mai departe.

Apoi tata schiopătă prin casă, și am făcut zgomot, bodogănind arțăgoși, în camera în care cu nici trei săptămîni înainte fusese cosciugul mamei.

Am căzut într-un somn greu și dimineața eram pustiit și zdrobit.

Tata își bătea joc de mine, era vesel și luminos și se bucura vizibil de superioritatea lui.

Dar eu am jurat în liniște, să nu mai chefuiesc și am așteptat cu înfrigurare ziua plecării.

Ziua a venit și am plecat, dar nu mi-am ținut jurămîntul. Galbenul vin de Vaud, Veltlinerul, roșu — intens, vinul de Neuchâtel și multe alte vinuri mi-au devenit cunoscute și buni prieteni.

3

IEȘIND DIN SEARBĂDUL și apăsătorul aer al patriei, am început mari zboruri întru plăcere și libertate. Dealtfel, dacă în viață am pășit cu măsură, m-am bucurat totuși de plăcerea deosebită, entuziastă, a tinereții bogate și pure.

Asemenea unui tînăr războinic care face popas la marginea înflorită a pădurii, am trăit într-o fericită neliniște între luptă și joc ; și ca un observator atent stăteam într-o prăpastie întunecoasă, ascultînd urletul și loviturile unui mare curent și cu sufletul pregătit să perceapă acordul lucrurilor și armonia oricărei vieți.

Beam fericit și cu nesaț din paharul plin al tinereții, suportam în liniște dulcile suferințe pentru frumoasele și sfios adoratele femei și gustam cel mai nobil noroc al tinereții, acela al unei vesele, bărbătești și pure prietenii, pînă la capăt.

Într-un costum nou de haine, cu un mic cufăr plin de cărți și cu restul averii mele, veneam pregătit să-mi cuceresc o bucată de lume și apoi să dovedesc încăpățînaților de acasă, cît de curînd cu putință, că sînt croit din alt material decît ceilalți din neamul Camenzind.

Trei ani minunați am locuit în aceeași mansardă bătută de vînt și din care se vedea pînă departe, unde învățam, făceam poezii, sufeream și mă simțeam înconjurat de toată frumusețea pămîntului cu o apropiere caldă.

Nu aveam mîncare caldă în fiecare zi, dar în fiecare zi, în fiecare noapte și în fiecare oră inima cînta, rîdea și plîngea, plină de o puter-

nică bucurie și viața păstra iubirea caldă și dureroasă strînsă în sine.

Zürich era primul oraș mare pe care eu, ca un Petru cel Verde, îl vedeam, și cîteva săptămîni de-a rîndul am ținut ochii larg deschiși.

Nu mi s-a întîmplat să admir sau să invidiez sincer viața orașului și prin aceasta eram cu adevărat țăran ; dar simțeam bucuria provocată de multitudinea străzilor, caselor și oamenilor. Priveam străzile însuflețite de trăsuri, peisajele acvatice, piețele, grădinile, clădirile luxoase și bisericile ; vedeam oameni harnici mergînd la muncă în trăsuri, vedeam studenți hoinărind, notabilități plimbîndu-se, îngîmfați fălindu-se, străini rătăcind.

Femeile trufașe, după ultima modă, ale celor bogați, îmi treceau pe dinainte ca păunii în curtea de păsări, frumoase, mîndre și ușor ridicule.

Timid propriu-zis nu eram ci doar rigid și încăpățînat, și nu mă îndoiam că eram chiar omul făcut să cunosc pînă la capăt această viață animată a orașului și că mai tîrziu, cîndva, îmi voi găsi aici locul meu sigur.

Tinerețea mi-a apărut întruchipată în persoana unui om tînăr și frumos care studia în același oraș și care ocupase două camere frumoase la primul etaj al casei mele.

În fiecare zi îl auzeam dedesubt cîntînd la pian și pentru prima oară am înțeles ceva din magia muzicii, cea mai feminină și mai dulce artă.

Apoi îl vedeam pe frumosul tînăr părăsind casa, cu o carte sau cu caietul de note în stînga,

iar în dreapta cu o țigară al cărei fum se învîrtejea în spatele siluetei sale subțiri și aplecate.

M-a cuprins o dragoste sfioasă pentru el și totuși am rămas la distanță și mă temeam să am o legătură cu un om lîngă a cărui ființă ușoară, liberă și bogată, sărăcia, nevoile felului meu de viață mi-ar fi adus numai umilință. Dar a venit el singur spre mine.

Într-o seară a bătut la ușa mea și m-am speriat puțin ; căci nu primisem încă nici o vizită la mine.

Frumosul student intră, îmi dădu mîna, își spuse numele și făcu totul așa de liber și de bucuros ca și cînd am fi fost cunoștințe vechi.

„Voiam să întreb dacă n-ați avea plăcerea să faceți puțină muzică cu mine“ spuse el prietenos. Dar eu nu atinsesem un instrument în viața mea.

I-am spus aceasta și am adăugat, că în afară de jodlere nu cunosc nici un fel de artă de a cînta, dar că totuși cîntecul său la pian mi-a sunat adesea frumos și seducător.

„Cum te poți înșela“ strigă el bucuros. „După exteriorul dumneavoastră aș fi jurat că sînteți muzician.

Minunat ! Dar puteți cînta jodlere ? O, vă rog, cîntați-mi odată ! Vă ascult foarte bucuros.“

Eram perplex și l-am lămurit că așa la comandă și în cameră nu pot cînta jodlere. Aceasta trebuie să se întîmple pe munte sau cel puțin în libertate și numai din proprie plăcere.

„Atunci cîntați pe un munte! Poate mîine? Vă rog foarte mult. Am putea s-o ștergem împreună diseară. Hoinărim și stăm la taifas puțin, apoi cîntați jodlere și coborîm în vreun sat să cinăm și să rămînem peste noapte. Aveți timp?"

O, dar timp este destul. Vorbeam prea repede. Apoi l-am rugat să-mi cînte ceva, și am coborît cu el în locuința sa frumoasă și spațioasă.

Cîteva tablouri moderne înrămate, pianul, o anumită dezordine agreabilă și un plăcut miros de tutun produceau în spațiul plăcut al camerei un fel de eleganță liberă și confortabilă și o atmosferă familiară, care mie îmi era complet nouă.

Richard se așeză la pian și cîntă cîteva măsuri.

„Cunoașteți asta, nu-i așa?" dădu el din cap, și era o priveliște măreață aceea a mișcării capului său frumos în timpul cîntecului, pe cînd mă privea cu ochi strălucitori.

„Nu", am spus eu, „nu cunosc".

„E Wagner", replică el, „din *Maeștrii Cîntăreți*", și cîntă mai departe.

Cînta lejer și puternic, melancolic și limpede, și muzica mă cuprinse ca o baie ațîțătoare și caldă.

În același timp contemplam cu o plăcere ascunsă ceafa delicată, spatele cîntărețului și mîinile sale albe și mă copleși același sentiment sfios și admirativ de afecțiune și atenție cu care contemplam pe acel elev cu păr negru, împreună cu dorința timidă ca acest om frumos și

distins să devină prietenul meu cu adevărat și ca vechea, neuitata mea dorință în privința unei astfel de prietenii să devină realitate.

L-am luat să petrecem împreună o zi întreagă. Încet și taifăsuind am urcat o colină mare, am privit orașul, lacul și grădinile și am savurat frumusețea intensă a amurgului.

„Și acum cîntați un jodler!" strigă Richard. „Dacă vă jenați încă, întoarceți-mi spatele. Dar tare, vă rog, tare!"

Părea mulțumit. Cîntam dezlănțuit și bucuros în depărtarea roșiatică a serii, în toate tonurile și cu toate mlădierile.

Cînd eu încetam, voia să spună ceva, dar se abținea și tălmăcea ascultînd muntele. De pe o înălțime depărtată venea răspunsul, subțire, prelung și îngroșat, salutul unui cioban sau călător, și noi ascultam liniștiți și bucuroși.

În timp ce stăteam și ascultam împreună, mă încercă pentru prima oară fiorul scump al sentimentului că mă aflu lîngă un prieten și că privim în doi depărtările roșietice înnorate ale vieții.

Lacul înserat își începu delicatul său joc de culori și cu puțin înaintea apusului de soare văzui prin ceața împrăștiată cîteva culmi semețe și îndărătnic dințate ale Alpilor.

„Acolo este patria mea" am spus eu.

Culmea mijlocie este Vîrful Roșu, la dreapta este Cornul Caprei, la stînga și departe încolo este rotunda turmă de vîrfuri a Alpilor. Aveam zece ani și trei săptămîni cînd am urcat prima oară pe această culme largă.

Am strîns puțin ochii, ca să mai văd și vîrful cel mai sudic. După cîteva clipe, Richard a spus ceva ce n-am înțeles.

„Ce ați spus ?“ am întrebat.

„Spun că știu acum ce fel de artă practicați“.

„Care anume ?“

„Sînteți poet.“

M-am înroșit de supărare și eram mirat cum de a ghicit.

„Nu“, am spus eu, „poate nu sînt. Am făcut chiar versuri la școală, dar acum nu mai fac de mult.“

„Pot să le văd și eu odată ?“

„Sînteți grăbit. Dar nu trebuie să le vedeți, chiar dacă le-aș mai avea încă.“

„Trebuie să fie lucruri foarte moderne, cu mult Nietzsche în ele ?“

„Ce e asta ?“

„Nietzsche ? Dumnezeule mare, nu-l știți deci ?“

„Nu. De unde să-l cunosc ?“

Era mirat că nu-l cunosc pe Nietzsche.

Eu eram însă supărat și l-am întrebat pe cîți ghețari a fost pînă acum ? Cînd mi-a spus că nu a fost pe nici unul, am arătat aceeași mirare disprețuitoare pe care o arătase și el mai înainte.

Atunci îmi puse mîna pe umăr și-mi spuse cu seriozitate : „Sînteți sensibil. Dar nu știți chiar deloc ce om de o curățenie de invidiat sînteți și cît de puțini asemenea oameni există. Vedeți dumneavoastră, într-un an sau doi veți cunoaște pe Nietzsche și alte asemenea

mărunțișuri mult mai bine decît mine fiindcă sînteți mai serios și mai deștept.

Dar vă simt cu bucurie apropierea așa cum sînteți acum. Nu cunoașteți nici pe Nietzsche nici pe Wagner, dar ați umblat mult pe zăpezile munților și aveți o față zdravănă de om din țara de sus. Și desigur sînteți un poet. Se vede asta imediat pe fruntea dumneavoastră.“

Chiar și faptul că mă privea atît de deschis și fără jenă și că-și spunea cu ușurință părerile, mă umplea de uimire și mi se părea un lucru neobișnuit. Încă mai mirat și mai fericit am fost cînd opt zile mai tîrziu a închinat cu mine „bruderschaft“ într-o berărie foarte frecventată. A sărit în sus de față cu toată lumea, m-a sărutat, m-a îmbrățișat și a dansat cu mine ca un smintit în jurul mesei.

„Ce va crede lumea !“ l-am prevenit cu timiditate.

„Ei vor gîndi : cei doi sînt neobișnuit de fericiți sau neobișnuit de beți ; cei mai mulți însă nu vor gîndi nimic.“

În general, Richard mi se părea adesea în comparație cu mine un adevărat copil, deși el era mai vîrstnic, mai deștept, mai bine educat și în toate privințele mai bine dotat și mai rafinat decît mine.

Pe stradă făcea curte unor fete de școală încă neformate, într-un mod festiv-ironic, cele mai serioase bucăți de pian le întrerupea pe neașteptate cu glume complet copilărești, și cînd mai mult ca să ne aflăm în treabă, ne-am dus într-o biserică, spuse deodată meditativ și grav, în mijlocul predicii : „Nu găsești că preo-

tul arată ca un bătrîn iepure de casă ?“ Comparația era bună, dar eu am găsit că ar fi putut să mi-o spună după aceea, și i-am spus acest lucru.

„Dar dacă totuși era corect !“ făcu el pe supăratul. „Pînă trecea slujba, probabil aș fi uitat-o.“

Că glumele lui nu erau totdeauna spirituale, se vedea adesea doar la citarea unor versuri, dar nu mă deranja nici asta, nici altele căci ceea ce iubeam și admiram la el, nu erau glumele și spiritele ci bucuria iresponsabilă a ființei sale ușoare și copilărești, care ieșea la lumină în fiecare clipă și îl înconjura cu o atmosferă ușoară și veselă. Ea putea să se exprime într-un gest, într-un rîs ușor, într-o privire fidelă, dar nu putea să se ascundă mult timp. Sînt convins că el chiar și în somn rîde cîteodată sau trebuie că face un gest de veselie.

Richard mă aducea adesea la întîlnirile cu alți tineri, studenți, muzicieni, pictori, literați, străini de tot felul, căci persoanele interesate, amatoare de artă și mai aparte îl înconjurau, ajungeau în anturajul său.

Erau cîteva spirite serioase și temperamente luptătoare, filozofi, esteticieni și socialiști și de la mulți puteam să învăț ceva bun. Cunoștințe din cele mai diferite domenii îmi parveneau detaliat, eu întregeam și citeam mult pe lîngă aceasta, și astfel am cîștigat treptat o anumită imagine a ceea ce atrăgea și chinuia cele mai agere capete ale timpului și am căpătat o imagine binefăcătoare și dătătoare de impulsuri în internaționala spirituală.

Dorințele lor, presimțirile, lucrările și idealurile lor erau atractive și inteligibile, fără ca un îndemn propriu mai puternic să mă fi făcut să lupt pentru sau contra.

La cei mai mulți găseam toată energia gîndului și a suferinței îndreptată spre situația și corectarea societății, statelor, științelor, artelor, metodelor de învățămînt, cei mai puțini mi se păreau a fi conștienți de necesitatea de a cunoaște, de a construi în sine însuși, fără un scop exterior, spre a lămuri relația lor personală cu timpul și cu eternitatea.

Și în mine se găsea acest îndemn dar mai mult în stare de amorțeală.

Prietenii nu am mai legat, fiindcă îl iubeam pe Richard în exclusivitate și cu gelozie.

Chiar și femeile, cu care el avea relații multe și intime, am căutat să le îndepărtez.

Cele mai mici întîlniri cu el le respectam cu o exactitate chinuitoare și eram sensibil dacă el mă lăsa să aștept.

Odată m-a rugat să-l iau la vîslit la o anumită oră.

Eu am venit, nu l-am găsit acasă, și am așteptat trei ore pînă la venirea lui. În ziua aceea i-am reproșat toată neglijența, cu asprime.

„De ce nu te-ai dus foarte simplu să vîslești singur ?“ rîse el mirat.

„Uitasem complet acest lucru ; totuși nu e, nici o nenorocire.“

„Sînt obișnuit să-mi țin cu punctualitate cuvîntul“ i-am răspuns cu asprime. „Dar sînt obișnuit și ca ție puțin să-ți pese dacă mă știi

așteptîndu-te undeva. Dacă ai așa mulți prieteni !"

El mă privi cu o nemăsurată uimire.

„Va-să-zică așa în serios iei tu fiecare bagatelă ?"

„Prietenia mea nu este pentru mine o bagatelă."

Acest cuvînt îi pătrunse în suflet.

„Astfel că el jură o grabnică îmbunătățire"... cită Richard sărbătorește, îmi cuprinse capul, își frecă după obiceiul de dragoste oriental nările de ale mele și mă mîngîie pînă cînd rîzînd supărat m-am îndepărtat cu el ; prietenia noastră era din nou luminoasă.

În mansarda mea stăteau în prețioase, adesea scumpe volume, filosofii moderni, poeți și critici, revistele literare din Germania și Franța, piese noi de teatru, foiletoane pariziene și esteticienii vienezi la modă.

Mai serios și mai plin de dragoste decît cu aceste lucruri citite în grabă, mă ocupam cu vechii mei nuveliști italieni și cu studiile istorice. Dorința mea era să dau cît mai curînd deoparte filologia și să mă ocup numai cu istoria. Pe lîngă opere asupra istoriei generale și a metodei istorice, citeam în special izvoarele și monografiile asupra epocii evului mediu tîrziu în Italia și Franța. Aici învățai pentru prima oară să cunosc mai exact pe cel mai îndrăgit dintre oameni, pe Francisc din Assisi, cel mai spiritual și mai divin din toți sfinții.

Și astfel visul meu era el, fiindcă văzusem deschisă înaintea mea mulțimea vieților și spiritelor, în alevărul lor zilnic și îmi încălzea ini-

ma cu ambiție, bucurie și cu vanitate tinerească.

În sala de curs mi-am impus știința serioasă, puțin aspră și puțin cam plicticoasă.

Acasă mă întorceam la istoriile misterios pioase sau fioroase ale evului mediu sau la plăcuții nuveliști vechi, a căror frumoasă și deplină lume mă înconjura ca un colț de poveste umbros și crepuscular sau simțeam sălbatecul talaz al idealurilor și suferințelor moderne rostogolindu-se asupra mea.

Între timp ascultam muzică, rîdeam cu Richard, luam parte la reuniunile prietenilor săi, aveam legături cu francezi, germani, ruși, ascultam lectura cu voce tare a unor cărți deosebite, mergeam ici și colo în atelierele pictorilor sau frecventam societăți de seară în care o grămadă de spirite tinere agitate și confuze apăreau și mă înconjurau ca un carnaval fantastic.

Într-o duminică Richard mă vizită cu o mică expoziție de picturi noi. Prietenul meu rămase în picioare înaintea unui tablou care reprezenta un spiriduș cu două capre.

Era sprinten și curat pictat dar un pic demodat și propriu-zis fără un adevărat miez artistic. În orice salon convenabil se văd destule astfel de tablouașe plăcute dar fără însemnătate. Totuși m-a bucurat ca o reprezentare destul de fidelă a pășunilor natale. L-am întrebat pe Richard ce-l leagă de micul tablou.

„Asta de aici" spuse el și arăta spre numele pictoriței de la colțul tabloului. Nu puteam descifra literele roșu-brune. „Tabloul", spuse Richard „nu e mare lucru". Există altele mai

frumoase. Dar nu există pictoriță mai frumoasă ca aceea care a pictat tabloul. Ea se numește Erminia Aglietti, și dacă vrei, putem merge mîine la ea și să-i spunem că e o mare pictoriță.

„O cunoști ?"

„Desigur. Dacă tablourile ei ar fi la fel de frumoase ca ea însăși, ar fi de mult bogată și n-ar mai picta. Pictează fără plăcere și numai fiindcă întîmplător nu a învățat nimic altceva, din care să poată trăi." Richard uită lucrul acesta și reveni abia cîteva săptămîni mai tîrziu asupra lui.

„Am întîlnit-o ieri pe Aglietti. Voiam s-o vizităm din nou. Deci haide ! Ai un guler curat ? E foarte atentă la aceste lucruri".

Gulerul era curat și noi mergeam împreună la Aglietti, eu cu o constrîngere interioară, căci relațiile libere, vesele ale lui Richard și a camarazilor săi cu pictorițe și cu studente nu-mi plăcuseră niciodată.

Bărbații erau în aceste relații destul de brutali, cînd grosolani, cînd ironici ; dar femeile erau practice, deștepte și galante și nicăieri nu se mai putea observa ceva din aura luminoasă în care eu vedeam și stimam femeile altădată.

Intru cîtva stînjenit, am intrat în atelier. Cu aerul uneltelor de pictură eram destul de familiar, totuși intram acum pentru prima oară în atelierul unei femei.

Era foarte sobru și ordonat. Trei sau patru tablouri terminate atîrnau în rame, unul stătea abia pictat pe șevalet. Restul peretelui era acoperit cu schițe în creion foarte curate și apetisante la vedere și cu un dulap de cărți pe jumătate gol. Pictorița primi salutul nostru cu răceală.

Ea puse pensula deoparte și se aplecă în șorțul de pictură spre dulap, încît se părea că nu vrea să piardă deloc timpul cu noi.

Richard îi făcu complimente disproporționate asupra tabloului expus. Ea rîse de el și îi interzise (să-i mai facă complimente).

„Dar domnișoară, puteam să am intenția să cumpăr tabloul ! În plus vacile sînt de..."

„Sînt capre" zise ea liniștit.

„Capre ? Natural capre ! Despre un studiu voiam să spun, care m-a deconcertat. Sînt capre, cum trăiesc ele, atît de pe măsura caprelor. Întrebați-l pe prietenul meu Camenzind, care este un fiu al muntelui ; el îmi va da dreptate".

M-am simțit străbătut și parcurs de privirile pictoriței în timp ce ascultam transportat și înveselit discuția.

Ea m-a privit lung și nestînjenit.

„Sînteți elvețian ?"

„Da, domnișoară."

„Se vede. Și acum, ce spuneți de caprele mele ?"

„Oh, au ieșit foarte bine. Cel puțin nu le-am luat drept vaci, ca Richard."

„Foarte amabil. Sînteți muzician ?"

„Nu, student."

Mai departe nu a vorbit nici un cuvînt cu mine, și am găsit liniștea spre a o contempla.

Statura era deformată de un șorț lung, iar fața nu mi s-a părut frumoasă.

Tăietura acesteia era ascuţită şi slabă, ochii puţin severi, părul bogat, negru şi moale ; ceea ce mă izbea şi chiar mă zguduia era culoarea feţei. Îmi amintea de Gorgonzola şi nu m-aş fi mirat să găsesc mici tăieturi verzi pe faţa ei.

Nu mai văzusem această paloare italiană şi acum, în lumina neprielnică a atelierului dimineaţa, apărea înspăimîntător de împietrită — nu ca marmura ci ca o piatră foarte uzată şi pală. Nu eram de asemenea obişnuit să examinez o faţă de femeie în formele ei, ci mă îngrijeam într-un fel băieţesc mai mult, să caut smalţul, roşeaţa şi graţia.

Chiar Richard fusese indispus de vizita de azi.

Cu atît mai mirat sau mai exact speriat am fost, cînd el îmi spuse după un timp că Aglietti ar fi bucuroasă să-mi facă portretul. Ar fi vorba doar de cîteva schiţe, faţa nu era necesară, figura mea lată avea ceva tipic.

Despre acestea voi vorbi mai departe, iar acum mă voi referi la un alt mic eveniment care a schimbat întreaga mea viaţă şi a determinat pentru ani întregi viitorul meu.

Într-o dimineaţă, cînd m-am sculat, devenisem scriitor.

La îndemnurile lui Richard scrisesem, ca simple exerciţii de stil, cîteva bucăţi în care descriam tipuri ocazionale, din cercul nostru, mici trăiri, convorbiri şi alte lucruri abia schiţate şi pe cît posibil fidele şi de asemeni cîteva eseuri pe teme literare şi istorice.

Într-o dimineaţă, pe cînd stăteam încă în pat, intră Richard la mine şi pune treizeci şi cinci de franci pe capacul patului meu. „Aceştia îţi aparţin", spuse el pe un ton de afaceri. În sfîrşit, cînd făcusem în gînd tot felul de presupuneri, scoase un ziar din buzunar şi-mi arătă tipărită una din micile mele nuvele. Copiase mai multe manuscrise de-ale mele, le dăduse unui redactor care îi era prieten şi le vînduse în cea mai mare linişte. Prima, care fusese tipărită, obţinuse onorarul pe care-l ţineam acum în mînă.

Nu m-am simţit niciodată atît de ciudat. Propriu-zis mă supăraseră manevrele prevăzătoare ale lui Richard, dar dulcea mîndrie a primei publicări şi banii frumuşei, ca şi mulţumirea la gîndul unei mici glorii literare a fost totuşi mai tare şi pînă la sfîrşit a învins.

Prietenul meu a aranjat întîlnirea cu redactorul într-o micuţă cafenea. El mă rugă să-i îngădui să păstreze celelalte lucrări pe care i le arătase Richard şi mă invită să-i trimit din cînd în cînd altele noi. Era un ton propriu în lucrările mele, mai ales în cele istorice, din care el ar fi primit bucuros mai multe şi pe care voia să mi le plătească cu regularitate.

Acum abia vedeam importanţa lucrului. Puteam nu numai să mănînc zilnic cu regularitate şi să-mi plătesc micile mele datorii ci şi să dau deoparte constrîngerile studiului şi poate, în curînd, lucrînd în domeniul meu preferat, să pot trăi din resurse proprii.

Deocamdată am primit de la acel redactor o grămadă de cărţi noi spre a le recenza, pe care mi le-a trimis acasă. M-am hrănit şi am avut de-a face cu ele săptămîni de-a rîndul ; dar

fiindcă onorariul venea abia la sfîrşitul trimestrului şi cum eu trăisem mai bine decît de obicei, avîndu-l în vedere, ajunsei într-o zi la fundul sacului şi puteam începe încă o dată o cură de slăbire. Cîteva zile am răbdat în cămăruţa mea cu pîine şi cafea, apoi foamea mă împinse într-un restaurant.

Am luat cu mine trei dintre cărţile de recenzat ca să le las ca zălog pentru mîncare.

La anticar încercasem zadarnic să le duc.

Mîncarea era bună, dar la cafeaua neagră am simţit o spaimă în inimă. Timid, i-am spus chelneriţei că nu am nici un ban, dar că vreau să-i las cărţile ca zălog.

Ea luă una dintre ele în mînă, un volum de versuri, îl răsfoi curioasă şi întrebă dacă trebuie să-l citească. Ea citea cu mare plăcere, dar nu poate niciodată ajunge la cărţi. Simţeam că sînt salvat şi i-am propus să păstreze cele trei volumaşe în locul plăţii pentru mîncare. Ea a fost de acord şi a primit în acest mod cărţile pînă la urmă, cu şaptesprezece franci.

Pentru albumaşele de poezie am cerut puţină brînză şi pîine, pentru romane pîine cu vin, iar cîteva nuvele valorau doar o ceaşcă de cafea cu pîine.

Pe cît îmi mai amintesc cele mai multe lucruri erau scrise în stilul modern, convulsionat, şi femeia aceea de treabă trebuie să-şi fi făcut o impresie ciudată despre literatura germană modernă.

Îmi amintesc cu satisfacţie acea dimineaţă cînd am citit cu sufletul la gură încă un volum pînă la sfîrşit şi am scris cîteva rînduri asupra

lui, pînă la vremea amiezii, ca să pot procura ceva comestibil cu suma primită pentru recenzie.

De Richard căutam să-mi ascund dificultăţile mele băneşti fiindcă mă ruşinam inutil de ale sale şi puteam să primesc ajutorul său doar cu neplăcere şi pentru scurte perioade.

Nu mă consideram un poet. Ceea ce scriam de obicei erau foiletoane, nu poezii. În tăcere nutream speranţa ascunsă că îmi va fi dat într-o zi să compun o poezie, un mare, îndrăzneţ cîntec de dor şi de viaţă.

Oglinda clară şi fericită a sufletului meu era umbrită uneori de un fel de melancolie, totuşi deocamdată nu fusese serios afectată. Venea cîteodată, pentru o zi sau pentru o noapte, ca o groază visătoare şi singuratecă dar dispărea fără urmă şi se întorcea după săptămîni sau luni.

Îmi devenise treptat ca o prietenă de încredere şi nu o simţeam chinuitoare ci numai ca pe o obositoare nelinişte care-şi avea propria ei dulceaţă.

Cînd mă cuprindea, noaptea, în loc să dorm, stăteam ore întregi la fereastră, priveam lacul negru, siluetele munţilor desenate pe cerul alburiu şi încîntătoarele stele. Atunci mă cuprindea adesea un înspăimîntător, dulce şi puternic sentiment, ca şi cum toată această frumuseţe a nopţii mă privea cu un repros îndreptăţit. Ca şi cum stelele, munţii şi lacurile jinduiau după cineva care să înţeleagă şi să exprime frumuseţea şi suferinţa fiinţei lor tăcute şi era ca şi cum aş fi fost eu acel unul, ca

și cum ar fi fost adevărata mea profesie să dau expresie mutei naturi în poezie.

Nu mă gîndeam niciodată în ce fel era aceasta posibil, ci simțeam numai noaptea, superbă, serioasă, nerăbdătoare, așteptîndu-mă într-o dorință tăcută.

Nu scriam nimic în astfel de dispoziții. Totuși simțeam față de aceste glasuri întunecate un sentiment de responsabilitate și de obicei după astfel de nopți urmau drumuri pe jos, de mai multe zile.

Mi se părea că prin aceste rătăciri aș putea să dovedesc pămîntului puțină iubire, lui, care mă implora tăcut, dar rîdeam apoi de această tălmăcire a lor.

Aceste călătorii rătăcitoare au devenit un temei al vieții mele de mai tîrziu ; o mare parte a anilor de pînă acum i-am petrecut ca un călător, în peregrinări de săptămîni și luni prin mai multe țări. M-am obișnuit să umblu cu bani puțini și cu o bucată de pîine în buzunar, fiind zile întregi singur pe drum și înnoptînd adesea sub cerul liber.

Pe pictoriță o uitasem cu totul, absorbit de preocupările mele de scriitor.

Atunci veni un bilet de la ea : „Cîțiva prieteni și prietene vor veni joi la mine la ceai. Poftiți și dvs și aduceți și pe prietenul dvs."

M-am dus și am găsit adunată acolo o mică societate de artiști.

Erau oameni complet necunoscuți, uitați, neurmați de nimeni, ceea ce pentru mine avea ceva dureros, deși toți păreau mulțumiți și fideli.

S-a adus ceai, pîine cu unt, șuncă și salată. Fiindcă nu am găsit nici un cunoscut acolo, și în afară de aceasta eram tăcut din fire, m-am lăsat pradă foamei și am mîncat cam jumătate de oră tăcut și tenace, timp în care ceilalți abia sorbeau din ceai și pălăvrăgeau.

Cînd și ceilalți, unul după altul au vrut să se servească, s-a văzut că mîncasem singur întreaga rezervă de șuncă. Nutrisem credința înșelătoare că se găsește cel puțin o a doua farfurie de rezervă.

S-a rîs cu îngăduință și am primit cîteva priviri ironice, eram furios și am blestemat șunca italiencei.

M-am sculat și m-am scuzat scurt față de ea, am lămurit că altă dată vreau să-mi aduc cina cu mine și mi-am luat pălărioara.

Atunci Aglietti mi-a luat pălăria din mînă, m-a privit mirată și liniștită și m-a rugat serios să rămîn.

Pe fața ei cădea lumina unei lămpi cu picior, împrăștiată printr-o sită de crep, și atunci, în mijlocul supărării am văzut, cu ochii dintr-o dată treji, minunata și matura frumusețe a acestei femei.

M-am văzut dintr-o dată necuviincios și prost și m-am așezat într-un colț retras ca un elev de școală pedepsit.

Am rămas acolo răsfoind un album despre lacul Como. Ceilalți beau ceai, umblau de colo-colo, rîdeau și vorbeau unul cu altul și undeva, mai în spate se auzea o vioară și un violoncel.

O cortină a fost dată deoparte și s-au ivit patru oameni tineri așezați la pupitre improvizate, pregătiți să cînte un cuartet.

În această clipă pictorița veni spre mine, puse o ceașcă de ceai înaintea mea pe măsuță, îmi făcu un semn binevoitor și se așeză lîngă mine.

Cuartetul începu și dură mult, dar eu nu auzeam nimic din el ci priveam cu ochii rotunzi femeia zveltă, distinsă și frumos îmbrăcată, de a cărei frumusețe mă îndoisem și ale cărei provizii le mîncasem. Cu bucurie și spaimă mi-am amintit că voise să mă picteze. Apoi m-am gîndit la Rösi Girtanner, la escaladarea peretelui cu trandafiri de Alpi, la istoria crăiesei zăpezilor, toate acestea părîndu-mi acum doar ca o pregătire pentru această clipă.

Cînd muzica se termină pictorița nu plecă, așa cum mă temusem, ci rămase liniștită și începu să aplaude împreună cu mine. M-a felicitat pentru o nuvelă pe care o văzuse în ziar. Glumi asupra lui Richard în jurul căruia se învîrteau cîteva tinere fete și al cărui rîs fără grijă răsuna mai presus decît celelalte glasuri.

Apoi mă rugă din nou să-i permit să mă picteze.

Atunci mi-a venit o idee. Pe neașteptate am dus discuția mai departe în italiană și am cules pentru aceasta nu numai o privire bucuros surprinsă a ochilor săi sudici plini de viață, ci am avut plăcerea prețioasă de a o auzi vorbindu-și limba, limbă care corespundea gurii, ochilor și staturii sale, frumoasa, eleganta și cursiva limbă toscană, cu un încîntător și ușor accent nordic.

În ce mă privește nu vorbeam nici frumos, nici curgător, totuși nu m-am încurcat. În cealaltă zi trebuia să vin să pozez.

„A rivederlo“, am spus la despărțire și m-am înclinat cît de adînc am putut.

„A rivederci“, rîse ea salutîndu-mă.

Plecînd de la ea am mers mai departe, pînă unde strada ajungea la o colină și dintr-o dată peisajul întunecat se desfăcea frumos și liniștit.

Un vas singuratic cu lanternă roșie plutea pe lac și arunca cîteva flăcări purpurii pe apa neagră, din care numai ici-colo ieșea la lumină cîte o coamă de val cu contururi fluide și argintii.

Într-o grădină apropiată se auzeau cîntece de mandolină și rîsete. Cerul era pe jumătate acoperit și pe deasupra colinei aluneca un vînt tare și cald. Și așa cum vîntul mîngîia pomii fructiferi și coroanele negre ale castanilor, îi asalta și-i îndoia încît ei gemeau, rîdeau și tremurau, la fel se juca cu mine suferința.

Pe culmea dealului am îngenuncheat, m-am așezat pe pămînt, am sărit și am gemut, am lovit pămîntul, mi-am aruncat pălăria, mi-am cufundat fața în iarbă, clătinam rădăcinile copacilor, plîngeam, rîdeam, suspinam, urlam, mă rușinam, eram fericit și supărat de moarte.

După o oră eram destins și cuprins de o apăsare tulbure. Nu gîndeam nimic, nu luam nici o hotărîre, nu simțeam nimic; rătăcind ca în vis am urcat dealul, am hoinărit prin jumătate de oraș, am văzut într-o stradă îndepăr-

tată o mică prăvălie deschisă pînă tîrziu; am intrat involuntar, am băut doi litri de vin de Vaud și am mers spre casă dimineața, înfiorător de beat.

În după-amiaza următoare, cînd m-am dus la ea, domnișoara Aglietti era foarte speriată.

„Ce este cu dumneata? Ești bolnav? Arăți cu totul distrus."

„Nimic important", am spus. Mi se pare că am fost foarte beat azi-noapte, asta e tot. Vă rog să începeți!"

M-a așezat pe un scaun și m-a rugat să rămîn liniștit. Asta am și făcut, căci am ațipit îndată și am dormit toată după-masa în atelier.

Uneltele pictoriței răspîndeau un plăcut miros de terebentină, așa încît visam că luntrea noastră de acasă e proaspăt chituită.

Stăteam pe pietriș, alături, și-l vedeam pe tata umblînd cu ulciorul și pensula; era și mama, și cînd am întrebat-o dacă ea nu a murit, mi-a spus ușor: „Nu, căci dacă eu n-aș fi aici ai fi ajuns și tu pînă la urmă un vagabond ca tatăl tău."

Cînd m-am trezit am căzut de pe scaun și m-am regăsit cu uimire între uneltele Erminiei Aglietti.

Pe ea nu o vedeam, dar o auzeam în cămăruța de alături făcînd zgomot cu cănile și cu tacîmurile și am tras concluzia că trebuie să fie timpul cinei.

„V-ați sculat?" strigă ea spre mine.

„Da. Am dormit mult?"

„Patru ore. Nu vă e rușine?"

„Ba da. Dar am avut un vis așa de frumos."

„Povestiți-l!"

„Da, dacă veniți aici și mă iertați."

A venit, totuși cu iertarea voia să mai aștepte pînă îi voi fi povestit visul meu.

Atunci i-am povestit și odată cu relatarea visului am pătruns adînc în timpul uitat al copilăriei și cînd am tăcut se făcuse complet întuneric. Povestisem, ei și mie, întreaga istorie a copilăriei mele.

Îmi dădu mîna, îmi îndreptă haina boțită, mă invită să vin și a doua zi să pozez și am simțit că a înțeles și indispoziția mea și a iertat-o.

În zilele următoare am stat la ea ore în șir. În acest interval nu am vorbit, stăteam jos sau în picioare, liniștit, parcă eram fermecat. Auzeam scîrțîitul slab al cărbunelui de desen, sorbeam parfumul culorilor de ulei și nu aveam nici un alt sentiment decît că eram în apropierea femeii iubite și privirea ei o știam statornic ațintită asupra mea.

Lumina albă a atelierului curgea pe pereți, cîteva muște somnoroase bîzîiau la geamuri și în cămăruță cînta flacăra lămpii cu spirt, căci primeam după fiecare ședință o ceașcă de cafea.

Acasă mă gîndeam adesea la Erminia. Suferința mea nu era atinsă sau micșorată de faptul că nu prețuiam arta ei. Ea însăși era atît de frumoasă, amabilă, clară și sigură; ce-mi trebuiau mie tablourile ei?

Găseam mai curînd ceva eroic în munca ei harnică.

Femeia în luptă cu viața, o eroină liniștită, răbdătoare și curajoasă.

În afară de asta nimic nu e mai lipsit de consecințe decît să analizezi omul pe care-l iubești.

Un atare șir de gînduri sînt ca anumite cîntece populare și soldățești în care mii de lucruri preced, dar refrenul revine aspru, chiar acolo unde nu-și are locul. Așa era și imaginea frumoasei italience pe care o port în memorie, chiar dacă nu tulbure, totuși fără multele linii mici și trăsături care la străini se văd adesea mult mai bine decît la cei apropiați.

Nu mai știu ce pieptănătură purta, cum se îmbrăca și așa mai departe, nici dacă propriu-zis era mare sau mică de statură. Cînd mă gîndesc la ea, văd un cap de femeie cu păr întunecat, format nobil, o pereche de ochi cu privire ascuțită, nu prea mari, pe o față palidă și vioaie și o gură mică și frumos avîntată, de o maturitate amară.

Cînd mă gîndesc la ea și la acel timp de completă îndrăgostire, îmi amintesc adesea doar acea seară pe deal, cînd vîntul cald rătăcea pe deasupra lacului și cînd eu am plîns, m-am bucurat și m-am înflăcărat.

Și despre o altă seară îmi mai amintesc, despre care voi povesti acum.

Îmi devenise clar că trebuia să-i fac o mărturisire pictoriței și să încerc să o cîștig.

Dacă mi-ar fi rămas depărtată, aș fi prețuit-o mai departe și durerile tăcute ar fi alunecat pe lîngă ea.

Dar nu puteam să rabd mult timp să o văd zilnic, să vorbesc cu ea, să-i dau mîna, și să intru în casa ei adesea cu ghimpele în inimă.

S-a organizat o mică sărbătoare de vară de către artiști și prietenii ei. Era pe lac, într-o grădină drăguță, într-o caldă, molatic-pînditoare seară de vară.

Beam vin și apă de la gheață, ascultam muzică și priveam lămpile roșii de hîrtie care atîrnau în lungi ghirlande printre copaci.

S-a aplaudat, s-a zeflemisit, s-a rîs și la sfîrșit s-a cîntat.

Un păduchios de pictor mai tînăr făcea pe romanticul, purta o beretă îndrăzneață, stătea atîrnat de parapet și zdrăngănea la o ghitară cu gît lung.

Cei cîțiva artiști mai cunoscuți sau lipseau sau stăteau nevăzuți la o parte în cercul celor mai vîrstnici.

Din camerele femeilor apăruseră cîteva mai tinere în vaporoase costume de vară, celelalte s-au arătat în obișnuitele costume neglijente.

În special mi s-a părut scîrboasă o studentă mai bătrînă, antipatică, ce purta o pălărie bărbătească pe părul tăiat, fuma țigări, bea zdravăn vin și vorbea mult și tare.

Richard era ca de obicei printre tinerele fete.

Eram nepăsător în ciuda oricărei emoții, beam puțin și o așteptam pe Aglietti, care-mi

promisese că astăzi va merge cu barca cu mine. Ea a venit, mi-a dăruit cîteva flori și a urcat cu mine în bărcuță.

Lacul era întins ca uleiul și noptatic fără culori. Am împins luntrea ușoară cu repeziciune departe, în larg, și vedeam mereu în fața mea pe femeia zveltă resemată comod și mulțumit în scaunul de la cîrmă. Cerul înalt era încă albastru și stelele palide se iveau încet, una după alta. Pe mal, din loc în loc muzică și veselia grădinii.

Apa leneșă sălta vîslele cu gîlgîituri ușoare, alte ambarcațiuni pluteau ici și colo întunecos și abia vizibil pe suprafața liniștită, dar eu eram prea puțin atent la toate acestea, țineam privirile ațintite la cîrmace și purtam planul mărturisirii dragostei ca pe un inel de gheață în jurul inimii temătoare.

Frumusețea și poezia întregului cadru nocturn, plimbarea cu barca, stelele, lacul liniștit și călduț toate acestea mă înspăimîntau, căci îmi apăreau ca un minunat decor de teatru în care eu trebuia să joc o scenă sentimentală.

În spaima mea, și constrîns de tăcerea adîncă, fiindcă tăceam amîndoi, vîsleam cu putere neobișnuită.

„Ce puternic sînteți !" spuse pictorița gînditoare.

„Vă referiți la statură ?" am întrebat.

„Nu, mă refer la mușchi", rîse ea.

„Da, sînt destul de tare."

Nu era un început prea potrivit. Speriat și supărat am vîslit departe.

După o clipă am rugat-o să-mi povestească ceva din viața ei.

„Ce ați dori să auziți ?"

„Totul", am spus eu. „Cel mai mult mi-ar place o istorie de dragoste. Apoi vă voi povesti de asemenea una despre mine, singura dealtfel. Este foarte scurtă și frumoasă și o să vă amuze".

„Ce spuneți ! Povestiți deci !"

„Nu, întîi dv. ! Dv știți și așa mai multe despre mine decît eu despre dvs. Aș dori să știu dacă dvs. ați fost vreodată îndrăgostită cu adevărat sau dacă, așa cum mă tem, sînteți prea deșteaptă și trufașă pentru aceasta."

Erminia s-a gîndit o clipă.

„Asta e iarăși una din ideile dv. romantice", zise ea, „de a asculta istorii de la o femeie, aici, noaptea, pe apa aceasta neagră."

Dar din păcate eu nu pot povesti. Dumneata, ca poet, ești obișnuit să ai cuvinte potrivite pentru orice și pe aceia care vorbesc puțin despre sentimentele lor nu-i socoți capabili să aibă inimă.

În privința mea v-ați înșelat căci eu nu cred că se poate iubi mai pasionat și mai tare decît o fac eu. Eu iubesc un om care este legat de o femeie, și el mă iubește nu mai puțin ; totuși nici unul din noi nu știm dacă va fi posibil să ne unim vreodată. Ne scriem și ne vedem din cînd în cînd..."

„Pot să vă întreb dacă această iubire vă face fericită sau nenorocită, sau amîndouă la un loc ?"

„Ah, iubirea asta nu este făcută să ne facă fericiţi. Cred că ea are menirea de a ne arăta cît de tari putem fi în suferinţă şi mîhnire."

Am înţeles şi nu mi-am putut opri geamătul uşor care mi-a ieşit din gură în loc de răspuns.

Ea m-a auzit.

„Ah" spuse ea „cunoaşteţi şi dvs. acest lucru ? Sînteţi încă atît de tînăr ! Vreţi să vă mărturisiţi ? Dar numai dacă vreţi cu adevărat."

„Altă dată poate, domnişoară Aglietti. În afară de asta m-aş simţi ciudat, şi mi-ar părea rău că poate v-aş tulbura starea sufletească.

„Vreţi să ne întoarcem ?"

„Cum vreţi. Cît de departe am ajuns de fapt ?"

N-am mai răspuns nimic, ci am cufundat vîslele cu putere în apă, am întors şi am început să trag, de parcă ne pîndea o primejdie.

Barca atingea rapid suprafaţa şi în mijlocul unui vîrtej de amărăciune şi ruşine care creştea în mine, am simţit cum îmi curgea sudoarea pe faţă în picuri mari şi în acelaşi timp îmi era frig. Cînd mă gîndeam mai bine la asta şi la cît de aproape fusesem de a juca rolul petiţionarului supus şi al adoratorului respins matern-prieteneşte, îmi trecea un fior prin măduvă.

Cel puţin de asta am fost cruţat, trebuia să mă obişnuiesc cu durerea cealaltă. Vîsleam ca un smintit spre casă.

Frumoasa domnişoară a fost oarecum surprinsă cînd, odată ajunşi la mal, mi-am luat un scurt rămas bun şi am lăsat-o singură.

Lacul era la fel de întins, muzica la fel de veselă şi lămpile de hîrtie la fel de sărbătoreşti ca înainte, dar mie toate acestea mi se păreau prosteşti şi ridicole. Mai ales muzica.

Pe cel cu haina de velur, care-şi purta încă falnic ghitara suspendată de o panglică de mătase lată, l-aş fi făcut terci. Mai izbucneau încă focuri de artificii. Era aşa de copilăros totul !

Am împrumutat de la Richard cîţiva franci, mi-am pus pălăria pe ceafă şi am început să mărşăluiesc, în afara oraşului, şi mai departe, o oră după alta pînă mi s-a făcut somn. M-am aşezat într-o livadă, dar m-am trezit după o oră ţeapăn şi înfrigurat şi m-am dus în cel mai apropiat sat. Era în zori.

Măturătorii mergeau pe străzile prăfuite, slugile culcate făceau ochi mari în uşile grajdurilor, pregătirile ţăranilor pentru muncile de vară se prevesteau peste tot.

Ar fi trebuit să rămîi ţăran, îmi spuneam, trecînd ruşinat prin sat şi depărtîndu-mă obosit, pînă cînd prima căldură a soarelui mi-a îngăduit un popas.

La poalele unei tinere păduri de fag m-am aruncat în iarba curată şi uscată şi am dormit în soarele cald, pînă după-amiază, tîrziu.

Cînd m-am trezit, cu capul plin de mirosul cîmpului şi cu membrele umplute de o greutate plăcută, cum se întîmplă numai după o lungă şedere pe pămîntul iubit de Dumnezeu,

serbarea, plimbarea cu barca și toate acestea mi se păreau atît de depărtate, înspăimîntătoare și pe jumătate uitate, ca un roman citit cu săptămîni înainte.

Am rămas aici trei zile, am lăsat soarele să-mi ardă pielea și m-am întrebat dacă nu ar trebui să fac un drum pînă acasă ca să-i ajut lui tata.

Cu aceasta însă durerea nu a fost astîmpărată.

După întoarcerea mea în oraș am evitat cu orice chip să o văd pe pictoriță, dar asta nu a mers totuși multă vreme și ori de cîte ori mă vedea mai tîrziu și-mi vorbea, amărăciunea mi se urca în gîtlej.

4

CEEA CE TATĂLUI meu la vremea lui nu-i reușise, a izbutit acum această amărăciune din dragoste. Ea m-a transformat într-un chefliu.

Pentru viața și ființa mea asta a fost mai important decît orice fapt din cele povestite pînă acum.

Puternicul și dulcele zeu mi-a fost un prieten credincios și-mi mai este și acum. Cine mai e atît de puternic ? Cine este atît de frumos, fantastic, entuziast, bucuros și plin de durere ? E un erou și un magician. Este un seducător și frate al erosului. El face posibil imposibilul. Umple cu frumoase și minunate

poezii sărmanele inimi ale oamenilor. El m-a transformat pe mine dintr-un singuratic și un țăran, într-un rege, poet și înțelept. Fețele golite de viață le încarcă cu noi destine și le împinge înapoi în șuvoiul năvalnic al marii vieți.

Așa e vinul. Totuși cu el se întîmplă la fel ca și cu orice daruri scumpe și cu orice arte. E iubit, căutat, înțeles și cîștigat cu osteneală.

Dar nu mulți pot asta, și el ucide mii și mii. Îi îmbătrînește, îi ucide sau stinge în ei flacăra spiritului. Pe cei pe care-i iubește însă, îi învață la serbări și le construiește poduri de curcubeu spre insulele fericite. El pune săruturi sub capul lor dacă sînt obosiți și îi îmbrățișază dacă au căzut pradă spaimei, cu o îmbrățișare ușoară și bună ca un prieten sau ca o mamă iubitoare.

El transformă confuziile vieții în mituri uriașe și cîntă cîntecul creației pe harfe puternice.

Și este din nou copil, are bucle lungi și mătăsoase, umeri înguști și membre delicate.

Se apleacă peste inima ta, își întinde fața îngustă spre a ta și te privește uimit și visător, cu ochii săi mari și plini de tandrețe, în a căror adîncime mustește și se leagănă, strălucitor ca un izvor nou născut în pădure, amintirea paradisului și neuitata copilărie zeească.

Dulcele zeu e asemeni unui curent, care străbate o noapte de primăvară, adînc și extatic,

Şi se asemănă cu o mare ce leagănă soarele şi furtuna pe valurile-i reci.

Cînd vorbeşte cu cei care-i sînt dragi, îi umple de extaz înfiorîndu-i şi deprinzîndu-i cu marea zbuciumată a misterului, a poeziei, a amintirii, a presimţirilor.

Lumea cunoscută devine mică şi se pierde, şi cu o bucurie temătoare sufletul se aruncă în depărtarea fără de căi a necunoscutului, unde totul este străin şi unde se vorbeşte limbajul muzicii, al poeziei şi al viselor.

Acum trebuie să povestesc.

Se întîmpla că ore întregi puteam să uit de mine cu veselie, studiam, scriam şi ascultam muzica lui Richard. Dar nici o zi nu trecea fără suferinţă.

Uneori noaptea mă trezeam gemînd în pat, mă frămîntam şi izbucneam în lacrimi.

Sau durerea se trezea cînd o întîlneam pe Aglietti.

De cele mai multe ori aceasta apărea după-amiaza tîrziu, cînd începeau frumoasele, caldele şi dătătoarele de oboseală amurguri. Atunci mergeam pe lac, luam o barcă, vîsleam cu înfocare şi obosit şi găseam că era imposibil să merg spre casă.

Mă duceam într-o cîrciumă sau într-o grădină de vară. Aici încercam diferite vinuri, beam şi cloceam şi eram uneori pe jumătate beat în cealaltă zi.

De nu ştiu cîte ori, pe cînd beam, m-a surprins o cumplită tristeţe şi un sentiment de greaţă, încît am hotărît să nu mai beau niciodată. Şi apoi veneam din nou şi beam.

Treptat am început să deosebesc vinurile şi acţiunea lor şi le savuram cu un fel de conştiinţă, dar încă naiv şi destul de brutal.

În sfîrşit m-am statornicit la Veltlinerul roşu închis. Acesta era acru şi iritant la prima sticlă, îmi învăluia apoi gîndurile pînă la o liniştită şi neîntreruptă visare, şi după aceea începea să vrăjească, să construiască, să poetizeze.

Atunci vedeam toate peisajele care mi-au plăcut cîndva înconjurîndu-mă în iluminări preţioase şi eu însumi rătăceam prin ele, cîntam, visam şi simţeam o puternică şi caldă viaţă învîrtindu-se în mine.

Şi totul se termina cu o deosebit de dulce tristeţe ca şi cum aş fi auzit cîntece populare şi ca şi cînd aş fi ştiut că undeva se află un mare noroc căruia îi eram menit şi pe care l-aş fi scăpat.

Se înţelege de la sine că treptat am început să beau foarte rar singur şi că găseam tot felul de tovarăşi de băutură.

Îndată ce eram înconjurat de oameni, vinul acţiona altfel asupra mea. Atunci deveneam vorbăreţ, dar nu excitat, şi simţeam o febră rece, ciudată.

O parte necunoscută pînă atunci a fiinţei mele înflorea peste noapte, şi totuşi ea aparţinea mai puţin florilor de grădină şi ornamentale cît speciei de scaieţi şi urzici.

În acelaşi timp cu darul elocvenţei punea stăpînire pe mine un spirit ascuţit şi rece, care mă făcea sigur, superior critic şi ironic.

Erau acolo oameni a căror prezenţă mă deranja, întrucît erau cînd vicleni şi fini, cînd gro-

solani și încăpățînați, tot timpul supărați, pînă cînd plecau.

Oamenii în general nu-mi erau, din copilărie, nici deosebit de dragi, nici necesari, dar acum începusem să-i privesc critic și ironic.

Cu predilecție aflam și povesteam mici istorioare în care relațiile dintre oameni erau zugrăvite fără dragoste, cu o vizibilă realitate satirică și cu o amară ironie.

De unde-mi venea acest ton disprețuitor nu știam nici eu însumi, el apărea ca un buboi în curs de coacere de care mulți ani nu m-am putut elibera.

Dacă stăteam într-o seară singur, visam din nou munții, stelele și muzica tristă.

În aceste săptămîni am scris o serie de considerații asupra societății, culturii și artei timpului nostru, o mică și veninoasă cărticică a cărei sursă erau convorbirile mele din cîrciumă.

Din studiile mele istorice împinse destul de departe cu hărnicie, provenea un oarecare material istoric care dădea satirei mele un fond solid.

Pe baza acestei munci am primit la un mare ziar rangul de colaborator permanent, din care aproape puteam să trăiesc. Tot la acesta au apărut acele schițe, ca o cărticică independentă și au avut oarecare ecou. Am aruncat filologia complet peste bord.

Eram deja în anii mari de studiu și am înnodat relații cu niște ziare germane, iar acestea m-au ridicat din obscuritate și sărăcia de pînă acum în cercul celor cunoscuți.

Îmi cîștigam pîinea, am renunțat la bursa împovărătoare și m-am îndreptat cu toate pînzele către viața demnă de dispreț a unui mic literat.

Și în ciuda consecințelor și a vanității mele, și în ciuda satirelor și a suferințelor vieții mele, eram învăluit, cu bucurie și melancolie, în strălucirea caldă a tinereții.

În ciuda oricărei ironii și a unei mici și calme blazări, întrezăream adesea în visare, un scop, un noroc, o împlinire.

Ce trebuia să fie asta, nu știam. Simțeam doar că viața trebuie să-mi scoată în drum un noroc deosebit, o glorie, o iubire poate, o potolire a durerii și o înălțare a ființei mele.

Eram încă pajul care visează la doamnele nobile, la primirea în ordinul cavalerilor și la marile onoruri.

Credeam că mă aflu la începutul unui drum care urcă.

Nu știam că toate cele trăite pînă acum erau doar accidente și că ființei și vieții mele îi lipsește tonul profund și propriu.

Încă nu știam că alunec spre o durere pe care nici iubirea nici gloria n-o puteau stăvili și desăvîrși.

Și astfel gustam mica și aspra mea glorie cu toată plăcerea tinereții. Îmi făcea bine să stau la un vin bun între oameni deștepți și spirituali și cînd începeam să vorbesc fețele lor să stea întoarse spre mine, curioase și atente.

Cîteodată se abătea asupra mea un fel de mare durere, durerea tuturor acestor suflete de azi care strigă după mîntuire și după drumul minunat care duce spre ea.

A crede în Dumnezeu era egal cu prostia și cu ceva neconvenabil dar totuși se credea în multe învățături și nume, în Schopenhauer, în Buddha, în Zarathustra și mulți alții.

Erau poeți tineri, fără nume, care spuneau rugăciuni de sărbătoare, în locuințe liniștite și pline, în fața statuilor și a picturilor.

Ei se rușinau să se închine lui Dumnezeu dar stăteau în genunchi în fața lui Zeus din Otrikoli.

Erau asceți care se autoflagelau cu moderație și a căror toaletă era strigătoare la cer.

Dumnezeul lor se numea Tolstoi sau Buddha.

Erau artiști care se stimulau prin tapete bine asortate și reprobabile, prin muzică, mîncăruri, vinuri, parfumuri sau țigări.

Vorbeau cu ușurință și afectînd că acestea sînt lucruri care se înțeleg de la sine despre liniile muzicale, despre acordurile de culori și despre alte asemenea lucruri și erau peste tot în goană după „notele personale“ care constau mai mult într-o mică și calmă autoînșelare sau nebunie.

În esență întreaga comedie convulsionată era pentru mine amuzantă și ridicolă și totuși simțeam adesea, cu un fior deosebit, ce durere gravă și ce veritabilă putere sufletească ardea și se stingea aici.

Din toți acești fantastici poeți, artiști și filozofi care au trecut pe aici, pe care odinioară i-am cunoscut cu mirare și amuzîndu-mă, nu știu nici unul din care să fi ieșit ceva notabil.

Era printre ei un german din nord de aceeași vîrstă cu mine, o mică figură îndatoritoare

și un om agreabil și simpatic, delicat și sensibil în toate, care se ocupa cu arta. Era socotit drept unul din viitorii mari poeți și am ascultat de cîteva ori poezii citite de el care mi-au rămas în memorie încă și acum, ca ceva neobișnuit de parfumat, de o frumusețe însuflețită.

Poate era singurul dintre noi toți din care ar fi putut ieși un adevărat poet.

Întîmplător am aflat mai tîrziu scurta sa istorie.

Printr-o nereușită literară, devenit timid, hipersensibil la orice publicitate, s-a retras și a căzut pe mîinile unui zdrențăros Mecena, care în loc să-l încurajeze și să-l aducă la rațiune, l-a doborît complet și rapid.

În vilele bogatului domn, înființă, împreună cu prietenele acestuia, niște doamne nevrotice, un cerc insipid de esteți. În închipuirea lui ajunse să se creadă un erou celebru și, jalnic derutat de muzica diafană a lui Chopin și extaze prerafaelite, își pierdu sistematic orice bun simț.

De această lume semiemancipată compusă din poeți doar rar îmbrăcați și pieptănați, și de aceste suflete frumoase, îmi pot aminti numai cu amărăciune și compasiune, fiindcă abia ulterior am văzut nocivitatea acestui mediu.

De astă dată țărănia mea de nordic m-a ferit să intru în acest vîrtej.

Mai nobilă și mai norocoasă decît gloria și vinul, și decît iubirea și înțelepciunea, era prietenia mea.

Ea era singura care susținea greutatea mea înnăscută de a trăi și care păstra prospețimea și strălucirea anilor mei tineri.

Nu știu nici azi ceva mai prețios în lume decît o prietenie loială și puternică între bărbați și cînd uneori, în zilele meditative, mă cuprinde un dor după tinerețe, acesta e doar nostalgia prieteniei mele din studenție.

De cînd cu dragostea mea pentru Erminia îl părăsisem puțin pe Richard.

La început lucrul ăsta s-a întîmplat inconștient, dar după cîteva săptămîni mi-am dat seama.

M-am mărturisit lui, iar el mi-a spus că văzuse cu durere întregul nenoroc apropiindu-se și crescînd, și atunci m-am legat din nou de el, din inimă și cu gelozie.

Ceea ce odinioară am cîștigat în micile îndemînări libere și vesele ale vieții, veneau toate de la el.

Era frumos și zvelt la corp și la suflet și viața părea să nu aibă pentru el nici o umbră.

Suferințele și rătăcirile timpului le cunoștea ca om inteligent și mobil, dar ele alunecau fără nici o pagubă pe lîngă el.

Mersul, vorba și întreaga sa ființă erau flexibile, armonioase și demne de dragoste. Oh, cum putea să rîdă ! Pentru studiile mele într-ale vinului avea puțină înțelegere. El mergea întîmplător cu mine, se sătura după două sticle și privea cu mirare consumul meu exagerat. Dar cînd vedea că o iau razna și sînt învins de melancolie, îmi cînta, îmi citea sau mă ducea la plimbare.

În micile noastre excursii eram adesea zburdalnici ca doi copii.

Odată stăteam la un popas cald de prînz într-o vale împădurită, ne aruncam cu conuri de brad și cîntam versuri din „Blînda Helene“ pe melodii sentimentale.

Pîrîul clar și iute bolborosea atît de seducător în urechi încît ne-am dezbrăcat și ne-am aruncat în apa rece. Aici ne-a venit ideea de a juca comedii.

El s-a așezat pe o stîncă cu mușchi și era Lorelei, iar eu manevram pînzele jos ca vîslaș într-o mică barcă. La aceasta el apărea atît de rușinos feciorelnic și făcea asemenea grimase, încît eu, care trebuia să reprezint durerea sălbatică, abia puteam să-mi țin rîsul. Dintr-o dată s-au auzit glasuri, apăru un grup de turiști pe potecă și a trebuit să ne ascundem în goliciunea noastră cît mai rapid sub malul suspendat și scăldat de apă.

Cînd grupul ne-a trecut pe dinainte, Richard a dat drumul la cîteva zgomote ciudate, a grohăit, a chițăit și a pufnit. Oamenii s-au mirat, au privit în jurul lor, s-au uitat în apă, și erau cît pe aci să ne descopere. Atunci prietenul meu a ieșit cu jumătate de corp din ascunzătoarea lui, a privit grupul indignat și a rostit cu un glas profund și cu o mină preoțească : „Odihnească-se în pace !“

Apoi dispăru din nou, mă ciupi de mînă și spuse : „Și aceasta a fost o alegorie.“

„Ce fel de alegorie ?“ am întrebat eu.

„Pan speriind cîțiva păstori“, rîse el. „Erau însă și femei în grup.“

Studiile mele istorice nu-l prea interesau. Preferința mea plină de dragoste pentru sfîntul Francisc din Assisi o împărtășea, deși întîmplător chiar și asupra lui făcea glume care mă indignau.

Noi îl vedeam pe fericitul răbdător entuziasmat, prietenos și voios, ca un copil mare și adorat, rătăcind prin peisajul umbrian, bucuros întru Dumnezeul său și plin de iubire smerită pentru toți oamenii. Citeam împreună nemuritorul său „Cîntec către soare" și îl cunoșteam pe de rost. Odată, pe cînd ne întorceam dintr-o plimbare cu vaporul pe lac, și pe cînd vîntul de seară mișca apa aurie, întrebă încetișor :

„Hei, cum spune aici sfîntul ?" Și eu citam : „Laudato si, misignore, per frate vento e per aere e nubilo e sereno et onne tempo !" [1]

Cînd ne certam și ne spuneam lucruri jignitoare, îmi azvîrlea totdeauna, pe jumătate în glumă, în felul de a proceda al elevilor, o asemenea grămadă de porecle caraghioase, încît ghimpele supărării era smuls și trebuia apoi să rîd.

Oarecum serios era doar cînd asculta sau cînta din compozitorii preferați.

Chiar și atunci putea întrerupe pentru a spune o glumă.

Totuși, iubirea lui pentru artă era plină de un devotament pur și din inimă și gustul său pentru ceea ce merita cinstire și pentru ceea ce era însemnat, mi se părea fără greșeală.

[1] Fii lăudat Doamne, de către fratele vînt și de către aerul înnorat și senin și pe orice timp !

Cît de bine cunoștea el delicata și frumoasa artă de a consola, de a participa sau de a înveseli cînd unul din prietenii săi era în necaz.

Dacă mă găsea prost dispus îmi povestea o grămadă de mici istorioare anecdotice de mare drăgălășenie și avea ceva atît de liniștitor și înveselitor în ton, încît rareori îi rezistam.

Față de mine avea un pic de respect, fiindcă eu eram mai serios decît el ; încă mai mult îi impunea forța mea fizică. Față de alții făcea reclamă și era mîndru că avea un prieten care cu o singură mînă putea să-l zdrobească.

Aprecia mult aptitudinile și îndemînările corporale, mă învăța tenis, vîslea și înota cu mine, mă lua la călărie și nu s-a liniștit pînă cînd nu am ajuns să joc biliard aproape la fel de bine ca el.

Era jocul său preferat și îl practica nu numai artistic și cu măiestrie, ci se îngrijea ca la biliard să fie deosebit de vioi, glumeț și vesel, totdeauna.

Adesea dădea celor trei mingi numele unor oameni, dintre cei cunoscuți nouă, și construia la fiecare lovitură, din poziția, apropierea și depărtarea mingilor, romane întregi pline de spirit, aluzii și comparații caricaturale. În același timp juca liniștit, ușor, și peste măsură de elegant, încît era o plăcere să-l urmărești.

Pasiunea mea scriitoricească nu o prețuia mai mult decît eu însumi. Odată mi-a spus : „Vezi, eu te mai consider totuși un poet, dar nu din pricina foiletoanelor tale, ci fiindcă simt că ai trăit ceva frumos și profund care mai

devreme sau mai tîrziu va țîșni la suprafață. Și aceasta va fi o adevărată poezie."

Între timp semestrele alunecau precum mici monezi printre degete și veni pe neașteptate timpul cînd Richard trebuia să se gîndească la întoarcerea în patria sa.

Cu o oarecare zburdălnicie artistică gustam săptămînile grăbite și am ajuns de comun acord la concluzia că înainte de despărțirea amarnică trebuia să încheiem acești frumoși ani printr-o acțiune strălucitoare și sărbătorească, într-un mod vesel și plin de promisiuni.

Am propus un tur de vacanță în Alpi, dar era încă iarnă și pentru munți era propriu-zis mult prea devreme.

În timp ce îmi sfărîmam capul cu alte soluții, Richard a scris tatălui său și-mi pregătea în tăcere o mare și îmbucurătoare surpriză.

Într-o zi veni cu o poliță de stat și mă invită să-l însoțesc ca ghid spre Italia de nord.

Inima mi-a tresărit puternic de bucurie.

O dorință nutrită din copilărie, visată de mii de ori, trebuia să mi se împlinească acum.

Cuprins de febră mi-am făcut micile pregătiri, l-am învățat pe prietenul meu încă cîteva cuvinte italienești și m-am temut pînă în ultima zi că s-ar putea să nu aibă loc excursia.

Pachetele noastre fuseseră trimise dinainte, noi stăteam în trăsură, cîmpurile verzi și dealurile ne zburau pe dinainte, iată lacurile Urn și Gotthard, apoi colibele de munte, izvoarele, grohotișurile și culmile cu zăpadă din Tessin, apoi primele case negricioase de piatră în podgorii și apoi călătoria, mult așteptată, pe lacurile rodnicei Lombardii, către ținutul viu, deosebit de atrăgător și depărtat al Milanului.

Richard nu-și făcuse despre domul din Milano nici o imagine ci știa despre ei numai ca despre o mare și cunoscută construcție.

Era amuzant să vezi deziluzia sa indignată. Cînd a depășit primul șoc și și-a regăsit umorul, a propus el însuși să urcăm pe acoperiș și să hoinărim prin bizara sală a figurilor de piatră, acolo sus.

Am stabilit cu oarecare mulțumire, că de sutele de statui de sfinți nefericiți din firide, nu ar fi așa păcat căci ele se dovedesc cel mai adesea, cel puțin cele mai noi, ca produse de fabrică, în stilul cel mai obișnuit. Am stat aproape două ore pe largile și piezișele platouri de marmură, scăldate în lumina blîndă a soarelui de aprilie. Richard mi se împărtăși plăcut : „Știi, în fond nu am nimic împotrivă să trăiesc mai multe deziluzii, cum s-a întîmplat cu celebrul dom. În întreaga călătorie am avut cîte o mică spaimă înaintea tuturor lucrurilor colosale pe care le vedeam și care parcă voiau să ne zdrobească. Și acum treaba începe așa de prietenos și de rizibil — omenește ! Apoi îi distră încurcatul popor de figuri de piatră în mijlocul căruia stăteam, cu tot felul de fantezii baroce.

„Probabil" spuse el „acolo pe turnul corului ca cea mai înaltă rază va sta cel mai înalt și mai venerabil dintre sfinți. În nici un caz nu poate fi o mulțumire să te balansezi veșnic ca un dansator de piatră pe aceste turnulețe ascu-

ţite şi este just ca din timp în timp cel mai înalt sfînt să fie eliberat şi să se înalţe la ceruri.

Închipuie-ţi ce spectacol ar fi! Căci, natural, toţi ceilalţi sfinţi ar înainta exact după ordinea rangului cu cîte un loc şi fiecare trebuie să înainteze cu un salt mare pe firida precedentului, fiecare în mare grabă şi fiecare gelos pe toţi care îl preced."

De cîte ori de atunci, mergeam la Milano, îmi aminteam acea după-amiază parcă şi vedeam, cu un surîs melancolic, sutele de sfinţi din marmură făcînd salturile lor îndrăzneţe.

În Genova m-am îmbogăţit cu o mare iubire. Într-o zi luminoasă, vîntoasă, imediat după prînz.

Îmi rezemasem braţele pe o balustradă lată de piatră, în spate stătea Genova colorată şi sub mine creştea şi trăia fluxul mare, albastru. Marea.

Cu mugete întunecate şi cu dorinţe neînţelese, veşnica şi neschimbata mare mi se arunca împotrivă, şi simţeam că ceva în mine se împrietenea pe viaţă şi pe moarte cu acest flux albastru, înspumat.

Tot atît de puternic m-a impresionat îndepărtatul orizont al mării.

Din nou, ca în copilărie, vedeam aşteptîndu-mă depărtarea albastră ca o poartă deschisă.

Şi din nou mă cuprinse sentimentul că nu sînt născut pentru viaţa domestică, printre oameni, în oraşe şi locuinţe, ci pentru hoinăreala prin ţinuturi străine şi pentru călătoriile pe mări.

Cu un impuls întunecat se ridica în mine vechea dorinţă, înfricoşătoare, de a arunca mica

mea viaţă la pieptul lui Dumnezeu, şi de a o înfrăţi cu nesfîrşitul şi atemporalul.

La Rapello am luptat înnotînd, pentru prima oară cu fluxul, am gustat apa sărată şi am simţit puterea valurilor. Împrejur albastre, clare valuri, brun-galbene stînci pe mal, cerul adînc şi liniştit şi veşnicul freamăt. Adesea mă învăluia din nou priveliştea vaselor alunecînd departe, a catargelor negre şi a pînzelor albe sau micul steguleţ de fum al unui vapor cu aburi care pleca departe.

Alături de preferaţii mei, norii neodihniţi, nu ştiu nici o imagine mai frumoasă şi mai nostalgică, de călătorie, decît aceea a unei corăbii care pluteşte la mare depărtare, iar apoi devine mică şi dispare în orizontul deschis. Şi noi mergeam spre Florenţa.

Oraşul era acolo, cum îl cunoşteam din sute de imagini şi mii de vise — luminos, spaţios, ospitalier, străbătut de curenţi verzi cu poduri deasupra şi înconjurat de dealuri clare.

Semeţul turn al lui Palazzo Vecchio urca îndrăzneţ în cerul luminos, frumosul Fiesole se ridica alb şi încins de soare şi toate dealurile stăteau albe şi roşcate sub floarea pomilor roditori.

Mişcător de vesela şi armonioasa viaţă toscană îmi apărea ca o minune şi mă simţeam mai familiar decît acasă.

Zilele le petreceam în biserici, în pieţe, pe străzi, loggii şi la bîlciuri, serile în visurile grădinilor de pe dealuri unde lămîii dădeau rod,

sau în micile, naivele cîrciumi din Chianti, cu băutură și pălăvrăgeli.

Între acestea se intercalau bogatele ore în pinacoteci și în Bargello, în mănăstiri, biblioteci și sacristii, după-amiezele în Fiesole sau Miniato, Settignano, Prato.

Potrivit înțelegerii de acasă, l-am lăsat pe Richard singur pentru o săptămînă și am gustat cea mai nobilă și prețioasă plimbare a tinereții mele prin bogatul, verdele ținut deluros al Umbriei.

Mergeam pe străzile sfîntului Francisc și în anumite ore îl simțeam rătăcind lîngă mine, firea era plină de o dragoste nesfîrșită, fiecare pasăre, fiecare izvor și fiecare boschet de trandafiri mă întîmpina cu mulțumire și cu bucurie.

Culegeam și mîncam lămîi de pe coastele însorite, înnoptam în mici sătulețe, cîntam și făceam poezii înlăuntrul meu și am serbat Paștele în Assisi, în biserica sfîntului meu.

Totdeauna simt că aceste opt zile de rătăcire în Umbria au fost coroana și frumosul amurg al tinereții mele.

În fiecare zi răsăreau izvoare în mine și priveam în luminosul, sărbătorescul peisaj de primăvară ca în ochii buni ai lui Dumnezeu.

În Umbria umblasem alături de Francisc, „menestrelul lui Dumnezeu", onorîndu-l ; în Florența am gustat puternica imagine a vieții din Quatrocento.

Scrisesem deja niște satire cu privire la formele vieții noastre de azi.

În Florența însă am simțit pentru prima oară întreaga sărăcie ridicolă a culturii moderne. Acolo m-a copleșit presimțirea că în societatea noastră voi fi veșnic un străin, și acolo s-a trezit în mine dorința să-mi duc viața în afara acestei societăți și pe cît posibil să o trăiesc în Sudul îndepărtat.

Aici puteam să comunic cu oamenii, aici mă bucura pas cu pas naturalețea liberă a vieții, asupra căreia înnobilînd și desăvîrșind, stătea tradiția unei culturi și istorii clasice.

Strălucitor și norocos fugeau frumoasele săptămîni ; chiar pe Richard nu-l văzusem niciodată atît de încîntat.

Exuberant și cu bucurie am golit paharul frumuseții și al plăcerii.

Rătăceam prin satele de pe dealuri, lăturalnice și însorite, ne împrieteneam cu birtași, călugări, fete de țară și cu mici și prietenoși preoți de sat, ascultam naive serenade, hrăneam copii drăgălași și bruni cu pîine și fructe și vedeam de pe culmile însorite ale munților, Toscana în strălucirea primăverii și, în depărtare, scînteietoarea mare ligurică.

Aveam amîndoi sentimentul puternic că norocul nostru ne duce spre o viață nouă și bogată.

Munca, lupta, plăcerea și gloria stăteau așa aproape și strălucitor înaintea noastră încît ne bucuram fără grabă de zilele norocoase.

Chiar și apropiata despărțire părea ușoară și temporară căci știam mai tare decît orice că noi ne eram necesari unul altuia și că eram siguri unul de celălalt.

Aceasta a fost istoria tinereţii mele. Ea mi se pare, cînd mă gîndesc la ea, că a fost scurtă ca o noapte de vară.

Puţină muzică, puţin spirit, puţină dragoste, puţină vanitate — dar era frumos, bogat colorat, ca o sărbătoare eleusinică.

Şi s-a şters repede şi mizerabil ca o lumînare în vînt.

La Zürich Richard şi-a luat rămas bun. De două ori a coborît din vagonul de tren ca să mă sărute şi s-a aplecat spre mine, atît cît se putea, de la fereastră. Două săptămîni mai tîrziu s-a înecat la Baden într-un rîuleţ ridicul de mic în sudul Germaniei.

Nu l-am mai văzut niciodată, nu am fost acolo cînd a fost îngropat, am auzit totul cîteva zile mai tîrziu cînd el se afla în sicriu şi în pămînt.

Atunci am stat în cămăruţa mea întins pe podea, l-am blestemat pe Dumnezeu şi viaţa în cuvinte de ocară oribile, am plîns şi am fost plin de furie.

Pînă atunci nu mă gîndisem că singura proprietate sigură în aceşti ani fusese prietenia mea. Aceasta era acum de domeniul trecutului.

N-am mai suferit mult timp oraşul, unde zilnic o grămadă de amintiri se agăţau de mine şi îmi luau respiraţia. Ce mi se va întîmpla îmi era totuna ; sufletul mi-era profund bolnav şi aveam o tristeţe în faţa a tot ce era viu. În afară de asta era o slabă perspectivă ca fiinţa mea sfărîmată să se ridice din nou şi cu pînzele din nou întinse să întîmpine asprul noroc al anilor bărbăţiei.

Dumnezeu voise ca eu să închin tot ce aveam mai bun în fiinţa mea unei pure şi vesele prietenii.

Ca două luntri repezi ne-am aruncat unul spre altul şi luntrea lui Richard era cea mai colorată, mai uşoară, mai norocoasă, mai îndrăgită, de care ochii mei se agăţaseră şi căruia mă încredinţasem, ca să meargă cu mine spre frumoase ţeluri.

Acum el se scufundase cu un strigăt scurt şi eu rătăceam fără cîrmă pe apele devenite dintr-o dată întunecate.

Îmi fusese dat să susţin proba aspră a călăuzirii după stele şi într-o nouă călătorie să lupt şi să rătăcesc după coroana vieţii.

Crezusem în prietenie, în iubirea femeii, în tinereţe.

Acum, acestea mă părăsiseră una după alta, de ce nu aş crede în Dumnezeu şi nu m-aş da în mîna lui mai puternică ?

Dar eram încăpăţînat ca un copil şi aşteptam totdeauna de la propria viaţă să mă copleşească, să mă facă înţelegător şi bogat şi să mă îndrepte pe aripi mari către un noroc statornic.

Dar viaţa, înţeleaptă şi zgîrcită, tăcea şi mă ignora.

Ea nu-mi trimitea nici furtuni, nici stele, ci aştepta pînă cînd voi deveni din nou mic şi răbdător şi încăpăţînarea mea se va fi sfărîmat.

Ea mă lăsa să joc comedia mea de mîndrie şi atotştiinţă, privea peste ele şi aştepta pînă cînd copilul rătăcit îşi va găsi din nou mama.

5

URMEAZĂ ACUM ACEL timp al vieții mele, care aparent este mai agitat și mai pestriț decît cel de pînă acum și în orice caz se potrivește unui mic roman la modă.

Ar trebui să povestesc cum am fost numit redactor la un ziar german. Cum pana mea și gura mea rea își permiteau prea multă libertate și cum pentru aceasta am fost șicanat și dăscălit.

Cum am căpătat renumele de bețivan și cum după aprige tocmeli am părăsit postul și am fost trimis corespondent la Paris.

Cum m-am țigănit în acest cuib blestemat, cum mi-am pierdut vremea în chefuri și cum în diferite locuri am fumat un tabac tare.

Nu este o lașitate dacă eventualilor răutăcioși printre cititorii mei le dau cu tifla și trec peste acest scurt timp.

Recunosc că am mers pe un drum greșit, după alt drum greșit, peste tot am văzut murdărie și m-am băgat în ea.

Gustul pentru romantismul boemei mi-a trecut de atunci și ar trebui să-mi fie îngăduit să mă opresc la puritate și la bine, care totuși existau în viața mea, și acel timp pierdut să-l las pierdut și trecut.

Într-o seară stăteam singur în Bois și mă întrebam dacă n-ar trebui să părăsesc nu numai Parisul dar chiar viața cu totul.

Atunci mi-am recapitulat în gînd viața pentru prima oară, după multă vreme, și am socotit că nu aș avea mult de pierdut.

Dar atunci am văzut deodată, într-o amintire puternică, o zi trecută și uitată de mult, o dimineață de vară acasă, în munți, și m-am văzut îngenuncheat lîngă un pat în care stătea mama și înfrunta moartea.

M-am speriat și m-am rușinat că atît de mult timp nu m-am mai putut gîndi la acea zi. Prosteştile gînduri de sinucidere trecuseră.

Căci eu cred că nici un om serios și care nu a deraiat complet nu este capabil să-și ia viața dacă a asistat vreodată la stingerea unei vieți sănătoase și bune.

Vedeam din nou pe mama murind. Vedeam din nou pe fața ei liniștită și serioasă lucrarea morții, care o înnobila.

Moartea apărea aspră, dar puternică și bună ca un tată grijuliu care readuce acasă un copil rătăcit pe drumuri greșite.

Am știut dintr-o dată din nou că moartea este fratele nostru bun și înțelept, care știe ora potrivită, și căruia noi ar trebui să ne punem la dispoziție cu încredere.

Şi am început de asemenea să înțeleg că suferința, deziluziile și melancolia nu sînt menite să ne supere și să ne anuleze valoarea și demnitatea, ci să ne maturizeze și să ne lămurească.

Opt zile mai tîrziu valizele mele erau expediate la Basel iar eu rătăceam pe jos printr-o frumoasă regiune din sudul Franței și simțeam din zi în zi pălind și intrînd în neguri nefericitele timpuri pariziene a căror amintire mă urmărea ca o miasmă.

Am asistat la o „Cour d'amour". Înnoptam în castele, mori, hambare și beam, cu flăcăi măslinii și vorbăreți, vinul lor cald, solar.

Zdrențăros, slab, ars de soare și transformat am ajuns la Basel după două luni.

Era prima mea călătorie atît de lungă, prima din mai multe. Între Locarno și Verona, între Basel și Brig, între Florența și Perugia, sînt puține locuri prin care să nu fi trecut de două sau trei ori cu cizmele prăfuite, plin de vise din care încă nici unul nu s-a împlinit.

În Basel am plătit o baracă în afara orașului, mi-am despachetat averea și am început să lucrez ; mă bucura să trăiesc într-un oraș liniștit unde nu mă cunoștea nici un om. Relațiile cu unele ziare și reviste erau în desfășurare și aveam ce să lucrez și din ce să trăiesc.

Primele săptămîni au fost bune și liniștite, apoi apăru din nou vechea spaimă, care persista zile, săptămîni și nu dispărea nici cînd munceam.

Cine nu a simțit el însuși ce este melancolia, nu poate înțelege starea mea de atunci. Cum trebuie să o descriu ?

Aveam sentimentul unei singurătăți înfiorătoare.

Între mine și oameni, între mine și viața orașului, piețe, case și străzi se deschidea o prăpastie adîncă.

Se întîmpla un mare nenoroc, erau lucruri importante în ziare — mie nu-mi parveneau. Se țineau sărbători, se îngropau morți, se țineau tîrguri, se dădeau concerte — pentru cine ? pentru ce ?

Eu evadam, mă duceam în păduri, pe dealuri și pe drumuri de țară și în jurul meu tăceau cîmpiile, copacii, ogoarele într-o tristețe fără lacrimi, mă vedeau tăcut și stăruitor și aveau dorința să-mi spună ceva, să-mi iasă în întîmpinare, să mă salute.

Dar stăteau acolo și nu puteau spune nimic, și eu înțelegeam suferința lor și sufeream cu ele, căci nu puteam să le eliberez.

M-am dus la un doctor, i-am făcut relatări amănunțite, am încercat să-i descriu suferința mea. El citea, întreba și mă cerceta.

„Sînteți complet sănătos", m-a lăudat el apoi, „corporal nu vă lipsește nimic. Căutați să vă înveseliți prin muzică sau lectură."

„Citesc, în virtutea meseriei o grămadă de lucruri noi în fiecare zi."

„În orice caz ar trebui să practicați mișcarea în aer liber."

„Merg zilnic trei-patru ore, în vacanțe cel puțin dublu."

„Atunci ar trebui să vă constrîngeți să umblați printre oameni. Sînteți în pericol să deveniți un timid."

„Ce înseamnă asta ?"

„Înseamnă foarte mult. Cu cît crește intoleranța dvs. față de mediu, cu atît mai mult ar trebui să vă constrîngeți să vedeți oameni.

Starea dv. nu este încă maladivă și nu-mi pare a da de gîndit ; dar dacă nu ascultați și hoinăriți așa, apatic, s-ar putea în cele din urmă să pierdeți dreapta măsură."

Doctorul era un om înțelegător și cumsecade. Îl făceam să sufere.

El m-a recomandat unui savant, în casa căruia era multă mişcare şi o anumită viaţă spirituală şi literară.

M-am dus acolo. Se cunoștea numele meu, eram stimat, aproape sincer, și am revenit în acel loc adeseori.

O dată m-am dus într-o seară tîrzie de toamnă.

Am găsit un tînăr istoric și o fată foarte slabă, brunetă ; altfel nici un oaspete. Fata supraveghea samovarul, vorbea mult şi îl ironiza pe istoric. După aceea cîntă puţin la pian.

Apoi îmi spuse că a citit satirele mele dar nu le-a gustat deloc. Mi se părea deșteaptă, dar un pic prea deșteaptă, și m-am dus spre casă.

Între timp se răspîndise treptat știrea că stau mult în cîrciumă și că aș fi un bețiv camuflat.

Asta nu m-a mirat, căci bîrfa înflorea din plin chiar în societăţile academice.

Situației mele nu-i păgubea deloc descoperirea rușinoasă, mă făcea mult mai dorit, chiar dacă erau entuziaști ai temperanței, chiar dacă doamnele și domnii făceau parte din comitetele societăților de cumpătare și se bucurau de fiecare păcătos care le cădea în mînă.

Într-una din zile a urmat primul conflict în termeni politicoși.

Mi s-a spus să contemplez de aproape rușinea vieții în birturi, a blestemului alcoolismului și toate acestea din punct de vedere sanitar, etic și social și am fost invitat să particip la o adunare solemnă.

Eram peste măsură de mirat, căci despre toate aceste societăţi şi eforturi avusesem pînă acum doar o vagă bănuială. Societatea, cu muzică și cu

educaţie religioasă, era complet comică și nu mi-am ascuns această impresie.

Săptămîni la rînd s-au încercat cu mine tot felul de drăgălășenii, lucrul devenise peste măsură de plicticos și într-o seară, cînd mi s-a cîntat același lied, și se spera călduros în convertirea mea, am ajuns la disperare și am insistat cu toată energia să fiu cruţat de lamentaţii. Tînăra fată era din nou acolo. M-a ascultat cu atenţie şi a spus apoi sincer : „Bravo !"

Eu însă eram prea prost dispus pentru a-i da atenție.

Cu atît mai mare a fost mulțumirea mea cînd am văzut pocinogul care s-a întîmplat la o astfel de sărbătoare a abstinenței.

Marea societate aduna numeroși oaspeţi, dădea mese și organiza reuniuni în casa ei, se ţineau cuvîntări, se legau prietenii, cîntau coruri, și continuarea lucrurilor bune era sărbătorită cu o mare osana.

Unui om de serviciu, desemnat ca purtător de steag, i s-au părut cuvîntările despre alcool prea lungi și s-a dus într-o cîrciumă din apropiere, și cînd sărbătorescul șir de demonstranţi și-a început drumul pe străzi, beţivii bucuroși de insucces gustau spectacolul amuzant : în vîrful carului festiv se afla un conducător cherchelit, și în brațele sale se clătina steagul cu cruce albastră, precum catargul unui vas avariat.

Omul de serviciu beat a fost înlăturat ; dar n-au fost înlăturate și vanitățile, geloziile și intrigile care se iviseră în sînul societăților aflate la concurență și a comisiilor, și care luaseră proporţii din ce în ce mai mari.

Mişcarea s-a spart, cîţiva ambiţioşi voiau toată gloria pentru ei şi ocărau pe acel beţiv care nu se convertise în numele lor ; colaboratori nobili şi independenţi, nelipsiţi, au fost josnic supuşi abuzului, şi apoi au avut ocazia de a vedea cum chiar sub etichete ideale murdăriile omeneşti răspîndesc miasme grele.

Toate aceste comedii le-am aflat prin intermediari, am avut plăcerea mea liniştită la aflarea lor şi mă gîndeam cum o să mă întorc la beţiile mele nocturne : vedeţi, noi sălbaticii sîntem totuşi oameni mai buni.

În mica, înalta şi liber aşezata mea cameră deasupra Rinului, studiam şi meditam mult.

Eram nemîngîiat că viaţa curgea pe lîngă mine, că nici un curent mai tare nu mă ducea cu el, nici o suferinţă puternică sau participare nu mă încălzea, ca să-mi îndepărteze visul apăsător.

Chiar lucram, pe lîngă cele zilnic necesare, la pregătirile pentru o operă care urma să înfăţişeze viaţa primilor minoriţi ; totuşi asta nu era o afacere, ci doar o modestă însumare şi nu era suficientă pentru aspiraţiile mele.

Începeam să-mi clarific dorinţele, suferinţele şi idealurile contemporanilor cînd îmi aminteam de Zürich, Berlin şi Paris.

Unul muncea pentru a transforma mobila, tapetele şi costumele de pînă acum şi pentru a-i face pe oameni să locuiască într-un mediu mai aerisit, mai frumos.

Un altul se ostenea să răspîndească monismul lui Haeckel în scrieri populare şi conferinţe.

Alţii ajutau întru năzuinţa de a aduce pacea veşnică a lumii.

Şi iarăşi unul lupta pentru lipsurile claselor de jos, sau aduna lume şi vorbea pentru ca teatrele şi muzeele să fie construite pentru popor şi deschise pentru el

În toate aceste strădanii era viaţă, impuls şi mişcare ; dar nici una dintre acestea nu era importantă şi necesară pentru mine şi nu ar fi fost atins nimic din mine şi din viaţa mea, dacă toate acele scopuri ar fi fost realizate.

Fără speranţă mă adînceam în scaun, răsfoiam reviste şi cărţi şi gîndeam, gîndeam.

Apoi auzeam în faţa ferestrei Rinul şi vîntul vîjîind şi auzeam exprimată pe limba lui o mare melancolie şi un mare dor stînd pretutindeni la pîndă.

Vedeam norii de noapte în grupuri mari, rătăcind ca păsările speriate prin cer, auzeam Rinul călătorind şi mă gîndeam la moartea mamei, la sfîntul Francisc, la patria mea în munţii cu zăpadă şi la Richard cel înecat.

Mă vedeam căţărîndu-mă pe peretele de stîncă, pentru a rupe trandafirii de Alpi pentru Rösi Girtanner, mă vedeam la Zürich emoţionat de cărţi, muzică şi discuţii, mă vedeam cu Aglietti călătorind pe apele înnoptate, mă vedeam îndoindu-mă de moartea lui Richard, plecînd, întorcîndu-mă, bucurîndu-mă şi iarăşi întristîndu-mă. Pentru ce ? Pentru cine ? O, Doamne, toate acestea n-au fost doar un joc, o întîmplare, un tablou pictat ?

Nu am luptat eu și chinurile lăcomiei nu le-am suferit în spirit, în prietenie, în frumusețe, în adevăr, în iubire ?

Nu a izvorît totdeauna în mine înăbușitorul val al dorului și al iubirii ? Și toate pentru nimic, mie spre chin, nimănui spre plăcere.

În asemenea stări eram copt pentru cîrciumă. Stingeam lampa, pipăiam abrupta, vechea scară și apăream într-o hală cu Veltliner sau într-o cameră cu vin de Vaud.

Acolo eram primit ca oaspete bun, cu respect, în timp ce eu eram de obicei încăpățînat și uneori grosolan.

Citeam pe Simplizissimus, care de fiecare dată mă supăra, îmi luam vinul și așteptam pînă cînd mă consola.

Și dulcele zeu mă atingea cu mîna lui feminină, îmi obosea în mod plăcut membrele și conducea sufletul meu încurcat ca oaspete în țara visurilor frumoase.

Întîmplător mă miram eu însumi că mă comportam așa țepos cu oamenii și aveam un fel de a glumi cînd îi apostrofam grosolan. În birturi, pe care eu le vizitam adesea, chelnerițele se temeau de mine și mă înjurau ca pe un grobian și un certăreț care aveam veșnic ceva de reclamat.

Dacă intram în discuție cu ceilalți oaspeți eram ironic și grosolan și desigur că și oamenii răspundeau la fel.

Totuși se găseau cîțiva frați de birt, puțini ce-i drept, de obicei bețivi incurabili, deja bătrîni, cu care din cînd în cînd petreceam cîte o seară și cu care întrețineam o relație suportabilă.

Era mai ales un „Rauhbein“ [1] mai bătrîn printre ei, de meserie desenator, un misogin, porc și băutor înrăit de prima clasă. Cînd îl întîlneam seara în vreo cîrciumă singur, se lăsa totdeauna cu un chef monstru.

Întîi, tăifăsuiam, glumeam și se bea pe lîngă acestea o sticluță de vin roșu, apoi trecea băutura pe primul plan, conversația lîncezea, ne ghemuiam tăcuți unul lîngă altul, sugea fiecare din vinul lui de Brissago și golea fiecare pentru sine sticlele lui.

Apoi eram egali unul cu altul, lăsam să se umple din nou sticlele în același timp și ne observam reciproc pe jumătate cu atenție, pe jumătate cu bucurie pentru paguba celuilalt.

În timpul vinului nou, toamna tîrziu, ne duceam împreună prin unele sate din ținut care aveau vinuri și în drumul spre biserică bătrînul îmi povestea istoria vieții lui.

Cred că era interesantă și deosebită, totuși o uitasem complet din păcate.

Mi-a rămas doar descrierea unei beții din anii săi tîrzii.

Era undeva la țară, la o sărbătoare sătească.

Ca oaspete la masa onorabilităților a momit atît pe preot cît și pe primar de timpuriu, la o beție strașnică. Preotul mai avea însă de ținut o cuvîntare. După ce l-au urcat cu greutate pe podium, a rostit niște sentințe monstruoase și a trebuit să fie transportat, la care primarul a

[1] Om ursuz, acru.

sărit să umple golul. El începu să vorbească improvizat, totuși nu se simți bine în urma mișcării puternice și își sfîrși cuvîntarea într-un mod neobișnuit și urît.

Mai tîrziu l-aș fi lăsat să-mi povestească asta de mai multe ori ca și alte istorii.

Fusese însă în ajunul unei sărbători o ceartă puternică între noi, ne smulsesem bărbile unul altuia și ne supărasem unul pe celălalt.

De aici veni împrejurarea că stăteam în același timp ca dușmani într-o cameră de birt, natural fiecare la o altă masă ; dar dintr-o veche obișnuință ne observam unul pe altul în tăcere, beam în același tempo și rămîneam așezați pînă cînd eram ultimii vizitatori și în sfîrșit ni se cerea să plecăm.

O împăcare nu a intervenit niciodată.

Eterna meditație asupra cauzelor tristeții și incapacității mele de viață era sterilă și obositoare.

Nu aveam totuși sentimentul că sînt sfîrșit și uzat, ci eram plin de impulsuri întunecate și credeam că odată și odată îmi va reuși să fac ceva bun și profund și că voi reuși să smulg asprei vieți măcar o mînă de noroc. Dar va veni vreodată ora potrivită ?

Mă gîndeam cu amărăciune la acei domni moderni și nervoși care prin mii de impulsuri artificiale se imboldeau spre munca artistică în timp ce în mine forțe puternice stăteau și rămîneau nefolosite.

Și mă gîndeam din nou ce fel de piedică sau demon îmi oprea sufletul în corpul meu plin de putere și mă lăsa să respir tot mai greu.

Printre altele aveam și gîndul deosebit să mă țin drept un om aparte, ale cărui suferințe nimeni nu le înțelege, cunoaște sau împărtășește.

Diabolicul în melancolie este că ea te face nu numai bolnav ci de asemenea închipuit și cu vedere scurtă sau chiar trufaș.

Se întîmplă precum cu uriașul lipsit de gust Atlas, care are de purtat pe umerii lui toate durerile și enigmele lumii ca și cum alții, cu miile, nu ar răbda aceleași dureri și nu ar rătăci în același labirint.

Că marele număr de calități și însușiri nu-mi aparțineau atît de mult mie, ci mai curînd erau bunuri sau rele ale familiei Camenzind, aceasta se pierdea pentru mine în izolarea și depărtarea mea de patrie.

La cîteva săptămîni mă duceam din nou în ospitaliera casă a învățatului. Treptat i-am cunoscut cam pe toți cei care veneau acolo. Erau mai mult tineri academicieni, mulți germani printre ei, de la toate facultățile, și în afară de aceștia, cîțiva pictori, cîțiva muzicieni și cîțiva burghezi cu soțiile lor și cu fetele. Priveam cu uimire această lume, care mă saluta ca pe un oaspete rar și despre care știam că se văd între ei săptămînal de mai multe ori.

Ce vorbeau și ce făceau totdeauna împreună? Cei mai mulți aveau aceeași formă stereotipă de *homo socialis* și ei mi se păreau cu toții puțin înrudiți, ca urmare a unei puteri sociabile, a unui spirit de castă nivelator, pe care eu unul nu-l posedam.

Erau cîțiva oameni distinși și însemnați, cărora sociabilitatea permanentă în aparență nu

le răpea sau nu le răpea prea mult din forța lor proaspătă și personală.

Cu unii dintre ei puteam discuta îndelung și cu interes.

Dar a merge de la unul la altul, a rămîne la fiecare cîteva minute, a spune femeilor amabilități la întîmplare, a-ți fixa atenția asupra unei cești de ceai, a urmări două convorbiri și o bucată la pian și în același timp a arăta vioi și mulțumit, acestea toate erau peste puterile mele.

Pentru mine era înspăimîntător să trebuiască să vorbesc despre literatură sau artă.

Vedeam că în aceste domenii s-a gîndit foarte puțin, s-a mințit foarte mult și în orice caz s-a pălăvrăgit nespus de mult.

Și eu mințeam dar nu aveam nici o bucurie din aceasta și găseam multele pălăvrăgeli inutile, plicticoase și degradante.

Mult mai cu plăcere ascultam vreo femeie vorbind despre copiii ei sau povestind despre călătorii, despre micile trăiri zilnice și despre alte lucruri reale.

Atunci puteam întîmplător să devin intim și să fiu mulțumit.

De cele mai multe ori căutam însă la încheierea unor astfel de seri o cîrciumă și-mi clăteam uscăciunea gîtului și plictiseala putredă cu Veltliner.

La una din aceste adunări am revăzut-o pe fata aceea brunetă. Era o grămadă de lume acolo, ei făceau muzică și zgomotele obișnuite iar eu stăteam cu o mapă de tablouri într-un colț mai retras sub lampă.

Erau vederi din Toscana, nu din cele obișnuite, cum sînt acele imagini de efect văzute de mii de ori, ci niște schițe intime, mai curînd daruri de la tovarășii de călătorie și de la prietenii stăpînului casei. Chiar găsisem desenul unei căsuțe din piatră cu ferestre înguste în singuratica vale San Clemente pe care am recunoscut-o căci făcusem acolo cîteva plimbări.

Valea se găsește aproape de Fiesole, dar mulțimea de călători nu o vizitează niciodată fiindcă acolo nu sînt nici un fel de antichități. Este o vale de o frumusețe aspră și demnă de atenție, uscată și abia locuită, închisă între munți înalți, pleșuvi și severi, departe de lume, melancolică și neumblată.

Fata păși spre mine și privi pe deasupra umerilor mei.

„De ce stați totdeauna singur, domnule Camenzind ?

Asta m-a supărat. Ea se simte părăsită de domni, gîndii eu și acum vine spre mine.

„De ce nu primesc nici un răspuns ?"

„Scuzați-mă domnișoară, dar ce ar trebui să vă răspund ?

„Stau singur pentru că asta mă amuză."

„Deci vă deranjez ?"

„Sînteți comică".

„Mulțumesc ; dar este chiar invers."

Și ea se așeză. Eu țineam cu perseverență foaia mea între degete.

„Sînteți deci din țara de sus", spuse ea. „Mi-ar face plăcere să vă aud povestind ceva de acolo. Fratele meu spune că în satul dv. există un

nume de familie mai răspîndit decît cel de Camenzind. Este adevărat ?"

„Aproape" mîrîii eu. „Există chiar un brutar care se numește Füssli. Și un birtaș numit Nydegger."

„Și totuși nu sînt așa mulți ca cei ce poartă numele Camenzind ! Și toți aceștia sînt înrudiți unul cu altul ?"

„Mai mult sau mai puțin."

I-am întins desenul. Ea luă foaia și observai că ea înțelegea să apuce corect ceva. I-am spus-o.

„Mă lăudați", rîse ea, „dar ca un profesor".

„Nu vreți să vedeți foaia ?" întrebai eu grosolan. „Atunci pot s-o iau înapoi."

„Ce reprezintă ?"

„San Clemente."

„Unde este ?"

„La Fiesole."

„Ați fost acolo ?"

„Da, de mai multe ori."

„Cum arată valea ? Aici este numai o secțiune."

M-am gîndit. Gravul, asprul și frumosul peisaj îmi apăru în față, și eu închisei ochii pe jumătate pentru a-l ține pe loc.

Dură o clipă pînă cînd am început să vorbesc și îmi făcu bine că ea rămase liniștită și așteptă. Ea înțelegea că mă gîndeam.

Îi descrisei valea San Clemente, cum stătea tăcută, stearpă și uriașă în focul după-amiezei de vară.

Lîngă ea, la Fiesole se face industrie, se împletesc pălării de paie și coșuri, se cumpără amintiri și portocale, se înșală călătorii sau se cerșește.

Mai departe, jos, stă Florența și te cuprinde un flux de viață nouă și veche.

Dar amîndouă nu se văd din San Clemente. Acolo nu a lucrat nici un pictor, acolo nu a fost nici o construcție romană, istoria a uitat sărmana vale.

Dar acolo soarele și ploaia luptă cu pămîntul, acolo pinii strîmbi se mențin cu greu în viață, și cîțiva chiparoși simt cu vîrfurile firave în aer, dacă furtuna dușmănoasă, ce le scurtează viața sărăcăcioasă de care ei atîrnă cu rădăcini însetate, este aproape.

Trece rareori un car cu boi din satele mari de fermieri, apropiate, sau o familie de țărani pleacă în pelerinaj la Fiesole, dar aceștia sînt oaspeți întîmplători și hainele roșii ale femeilor de țărani, care arată atît de elegante și vesele, se rup aici, și dispar adesea.

Și îi povestii cum eu ca om tînăr am rătăcit pe acolo, cum stăteam la picioarele chiparoșilor și cum mă aplecam la rădăcinile lor firave ; și cum frumos-înspăimîntătoarea minune a singurătății văii îmi amintea de prăpastiile de acasă.

Am tăcut o clipă.

„Sînteți un poet" spuse fata.

Eu am făcut o grimasă.

„Cred altceva" continuă ea. „Nu fiindcă scrieți nuvele și altele asemenea. Ci fiindcă înțelegeți natura și o îndrăgiți. Ce înseamnă pentru alți oameni dacă un copac se clatină sau dacă un munte strălucește în soare ?

Dar pentru dv. este o viață acolo pe care ați putea-o împărtăși."

I-am răspuns că nimeni „nu înțelege natura" și că în toate căutările și voința de a înțelege se întîlnesc numai enigme și tristețe.

Un copac ce stă în soare, o piatră roasă de vreme, un animal, un munte — au o viață, au o istorie, trăiesc, suferă, luptă, au plăceri, mor, dar noi nu înțelegem.

Pe cînd vorbeam, și atenția ei răbdătoare și liniștită mă bucura, am început s-o privesc. Privirea ei era ațintită asupra mea. Fața îi era complet liniștită, extatică și puțin încordată din cauza atenției.

Ca și cînd m-ar asculta un copil. Nu, ci ca și cînd un matur se uită pe sine ascultînd, și fără să o știe primește ochi de copil.

Și în timp ce o contemplam, am constatat treptat, cu naiva bucurie a descoperitorului, că era foarte frumoasă.

Cînd eu nu mai vorbeam, rămînea și fata liniștită.

Apoi tresări și privi în lumina lămpii.

„Cum vă numiți propriu-zis, domnișoară ?" întrebai eu și nu m-am gîndit mult la asta.

„Elisabeth."

Ea plecă și fu obligată să cînte la pian. Cînta bine. Dar cînd m-am apropiat, am văzut că nu mai era așa frumoasă.

Pe cînd coboram treptele comode de modă veche, pentru a merge spre casă, auzii cîteva cuvinte dintr-o convorbire a doi pictori care-și puneau mantiile în holul casei.

„Ei bine, el și-a petrecut toată seara cu drăguța Lisbeth" spuse unul și rîse.

„Apă liniștită" fu de părere celălalt. „N-a ales cel mai rău lucru."

Deci maimuțele deja vorbeau despre cele petrecute. Mi s-a revelat deodată, că eu, complet împotriva voinței mele dăruisem acestei fete străine amintiri intime și un întreg fragment din viața mea.

Cum am ajuns la aceasta ? Și acum deja gurile rele ! Ce șleahtă !

Am plecat și nu am mai revenit luni de zile în casă.

Întîmplător chiar unul din cei doi pictori a fost primul care a adus vorba despre asta, cînd ne-am întîlnit pe stradă.

„De ce nu mai mergeți pe acolo ?"

„Fiindcă nu pot suferi blestematele de bîrfeli" i-am spus.

„Da, doamnele noastre !" rîse ștrengarul.

„Nu, răspunsei eu, „cred că bărbații și în special domnii pictori".

Pe Elisabeth am văzut-o doar de puține ori pe stradă în aceste luni, odată într-un magazin și odată într-o sală de expoziție.

De obicei ea era drăguță, totuși nu frumoasă. Mișcările staturii ei zvelte aveau ceva aparte, care o împodobea și o distingea, dar uneori putea apare ca exagerat și fals.

Frumoasă, peste măsură de frumoasă a fost ea într-o sală de expoziție. Ea nu m-a văzut. Stăteam liniștit deoparte și răsfoiam în catalog. Ea stătea în apropierea mea în fața unui

mare Segantini și era complet adîncită în tablou.

Acesta reprezenta cîteva fete de țăran muncind pe pășune, în spate erau munți abrupți și dințați, amintind grupele de promontorii și deasupra într-un cer rece, luminos, un nor de culoarea fildeșului, genial pictat.

Norul frapa la prima privire prin masa sa învălmășită, încurcată; se vedea că era strîns de vînt și ghemuit și se pregătea să urce și să curgă încet.

Era vizibil că Elisabeth înțelegea acest nor, căci era complet cufundată în contemplare.

Și din nou sufletul ei ascuns se vedea pe față, rîdea ușor pe fața ei din ochii măriți, închidea gura îngustă și copilărește moale și netezea inteligentele și asprele cute ale frunții între sprîncene.

Frumusețea și adevărul unei mari opere de artă constrîngea sufletul ei să se prezinte el însuși frumos, adevărat și fără ascunzișuri.

Stăteam liniștit deoparte, priveam minunatul nor al lui Segantini și frumoasa fată extaziată de el.

Apoi m-am temut că ar putea să se întoarcă, să mă vadă, să-mi vorbească și să-și piardă din nou frumusețea și atunci am părăsit sala repede și ușor.

În acel timp a început să se schimbe bucuria mea în fața naturii mute și relația mea cu aceasta.

Din nou vagabondam prin minunatele împrejurimi ale orașului, cel mai cu plăcere în Jura.

Vedeam din nou pădurile și munții, pășunile, pomii roditori și tufișurile stînd și așteptînd ceva.

Poate pe mine, în orice caz dragostea.

Și astfel am început să iubesc aceste lucruri.

În mine, o puternică și însetată năzuință venea în întîmpinarea frumuseții lor liniștite.

De asemenea în mine se ridica o viață și o dorință profundă și întunecată și năzuia după conștiință, după înțelegere, după iubire.

Mulți spun, voi „iubiți natura". Aceasta înseamnă că ei nu sînt înclinați să renunțe din cînd în cînd la plăcerile care li se oferă.

Ei ies din oraș și se bucură de frumusețea pămîntului, calcă livezile în picioare, smulg în sfîrșit o grămadă de flori și ramuri pentru a le arunca după aceea, sau pentru a le vedea veștejindu-se.

Ei își amintesc de această dragoste duminica, cînd este timp frumos și buna lor inimă este atinsă.

Aceasta nu le este foarte necesar, căci „omul este coroana naturii". Ah, da, coroana !

Astfel eu priveam tot mai curios în adîncul lucrurilor. Auzeam vîntul sunînd pe mai multe tonuri în coroanele copacilor, auzeam pîraiele susurînd prin prăpăstii și ușoarele și liniștitele ape curgînd prin cîmpii și știam că acestea erau tonurile limbii lui Dumnezeu și că ar fi o regăsire a paradisului înțelegerea acestei limbi de o frumusețe primară, întunecoasă.

Cărțile știu puțin despre acestea, doar în Biblie stă minunatul cuvînt despre „suspinele inexprimabile" ale creației.

Totuşi presimţeam că oameni din toate timpurile, pradă asemenea mie acestei neînţelegeri, şi-au părăsit munca zilnică şi au căutat liniştea, pentru a auzi cîntecul creaţiei, pentru a contempla şirurile norilor, pentru a întinde într-un dor neodihnit braţele rugătoare către cel veşnic, pustnici, devoţi şi sfinţi.

Nu ai fost la Pisa, în Camposanto ? Acolo pereţii sînt împodobiţi cu picturi ale veacurilor trecute care au devenit palide şi unul dintre tablouri arată viaţa pustnicului în pustiul theban.

Imaginea naivă izvorăşte încă azi cu culorile sale şterse minunea unei păci atît de fericite încît tu ai simţit dintr-o dată o suferinţă şi că aceasta ţi-a cerut să-ţi plîngi păcatele şi impurităţile undeva într-o depărtare sfinţită a lumii şi să nu mai revii.

Nenumăraţi artişti au încercat astfel să-şi spună dorul în imagini fericite şi un mic şi iubit tablou al unui copil de Ludwig Richter cîntă aceeaşi melodie ca şi frescele din Pisa.

De ce a dat cîteodată Tizian, prietenul celor lumeşti şi al corporalului, în imaginile sale clare şi obiective acel fundal de dulce al depărtărilor ? Este doar o trăsătură de albastru adînc, o nuanţă caldă şi nu se vede dacă e vorba de munţi îndepărtaţi, sau asta vrea să însemne numai infinitatea spaţiului.

Tizian, realistul, nu ştia nici el însuşi. El nu făcea asta cum vor să ştie istoricii artei, pe bazele armoniei culorilor, ci era tributul plătit

nelinişții care sălăşluia ascunsă chiar şi în sufletul acestui om vesel şi norocos.

Astfel, îmi părea că arta din toate timpurile se ostenise să ne dăruiască un limbaj al cerinţelor tăcute ale divinului în noi.

Mai matur, mai frumos şi totuşi mult mai copilăros vorbea sfîntul Francisc despre aceasta.

Pe el abia îl înţelegeam pe deplin.

Fiindcă el includea în iubirea sa de Dumnezeu întregul pămînt, plantele, astrele, animalele, vîntul şi apa, a depăşit el evul mediu şi însuşi pe Dante şi a găsit limbajul omenescului atemporal.

El numeşte toate forţele şi apariţiile naturii ca fraţi şi surori ale sale.

Cînd în anii săi tîrzii a fost osîndit de doctori la a-şi lăsa fruntea să fie arsă cu fierul înroşit în foc, saluta în mijlocul spaimei chinurilor bolii, în acest înspăimîntător fier pe „iubitul său frate, focul".

Fiindcă acum am început să iubesc natura personificată, să o ascult ca pe un camarad şi tovarăş de drum, care vorbeşte o limbă străină, melancolia mea nu s-a vindecat ci s-a înnobilat şi s-a purificat. Urechile şi ochii mei s-au ascuţit, am învăţat să prind tonurile frumoase şi deosebirile şi m-am străduit să ascult tot mai îndeaproape şi mai clar bătăile inimii tuturor fiinţelor şi poate odată să le înţeleg şi poate să particip odată la sarcina de a le da expresie în cuvinte poetice, pentru ca şi alţii să

le devină mai apropiaţi şi să cerceteze cu o mai bună înţelegere izvoarele tuturor împrospătărilor, purificărilor şi copilăriilor.

Deocamdată aceasta era o dorinţă, un vis — şi nu ştiam dacă se va putea realiza vreodată şi mă menţineam în apropiere pentru a veni în întîmpinarea oricărei iubiri vizibile şi mă obişnuiam să nu mai privesc nici un lucru cu indiferenţă sau cu dispreţ.

Nu pot să spun cît de înnoitor şi consolator a acţionat această iubire asupra întunecatei mele vieţi.

Nu este nimic mai înnobilator şi nimic mai plin de noroc în lume decît o dragoste fără cuvinte, neîntreruptă şi fără suferinţe, şi eu nu doresc nimic mai din inimă decît ca dintre aceia care citesc cuvintele mele, unii sau chiar numai doi, sau doar unul, să poată începe să înveţe prin îndemnul meu această pură şi fericită artă. Unii o au de la natură şi o exersează în viaţa lor multă vreme, inconştient, aceştia sînt iubiţi de Dumnezeu, cei buni şi sufletele de copii.

Unii au învăţat-o prin suferinţe grele — nu s-au văzut printre schilozi şi nenorociţi astfel de oameni cu ochi puternici, liniştiţi şi strălucitori ?

Dacă voi nu mă puteţi auzi pe mine şi cuvintele mele sărmane, acestea să meargă măcar spre ei, cei în care o dragoste dezinteresată a învins şi a iluminat suferinţa.

Şi astăzi stau încă departe de această împlinire, pe care la astfel de oameni răbdători am onorat-o.

Dar în aceşti ani mi-a lipsit doar rareori consolatoarea credinţă că voi găsi drumul adevărat spre ea.

Nu pot să spun că eu aş fi mers totdeauna spre ea, mai curînd am rămas în drum, să stau pe toate băncile şi nu m-am cruţat nici de drumurile rele.

Două înclinaţii egoiste şi puternice existau în mine, care se opuneau adevăratei iubiri.

Eram băutor şi mizantrop.

Chiar dacă-mi reduceam cuantumul de vin în mod considerabil, tot la cîteva săptămîni linguşitorul zeu mă convingea să mă arunc în braţele lui.

Că eu aş fi rămas pe stradă sau că aş fi făcut isprăvi nocturne asemănătoare, acestea s-au întîmplat abia rareori, căci vinul mă iubeşte şi mă momeşte numai pînă acolo unde spiritele sale intră într-o convorbire prietenească cu ale mele.

Totdeauna după o beţie mă urmărea mult timp conştiinţa încărcată.

Dar în final nu mă puteam sustrage dragostei pentru vin pentru care dragoste moştenisem o puternică înclinaţie de la tata.

Ani de zile cultivasem plin de grijă şi de pietate această moştenire, făcînd-o a mea în mod fundamental, astfel că acum mă ajutam încheind între impuls şi constanţă un contract pe jumătate serios, pe jumătate glumeţ.

Am adăugat în cîntecul de laudă al sfîntului din Assisi „iubitul meu frate, vinul".

6

MULT MAI RĂU era celălalt viciu al meu. Aveam puţină bucurie pentru oameni, trăiam ca un pustnic şi mă îndreptam adesea împotriva lucrurilor omeneşti cu batjocură şi dispreţ.

La începutul noii mele vieţi nu mă gîndisem încă la acestea. Găseam că este corect ca pe oameni să-i las altcuiva şi tandreţea, devotamentul şi participarea mea să le dăruiesc numai tăcutei vieţi a naturii.

Această dăruire mă umplea complet pentru început.

În timpul nopţii, cînd voiam să păşesc spre pat, îmi venea în minte dintr-o dată un deal, o lizieră de pădure, un copac preferat care era mai singuratic, pe care nu le mai vizitasem de mult.

Acum stătea în noapte şi în vînt, visa, dormita poate, gemea şi-şi mişca ramurile. Cum putea el să arate ?

Şi părăseam casa, îl căutam şi vedeam statura sa nelămurită stînd în întuneric, îl priveam cu o tandreţe mirată şi purtam în mine imaginea lui neclară.

Puteţi rîde de asta. Poate că această dragoste era cam ciudată, totuşi ea nu se risipea în zadar.

Dar cum puteam să găsesc drumul care duce spre dragostea de oameni ?

Acum, cînd este făcut un început, binele vine totdeauna de la sine.

Tot mai apropiată şi mai posibilă mi se părea ideea marii mele poezii.

Şi dacă preferinţa mea m-ar duce la a vorbi ca poet, limba pădurilor şi a apelor, pentru cine aş face-o ?

Nu numai pentru ceea ce iubeam eu, ci înainte de toate pentru oameni cărora voiam să le fiu conducător şi dascăl în ale iubirii.

Şi faţă de aceşti oameni eram aspru, dispreţuitor şi lipsit de dragoste.

Simţeam sfîşierea şi nevoia să lupt cu aspra înstrăinare şi să le arăt şi oamenilor fraternitate.

Şi aceasta era greu, căci izolarea şi soarta mă făcuseră exact în acest punct, aspru şi rău.

Nu era de ajuns că acasă şi în cîrciumă mă străduiam să fiu mai puţin aspru şi că în drum îl salutam prietenos pe cel pe care-l întîlneam. Pe deasupra, vedeam deja cît de profund îmi alterasem relaţia cu oamenii, încît încercările mele de prietenie erau privite neîncrezător şi cu răceală sau erau luate drept batjocură.

Cel mai rău era că evitasem mai mult de un an casa acelui învăţat, singura mea cunoştinţă, şi vedeam că înainte de toate acolo trebuia să bat la uşă şi să-mi caut un drum în modul de sociabilitate obişnuit acolo. Acum, aici îmi ajuta considerabil propria mea omenie dispreţuită.

Abia mă gîndisem din nou la acea casă şi o vedeam în minte pe Elisabeta, frumoasă aşa cum fusese în faţa norului lui Segantini şi am observat dintr-o dată cît de mult lua ea parte la melancolia şi la dorul meu. Şi s-a întîmplat aşa încît m-am gîndit pentru prima oară în mod serios să mă logodesc cu o femeie.

Pînă acum fusesem atît de convins de neputința mea deplină de a mă căsători, încît mă resemnasem în această privință cu o mușcătoare ironie. Eram poet, rătăcitor, bețiv, singuratic.

Acum credeam că-mi înțeleg soarta care prin posibilitatea unei căsătorii din dragoste voia să-mi facă o punte spre lumea oamenilor.

Totul îmi apărea atît de seducător și de sigur.

Că Elisabeth îmi dăruia afecțiunea ei, văzusem și băgasem de seamă ; observasem de asemenea că ea era o făptură simțitoare și nobilă. Mă gîndeam că în timpul conversației despre San Clemente și apoi în fața tabloului lui Segantini, frumusețea ei fusese plină de viață.

Dar eu adunasem în decursul anilor, din artă și natură o mare zestre interioară ; ea ar învăța de la mine să vadă această frumusețe care dormitează pretutindeni și eu aș înconjura-o cu atîta frumusețe și adevăr încît chipul și sufletul ei ar uita toate tulburările și ea s-ar putea dezvolta spre înflorirea aptitudinilor sale.

În mod ciudat, nu simțeam deloc comicul schimbării mele bruște.

Eu cel singuratic și plin de ciudățenii devenisem peste noapte un fante îndrăgostit care visează la norocul căsătoriei și la aranjarea unui cămin propriu.

Foarte repede am căutat acea casă ospitalieră și am fost primit cu reproșuri prietenești.

Am mers acolo de mai multe ori și după cîteva vizite am găsit-o din nou acolo pe Elisabeth.

Oh, era frumoasă ! Ea arăta așa cum mi-o reprezentasem ca iubită a mea : frumoasă și fericită și am gustat de-a lungul unei ore vesela frumusețe a prezentului ei. Ea m-a salutat amabil chiar cordial, și cu o încredere prietenească ce m-a făcut fericit.

Vă amintiți încă de seara de pe lac, în barcă, de seara cu lămpi de hîrtie roșii, cu muzică, cu clarificările mele amoroase, înăbușite în germene ?

Era povestea jalnică și ridicolă a unui băiat îndrăgostit.

Mai jalnică și mai ridicolă este istoria bărbatului îndrăgostit Peter Camenzind.

Am aflat întîmplător că Elisabeth era de puțină vreme logodită.

Am felicitat-o, am făcut cunoștință cu logodnicul ei care venea să o ia, și l-am felicitat și pe el.

Întreaga seară a stăruit pe fața mea un surîs protector care-mi era mie însumi greu de suportat, ca o mască.

După aceea nu m-am mai dus nici în pădure nici la cîrciumă ci am stat pe patul meu, privind lampa pînă cînd a început să miroasă și s-a stins, uluit și risipit nebunește pînă ce conștiința mi s-a trezit din nou.

Durerea și îndoiala își întindeau din nou aripile negre deasupra mea, încît stăteam mic, slab și distrus, și suspinam ca un copil.

Mi-am împachetat rucsacul, am plecat dimineața la gară și am călătorit spre casă.

Îmi era dor să mă cațăr din nou pe pășunile din Alpi, să mă gîndesc la timpul copilăriei și să văd dacă tatăl meu mai trăiește.

Ne deveniserăm străini. Tata era complet absent, puțin încovoiat și cam nearătos.

S-a comportat cu blîndețe și cu timiditate, nu m-a întrebat nimic, a vrut să-mi dea mie patul lui, și părea tot atît de încurcat pe cît era de surprins de vizita mea.

Mai avea căsuța dar vînduse vitele și pășunea, primea o mică dobîndă și făcea pe ici pe colo cîte o muncă ușoară.

Cînd m-a lăsat singur, m-am îndreptat spre locul unde înainte fusese patul mamei și trecutul veni spre mine ca un fluviu larg și liniștit.

Nu mai eram un tinerel și mă gîndeam cît de repede au trecut anii, că apoi voi fi și eu un omuleț cărunt și încovoiat și mă voi pregăti de moartea amară. În cămăruța neschimbată, sărăcăcioasă și veche în care crescusem, în care învățasem latina și unde văzusem moartea mamei, aceste gînduri aveau o naturalețe aducătoare de liniște.

Mi-am amintit cu mulțumire toate bogățiile tinereții mele și versurile lui Lorenzo de Medici pe care le învățasem la Florența :

Quant'è bella giovinezza
Ma si fugge tuttavia.
Chi vual esser lieto, sia :
Di doman non c'è certezza. [1]

[1] Ce frumoasă-i tinerețea / Care fuge totuși / Cine vrea să fie vesel, fie / De ziua de mîine sigur nu poți fi.

Și în același timp mă minunam cum amintiri din Italia, din istorie și din îndepărtata republică a spiritului veneau în această cămăruță bătrînă de acasă.

După aceea i-am dat lui tata ceva bani. Seara ne-am dus la cîrciumă și acolo totul a fost ca odinioară, numai că acum plăteam eu vinul și cînd tata vorbea de Sternwein și de șampanie se referea la mine iar eu puteam acum să-l înțeleg mai bine pe bătrîn.

Am întrebat de bătrînul cărunt căruia odinioară îi turnasem vin pe capul său chel.

Acesta fusese un mucalit și un geniu al șiretlicurilor, dar acum era mort de mult și pe mormîntul său începea să crească iarba.

Am băut vin de Vaud, am ascultat discuțiile, am povestit puțin și pe cînd mergeam cu tata spre casă sub lumina lunii iar el cuprins de entuziasm vorbea mai departe și gesticula, eram atît de vrăjit, cum nu mi se mai întîmplase.

Imaginile de altădată mă înconjurau continuu, unchiul Konrad, Rösi Girtanner, mama, Richard și Aglietti, iar eu le priveam ca pe o carte frumoasă cu imagini de care te minunezi cît de frumoase și bine făcute apar lucrurile în ea, lucruri care în realitate nu sînt nici pe jumătate atît de prețioase.

Cum trecuseră toate acestea, cum fuseseră complet uitate, și cum stăteau totuși acum desenate în mine clare și pure : o jumătate de viață păstrată fără voia mea în memorie.

Abia cînd am ajuns acasă și cînd tata a tăcut într-un tîrziu și s-a culcat, m-am gîndit din nou la Elisabeth.

Încă ieri mă salutase, o admirasem şi îi dorisem noroc.

Mi se părea că de atunci a trecut mult timp.

Dar durerea s-a trezit, s-a amestecat cu fluxul amintirilor trezite şi a zguduit inima mea egoistă şi prost apărată, aşa cum foehnul clatină o colibă tremurătoare şi şubredă.

N-am rămas în casă.

Am ieşit prin fereastra joasă, m-am dus prin grădină spre lac, am dezlegat barca nepăzită şi am vîslit uşor în noaptea palidă a lacului.

Munţii cu aburi argintii tăceau solemn în jur, luna plină atîrna în noaptea albastră şi aproape că atingea crestele vîrfurilor negre ale munţilor.

Era atîta linişte încît puteam auzi vuind uşor căderile de apă de pe păşunile depărtate.

Spiritele patriei şi spiritele tinereţii mele mă atingeau cu aripile lor palide, umpleau luntrea mea mică şi îmi vorbeau fierbinte, cu mîinile întinse şi cu o mină dureroasă, neînţeleasă.

Ce însemnase viaţa mea şi unde se depărtaseră atît de multele bucurii şi dureri ?

De ce îmi fusese sete de adevăr şi frumos, şi mai eram încă însetat ?

De ce suferisem neconsolat şi plîngînd pentru iubirea şi durerea acelei femei demne de a fi dorită, eu, care astăzi îmi aplec din nou capul cu ruşine şi lacrimi din cauza unei iubiri dureroase ?

Şi de ce îmi pusese în inimă neînţelesul Dumnezeu dorul aprins după dragoste, cînd el îmi menise viaţa unui singuratic şi a unui om puţin iubit ?

Apa gîlgîia surd lovind marginile bărcii şi picura argintie de pe vîsle, munţii stăteau în jur apropiaţi şi tăcuţi, iar pe deasupra negurilor de peste prăpăstii se plimba lumina rece a lunii.

Spiritele timpurilor tinereţii stăteau tăcute în jurul meu şi mă priveau cu ochii lor adînci, liniştite şi întrebătoare.

Mi se părea că o văd printre ele şi pe frumoasa Elisabeth, şi parcă ea m-ar fi iubit şi ar fi fost a mea cînd ar fi venit timpul potrivit.

De asemenea mă simţeam ca şi cînd mi-ar fi fost foarte bine, ca şi cînd m-aş fi cufundat liniştit în lacul palid şi nimeni nu ar fi întrebat de mine.

Dar totuşi vîsleam mai repede, ca şi cînd aş fi observat că barca veche şi stricată lua apă.

Mi-a fost frig dintr-o dată şi m-am grăbit să ajung acasă şi să mă culc.

Acolo am stat obosit şi treaz, m-am gîndit la viaţa mea şi am căutat să găsesc ce îmi lipseşte şi ce mi-ar fi necesar pentru a trăi mai fericit şi mai autentic şi pentru a ajunge mai aproape de miezul existenţei.

Ştiam prea bine că toate bunătăţile şi bucuriile sînt sîmburele iubirii şi că trebuie să încep a iubi serios oamenii, în ciuda proaspetei mele dureri legate de Elisabeth.

Dar cum ? Şi pe cine ?

Atunci a intervenit bătrînul meu tată şi am observat pentru prima oară că nu l-am iubit cu adevărat.

Pe cînd eram copil îi făcusem viaţa amară, apoi plecasem departe, îl lăsasem singur după

moartea mamei, supărat adesea pe mine și apoi îl uitasem cu totul.

Îmi închipuiam cum el zace pe patul de moarte iar eu rămîn singur și orfan alături, și văd sufletul lui plecînd, suflet care mi-a rămas străin și pentru a cărui dragoste nu mă ostenisem deloc.

Astfel am început să învăț dificila și dulcea artă de a iubi, prin dragostea pentru un băutor cărunt și sărac în loc să iubesc un om frumos și demn de admirație.

Nu i-am mai răspuns niciodată grosolan, m-am ocupat de el după posibilități, i-am citit istorioarele din calendare și i-am povestit despre vinurile care se făceau și se beau în Italia și Franța.

Munca lui de pînă acum nu i-o puteam interzice fiindcă fără ea ar fi rămas fără apărare.

De asemenea nu mi-a reușit să-l obișnuiesc să nu-și mai ia băutura de seară la cîrciumă ci să o bea cu mine acasă.

Cîteva seri am încercat totuși.

Îi aduceam vin și țigări și îmi dădeam osteneala să-i ocup timpul bătrînului.

Într-a patra sau a cincea seară era liniștit și îndărătnic și la sfîrșit s-a plîns cînd l-am întrebat ce-i lipsește : „Cred că nu mai vrei să-l lași pe tatăl tău la cîrciumă."

„Nici vorbă" i-am spus, „tu ești tatăl iar eu sînt copilul și este treaba ta ce vrei să faci".

El clipi examinîndu-mă, apoi își luă mulțumit căciula și am plecat amîndoi spre cîrciumă.

Era ușor de văzut că tatălui meu îi era neplăcută o conviețuire în doi mai îndelungată, deși nu a spus nimic în privința acestui lucru. Chiar m-a îndemnat să aștept undeva în străinătate calmarea stării mele contradictorii.

„Ce ai spune dacă aș pleca din nou astăzi?" l-am întrebat pe bătrîn.

El se scărpină în cap, ridică din umerii săi înguști și rîse șiret și așteptînd : „De, cum vrei tu !"

Înainte de a pleca, am căutat cîțiva vecini și călugări și i-am rugat să aibă puțină grijă de el.

Am mai folosit încă o zi frumoasă spre a urca pe vîrfurile cu pășuni.

De pe piscurile lor semirotunde și largi, am privit munții și văile verzi, apele strălucitoare și ceața orașelor îndepărtate.

Toate acestea mă umpluseră pe cînd eram copil de un dor puternic de a cuceri frumoasa și îndepărtata lume, iar acum această lume stătea din nou largă în fața mea, tot atît de frumoasă și de străină ca odinioară și eram pregătit să pornesc din nou și să caut încă o dată țara norocului.

De dragul studiilor mele mă hotărîsem de mult să merg o dată pentru mai mult timp la Assisi.

Mai întîi m-am întors la Basel, m-am îngrijit de cele necesare, mi-am împachetat cele cîteva lucruri și le-am trimis înainte spre Perugia.

Eu însumi am plecat spre Florența și am rătăcit de acolo pe jos, încet și comod spre sud.

Acolo jos, nu trebuie să cunoşti nici un fel de şmecherii pentru a le folosi în relaţiile prieteneşti cu oamenii.

Viaţa acestor oameni se află mereu la vedere şi este atît de simplă, liberă şi naivă, încît din orăşel în orăşel te împrieteneşti cu o mulţime de oameni paşnici.

Mă simţeam din nou la adăpost şi ca acasă, şi m-am hotărît să caut mai tîrziu, la Basel, apropierea dătătoare de căldură a oamenilor nu în societate ci printre oamenii simpli.

În Perugia şi la Assisi, munca mea de istoric căpătă din nou viaţă şi interes.

Fiindcă acolo chiar existenţa zilnică era o plăcere, fiinţa mea rănită începu din nou să se însănătoşească şi să construiască noi punţi spre viaţă.

Gazda mea de la Assisi, o negustoreasă de zarzavaturi guralivă şi blîndă, legă cu mine o prietenie adîncă, pricinuită de cîteva discuţii asupra sfîntului Francisc şi-mi dărui aromele sufleteşti ale unei catolice straşnice.

Oricît de nemeritată era această onoare, ea îmi aduse avantajul de a putea să mă apropii de oameni, acum cînd asupra mea nu mai plana bănuiala de păgînism, care de altfel îl pîndeşte pe fiecare străin.

Femeia se numea Annunziata Nardini, avea treizeci şi patru de ani, era văduvă, avea un corp de o mărime colosală şi avea maniere foarte alese.

Duminica apărea într-o haină înflorată, colorată vesel ca însăşi sărbătoarea, şi mai purta în afară de cercei încă un lanţ auriu pe piept,

pe care se înşiruiau, scoteau sunete şi dădeau lumină mai multe medalii din tablă de aur.

Totdeauna ducea cu ea un ceaslov catolic greu şi legat cu argint, a cărui întrebuinţare îi era oricum foarte dificilă, şi un frumos rozariu alb-negru, cu lănţişoare de argint, pe care cu atît mai puţin îl putea mînui cu îndemînare.

Apoi, cînd se aşeza în mica ei loggie între două culoare ale bisericii şi enumera vecinelor care o admirau păcatele prietenelor absente, pe faţa ei evlavioasă şi rotundă înflorea expresia impresionantă a unui suflet înrudit cu Dumnezeu.

Eu mă numeam simplu signor Pietro, fiindcă numele meu era imposibil de pronunţat de către oameni.

În serile frumoase, aurii, stăteam împreună pe scăunele mici, vecini, copii şi pisici sau în prăvălie printre fructe, coşuri de zarzavaturi, cutii cu seminţe şi cîrnaţi afumaţi ce spînzurau, ne povesteam unul altuia trăirile noastre, discutam despre perspectivele recoltei, fumam o ţigară sau mîncam fiecare dintr-o felie de pepene.

Eu le povesteam despre sfîntul Francisc, despre istoria de la Portiunkula şi despre biserica sfîntului, despre sfînta Klara şi despre primii fraţi.

Eram ascultat cu seriozitate, se puneau mii de mici întrebări, era lăudat sfîntul şi se trecea la povestiri şi dezbateri asupra celor mai noi şi senzaţionale evenimente printre care istorisirile despre hoţi şi despre luptele politice erau

deosebit de îndrăgite. Printre noi se jucau şi se băteau pisicile, copiii şi căţeii.

Din proprie plăcere şi spre a-mi păstra bunul renume, născoceam legende după istorioare înălţătoare şi pline de simţire şi mă bucuram că am luat cu mine, printre puţinele cărţi şi „Viaţa bătrînilor părinţi şi a altor persoane pioase“ de Arnold, ale cărei anecdote sincere le tălmăceam cu mici variaţiuni într-o italiană populară.

Trecătorii rămîneau o clipă, ascultau, sporovăiau cu noi şi astfel societatea se schimba de trei patru ori într-o seară şi numai doamna Nardini şi eu eram statornici şi nu lipseam niciodată.

Eu aveam alături vinul meu roşu de Fiasco şi le impuneam oamenilor sărmani care duceau o viaţă cumpătată, prin marele meu consum de vin.

Treptat chiar şi sfioasele fete din vecinătate au devenit mai încrezătoare şi participau din prag la discuţii, acceptau să li se dăruiască mici iconiţe şi au început să creadă în sfinţenia mea, căci eu nu făceam nici glume indiscrete, nici nu păream să mă străduiesc a deveni familiar cu ele.

Printre ele erau cîteva de o frumuseţe visătoare şi cu ochi mari care păreau că provin din tablourile lui Perugino. Îmi plăceau toate şi mă bucura prezenţa lor însoţită de glume blînde, dar totuşi nu mă îndrăgostisem de nici una căci cele mai drăguţe dintre ele semănau una cu alta atît de mult, încît frumuseţea lor îmi apărea adesea numai ca frumuseţe a rasei şi nu ca o calitate personală.

Adesea era prezent şi Matteo Spinelli, un tînăr flăcăiandru, fiul brutarului, un băiat şmecher şi glumeţ.

Acesta ştia să imite o grămadă de animale, avea informaţii despre fiecare scandal şi avea totdeauna iniţiative obraznice şi viclene.

Cînd povesteam legende, mă asculta cu o evlavie şi o smerenie fără egal, dar după aceea punea asupra sfinţilor părinţi întrebări, făcea comparaţii şi presupuneri pline de o prefăcut naivă maliţiozitate, spre groaza fructăresei şi spre veselia evidentă a celor mai mulţi ascultători.

Adesea stăteam singur la doamna Nardini, ascultam vorbele ei reconfortante şi mă bucuram de numeroasele ei dovezi de omenie. Nu-i scăpa nici o greşeală, nici un viciu la cei din apropiere şi le indica dinainte locul lor stabilit cu durere în Purgatoriu.

Pe mine mă închisese însă în inima ei şi-mi încredinţa cele mai mici trăiri şi observaţii, deschis şi amănunţit.

Mă întreba despre cele mai mici cumpărături, voia să ştie cît am plătit şi veghea să nu fiu dezavantajat.

Asculta povestea vieţii sfinţilor, şi mă introducea în secretele negoţului cu fructe, a celui cu legume şi ale gătitului.

Într-o seară stăteam în micul magazin. Spre marea plăcere a copiilor şi a fetelor cîntasem un cîntec elveţian şi un jodler.

Ei se topeau de plăcere, imitau sunetele limbii străine și-mi arătau cît de comic se urca și se cobora laringele meu în timpul jodlerului.

Atunci cineva începu să vorbească de dragoste.

Fetele chicoteau, doamna Nardini își dădea ochii peste cap și suspina sentimental și în sfîrșit am fost asaltat și eu cu rugămintea de a-mi povesti propriile istorii de dragoste.

Nu am spus nimic despre Elisabeta, dar am povestit plimbarea mea cu barca cu Aglietti și nenorocita mea tentativă amoroasă. Îmi părea ciudat să povestesc această istorie, despre care în afară de Richard nu încredințasem nimănui nici măcar un cuvînt, curioasei mele societăți umbriene, în prezența străzilor pietruite și înguste din sud și a dealurilor deasupra cărora seara roșu-aurie își răspîndea parfumurile.

Am povestit fără a reflecta prea mult, în felul vechilor nuveliști, și totuși inima mea era prezentă și în secret mă temeam că ascultătorii ar putea rîde și m-ar putea tachina.

Dar cînd am ajuns la sfîrșit, toți ochii mă priveau cu compasiune și cu tristețe.

„Un om atît de frumos !" spuse una din fete cu vioiciune. „Un om atît de frumos, și să aibă o dragoste nefericită !"

Doamna Nardini mă mîngîia însă prevăzător pe păr cu mîna ei moale și rotundă și-mi spunea „sărăcuțul !"

O altă fată îmi dărui o pară mare și cînd am rugat-o să muște ea întîi din pară, mușcă și mă privi cu seriozitate.

Dar cînd am vrut să-i las și pe alții să muște, ea nu mi-a permis.

„Nu, mîncați-o singur ! V-am dăruit-o fiindcă ne-ați povestit nenorocirea dv."

„Dar, desigur, veți iubi acum pe altcineva", spuse un viticultor oacheș.

„Nu" am spus eu.

„Oh, o iubiți încă pe această răutăcioasă Erminia ?"

„Eu iubesc acum pe sfîntul Francisc și el m-a învățat să-i iubesc pe toți oamenii, pe voi și pe oamenii din Perugia și chiar pe acești copii și chiar pe iubitul Erminiei."

O anumită încurcătură și un anumit pericol apăru în această idilică existență cînd am descoperit că buna doamnă Nardini era însuflețită de dorința aprinsă ca eu să rămîn acolo și să mă căsătoresc cu ea.

Mica întîmplare mă învăță să devin un diplomat viclean, căci nu era ușor să distrugi aceste vise, fără a deranja armonia și fără a risipi o plăcută prietenie.

Trebuia deci să mă gîndesc la întoarcere.

Dacă nu ar fi fost visul poeziei mele viitoare și amenințătorul reflux al resurselor mele bănești, aș fi rămas acolo.

Poate m-aș fi căsătorit cu doamna Nardini în ciuda acelui reflux.

Totuși nu, ceea ce mă reținea era încă durerea necicatrizată pricinuită de Elisabeta și dorința de a o vedea din nou.

Rotunjoara văduvă se comportă suportabil, împotriva așteptărilor și nu mă lăsă să-i descopăr dezamăgirea.

Cînd am plecat, mi-a fost poate despărţirea mult mai grea mie, decît ei.

Eu părăseam mult mai mult decît părăsisem în patrie şi niciodată la o plecare nu mi s-a strîns mîna aşa din inimă şi de către aşa de mulţi oameni iubiţi.

Oamenii mi-au dat fructe, vin, rachiu dulce, pîine şi un cîrnat, pe drum şi am avut sentimentul neobişnuit că mă despart de prieteni cărora nu le e totuna dacă plec sau rămîn.

Doamna Annunziata Nardini m-a sărutat la despărţire pe amîndoi obrajii şi avea lacrimi în ochi.

Altădată crezusem că trebuie să fie o mare plăcere să fii iubit fără ca tu să iubeşti.

Aflasem acum cît de chinuitoare este o asemenea iubire oferită, căreia nu i se poate răspunde.

Şi totuşi eram puţin mîndru că o femeie străină mă iubeşte şi mă doreşte ca bărbat. Această mică vanitate însemna puţină vindecare pentru mine.

Doamna Nardini îmi făcea rău, şi totuşi nu aş fi dorit ca lucrul acesta să nu se întîmple.

Am înţeles totuşi treptat tot mai mult, că norocul are puţin de-a face cu realizarea dorinţelor exterioare şi că suferinţelor tinerilor îndrăgostiţi, oricît de chinuitoare ar fi, le lipseşte tragicul.

Desigur era dureros că Elisabeta nu a putut fi a mea. Dar viaţa mea, libertatea mea, munca şi felul de a gîndi mi-au rămas integral şi de departe puteam s-o iubesc ca şi înainte oricît aş fi voit.

Acest mers al gîndurilor şi încă mai mult veselia naivă a fiinţei mele în lunile petrecute în Umbria fuseseră pentru mine deosebit de sănătoase.

De atunci am început să dau atenţie la tot ce era ridicol şi caraghios şi bucuria cauzată de aceste lucruri putea să-mi dispară numai prin ironie.

Mi se deschideau treptat ochii pentru umorul vieţii şi mi se părea tot mai posibil şi mai uşor să mă înrudesc cu stelele mele şi să-mi cîştig un loc la masa vieţii pentru a apuca una sau alta din frumoasele sale bucate.

Fireşte, cînd te întorci acasă din Italia, este totdeauna aşa.

Fluieri în prezenţa principiilor şi a prejudecăţilor, rîzi cu indulgenţă, pui mîinile în buzunarele pantalonilor şi te comporţi ca un rafinat artist al vieţii.

Dacă te-ai îmbăiat odată în calda viaţă a poporului din sud şi după aceea te gîndeşti la asta, trebuie să continui la fel şi acasă.

La fel îmi mersese la fiecare întoarcere din Italia şi îmi mersese foarte bine.

Cînd m-am dus la Basel şi acolo m-am izbit de vechea viaţă anchilozată, neîntinerită şi neschimbată, am coborît de la înălţimea veseliei mele o treaptă după alta, dezorientat şi supărat. Dar ceva din cele cîştigate înflorea mai departe şi de atunci nu mi-am condus mica bărcuţă niciodată prin ape tulburi sau clare, fără ca cel puţin să arborez un mic steag colorat, obraznic şi încrezător.

De altfel concepțiile mele se schimbaseră încet.

Simțeam fără mare durere trecînd anii tinereții și venind timpurile maturității cînd înveți să-ți consideri propria viață ca pe o scurtă trecere și pe tine însuți ca pe un călător de al cărui drum și dispariție finală lumea nu se emoționează și nu se ocupă prea mult.

Se păstrează un țel al vieții, un vis iubit în minte, dar acesta nu apare niciodată ca indispensabil și îți îngăduie pe drum răgazuri dese, pentru a omite fără remușcări o zi, pentru a te așeza în iarbă, pentru a fluiera un vers și pentru a te bucura fără gînd ascuns de prezentul iubit.

Pînă acum fusesem propriu-zis un supraom fără a mă fi rugat vreodată lui Zarathustra și nu lăsasem să-mi lipsească nici propria considerație, nici disprețul pentru oamenii mărunți.

Acum vedeam treptat tot mai bine că nu există o graniță puternică și că în cercul celor mici, asupriți și săraci, existența nu este numai la fel de multiplă, ci chiar mai caldă, mai adevărată și mai reprezentativă decît a celor favorizați și strălucitori.

De altfel m-am reîntors la Basel exact la momentul potrivit pentru a lua parte la prima serată în casa Elisabetei care se căsătorise între timp.

Eram mulțumit, încă proaspăt și negru din călătorie și aduceam cu mine o grămadă de mici amintiri vesele.

Frumoasa femeie mă pofti printr-o plăcută intimitate să ies în evidență, și m-am bucurat întreaga seară de norocul meu care-mi cruțase odinioară blamul unei cereri în căsătorie întîrziate.

Căci în ciuda experienței mele italiene, mai aveam încă o ușoară neîncredere în femei ca și cum ele și-ar fi avut bucuria lor cumplită în chinurile fără speranță ale bărbaților îndrăgostiți de ele.

Pentru o mai vie ilustrare a unei asemenea stări chinuitoare și dezonorante mi-a folosit o mică poveste din viața școlară a celor mici, pe care o aflasem din gura unui băiat de cinci ani.

În școala pe care el o frecventa, se stabilise următorul obicei demn de atenție și simbolic.

Dacă un băiat se făcea vinovat de o mare necuviință față de altul și trebuia pentru aceasta să-i dea jos pantalonii, erau desemnate șase fetițe mici care îl fixau pe cel vinovat pe bancă în poziția potrivită și chinuitoare pentru acea pedeapsă.

Fiindcă această așezare însemna o mare plăcere și o mare onoare, erau alese cele mai drăguțe șase fete ca să ia parte la cruda plăcere.

Povestea copilărească plină de haz mi-a dat de gîndit și s-a insinuat chiar de cîteva ori în visele mele, astfel că cel puțin știu din experiența onirică cît de nenorocit este cel ce se află într-o asemenea postură.

7

PENTRU MESERIA MEA de scriitor nu aveam nici un respect.

Puteam să trăiesc din munca mea, puteam face mici economii și uneori puteam să-i trimit tatălui meu ceva bani. El îi cheltuia bucuros la cîrciumă, cînta acolo pe toate tonurile spre lauda mea și s-a gîndit chiar să-mi facă un contraserviciu.

Îi spusesem odată că adesea îmi cîștig pîinea din articole la ziar.

El mă lua drept redactor sau reporter cum au ziarele districtuale și dicta scrisori paterne pentru mine, în care îmi povestea evenimente care îi păreau importante și despre care el credea că mi-ar furniza material și mi-ar aduce bani.

Odată mi-a povestit incendiul unui șopron, apoi prăbușirea a doi turiști și a treia oară rezultatul unei alegeri de primar.

Aceste comunicări erau deja prezentate în stilul grotesc al unui ziar și îmi făceau o adevărată bucurie, căci erau totuși semnele unei legături prietenești între el și mine și erau după ani întregi, primele scrisori pe care le primeam din patrie.

Ele mă recreau ca ironii involuntare la adresa scrisului meu ; căci eu recenzam lună de lună astfel de cărți, încît apariția recenziilor stătea mult în urma acelor întîmplări din patrie, ca importanță și ca urmări. Au apărut pe atunci două cărți de autori pe care îi cunoscusem la Zürich ca tineri lirici extravaganți ai timpului.

Unul trăia acum în Berlin și știa să descrie murdăriile din cafenele și bordeluri.

Al doilea își construise în împrejurimile Münchenului o luxoasă sihăstrie și oscila între autoscopiile neurastenice și excitațiile spiritiste, disprețuitor și fără speranță.

Trebuia să recenzez cărțile și, natural, mi-am bătut joc de ele în mod nevinovat.

De la neurastenic sosi doar o scrisoare disprețuitoare într-un stil abundent.

Berlinezul făcu însă scandal într-un ziar, găsea că este greșit interpretat în voința lui de seriozitate, se sprijinea pe Zola și îmi făcea reproșuri nu numai mie, ci și mărginitului și prozaicului spirit al elvețienilor, în general.

Odinioară, la Zürich, omul avusese poate singura perioadă într-o oarecare măsură sănătoasă și demnă a vieții sale de literat.

Nu devenisem un patriot înfocat, dar asta mă atinsese prea tare și i-am răspuns celui dușmănos cu o lungă scrisoare, în care disprețul meu pentru marele oraș modern nu se ascundea.

Aceste mici certuri mi-au făcut bine și m-au obligat încă o dată să meditez la concepția mea asupra culturii moderne.

Munca era obositoare și migăloasă și dădea rezultate puțin reconfortante.

Cărticica mea nu pierde nimic dacă păstrez tăcere despre aceste lucruri.

Dar de asemenea aceste considerații mă constrîngeau să meditez asupra mea și asupra îndelung plănuitei opere a vieții mele.

Doream, după cum se știe, să fac apropiată și iubită oamenilor de azi larga și muta viață a naturii, într-o poezie mare.

Voiam să-i învăț să asculte bătăile inimii pămîntului, să ia parte la viața întregului, să nu uite în mișcarea sorții lor mici că noi nu sîntem zei și nici nu sîntem făcuți de noi înșine, ci sîntem copii și părți ale pămîntului și ale întregului cosmic. Voiam să le amintesc că înseși cîntecele poeților și visele nopților noastre și de asemenea vînturile, mările, norii călători și furtunile sînt simboluri și purtători ai melancoliei, care-și odihnesc aripile între cer și pămînt și al căror scop este de a ne face să dobîndim conștiința neîndoielnică despre dreptul de cetățean și despre nemurirea oricărui trăitor.

Sîmburele cel mai dinlăuntru al fiecărei ființe poartă certitudinea acestui drept, este copilul lui Dumnezeu și se odihnește fără teamă în sînul veșniciei.

Dar tot ce este rău, bolnav, corupt și pe care-l purtăm în noi se opune și crede în moarte.

Ci eu voiam de asemenea să-i învăț pe oameni să găsească în iubirea frățească a naturii izvoarele bucuriei și curenții vieții ; voiam să predic arta de a privi, de a se plimba și de a se bucura, plăcerea pentru cele prezente.

Voiam să las să le vorbească munții, mările și insulele verzi într-o limbă ademenitoare și puternică, și voiam să-i constrîng pe oameni să vadă ce nemăsurat de multiplă și activă

viață înflorește și izvorăște zilnic în afara caselor și orașelor lor.

Voiam să fac ca ei să se rușineze că știu mai multe despre războaiele străine, despre modă, bîrfă, literatură și arte decît despre primăvară care își dezlănțuie avînturile sale în afara orașelor, decît despre rîul care curge pe sub podurile lor și decît despre pădurile și minunatele cîmpii prin care aleargă trenurile.

Voiam să le povestesc ce cătușe de aur ale unor plăceri de neuitat am găsit în această lume eu, singuraticul, voiam ca ei, care poate sînt mai norocoși și mai veseli decît mine, să descopere lumea cu bucurii încă mai mari.

Și voiam înainte de toate să pun frumoasa taină a iubirii în inimile lor. Speram să-i învăț să fie adevărați frați cu tot ce este viu, să fie atît de plini de iubire, încît să nu se mai teamă nici de suferință nici de moarte, ci să le primească precum pe niște surori, serios și frățește, dacă vin spre ei.

Toate acestea speram să le prezint nu în imnuri și în cîntece înalte, ci simplu, verosimil și obiectiv, serios și glumind, așa cum un călător întors acasă povestește camarazilor săi.

Vreau — doresc — sper, asta sună acum comic. Așteptam încă ziua în care aceste multe dorințe vor căpăta un plan și o schiță.

Dar cel puțin adunasem mult. Nu numai în cap, ci și într-o grămadă de mici caiete, pe care le purtam în buzunar în călătorii și marșuri și dintre care, la cîteva săptămîni unul se umplea.

Aici îmi notasem scurt şi concis impresii asupra a tot ce era vizibil în lume, fără reflecţii şi fără legătură.

Erau caiete de schiţe ca ale unui desenator, şi ele conţineau, în puţine cuvinte, lucruri reale : imagini de pe străzi şi şosele, siluete de munţi şi oraşe, convorbiri auzite între ţărani, meseriaşi, tîrgoveţi, schimbări de timp depărtate, notiţe asupra luminii, vîntului, ploii, pietrelor, plantelor, animalelor, zborului păsărilor, imagini ale valurilor, ale jocului culorilor pe mare, şi ale formelor norilor.

Întîmplător prelucrasem şi publicasem scurte istorii asupra acestora ca studii de natură şi de călătorie, toate fără relaţii cu omenescul. Pentru mine, chiar şi fără relaţie cu umanul, istoria unui copac, viaţa unui animal, sau drumul unui nor erau destul de interesante.

Că o mare poezie în care în general nu intră nici o siluetă umană este ceva nereal îmi trecuse adeseori prin cap, totuşi am ţinut ani întregi la acest ideal şi nutream speranţa întunecată că poate odată, o mare inspiraţie va depăşi această imposibilitate.

Acum vedeam definitiv că frumoasele mele peisaje trebuiau populate cu oameni şi că fără aceştia nu sînt zugrăvite destul de natural şi de fidel.

Fiindcă era infinit de mult să ajungi din urmă şi azi încă tot mai ajung din urmă.

Pînă acolo îmi devenisera oamenii ceva străin în totalitate şi în mod fundamental.

Învăţam din nou cît de bine este să cunoşti şi să studiezi cîţiva oameni în locul unei umanităţi abstracte şi caietele mele de notiţe şi memoria mi se umpleau cu noi imagini.

Începutul acestor studii era îmbucurător. Ieşeam din indiferenţa mea naivă şi cîştigam interes pentru cîţiva oameni.

Vedeam cît de mult mi-a rămas străin ceea ce se înţelege de la sine dar vedeam de asemenea cît de mult îmi deschiseseră ochii şi-mi ascuţiseră privirea multele călătorii şi privelişti.

Şi fiindcă preferinţele mele mă atrăgeau spre ei, mă ocupam cu plăcere şi adeseori de copii.

Oricum, observaţia norilor şi a valurilor fusese mai îmbucurătoare decît studiul oamenilor.

Am aflat cu uimire că omul se deosebeşte de restul naturii printr-un strat gelatinos de minciună care-l înconjoară şi-l apără.

Pe scurt am observat la toate cunoştinţele aceeaşi aparenţă — produs al împrejurărilor, că fiecare persoană este nevoită să arate o figură clară în timp ce fiinţei sale nu-i este propriu aşa ceva.

Cu sentimente ciudate mi-am fixat aceasta pentru mine şi am luat hotărîrea de a voi să pătrund în sîmburele fiecărei personalităţi.

La cei mai mulţi stratul gelatinos era mult mai important.

Am găsit acest strat peste tot, chiar şi la copii, care adesea, conştient sau inconştient, mimează de preferinţă un rol atunci cînd se manifestă complet fără mască şi instinctiv.

După un timp mi-am dat seama că nu mai înaintez și că mă pierd în amănunte nesemnificative.

Înainte de toate am căutat greșeala în mine însumi și totuși nu am putut să-mi ascund că eram deziluzionat și că mediul meu nu-mi dădea oamenii pe care-i căutam.

Eu aveam nevoie nu de cazuri interesante, ci de tipuri. Acestea nu mi le furniza nici grămada de academicieni, nici cercul oamenilor de specialitate.

Mă gîndeam cu dor la Italia și de asemenea la cei cîțiva prieteni și însoțitori în călătoriile mele pe jos, meseriașil.

Cu unii călătorisem mult și găsisem printre ei mulți flăcăi minunați.

Era zadarnic să cauți adăpost în patrie și în unele locuri sălbatice.

Grămada de călători întîmplători nu-mi folosea la nimic.

Am stat din nou o clipă nedumerit, m-am oprit la copii și am căutat mult prin cîrciumi, unde natural nu te poți alege cu nimic.

Au urmat cîteva săptămîni îngrozitoare cînd nu am crezut, iar speranțele și dorințele mele le-am găsit peste măsură de umflate, cînd m-am plimbat în libertate și am petrecut iarăși cîte o jumătate de noapte cu vinul.

Pe masa mea se adunaseră din nou atunci cîteva grămezi de cărți pe care le-aș fi recenzat cu plăcere în loc să le duc la anticar; dar nu mai aveam loc în dulapuri.

Pentru a rezolva, în cele din urmă am căutat o mică tîmplărie și am rugat meșterul să vină să ia dimensiunile pentru o bibliotecă în locuința mea.

Acesta a venit, era un om mic și încet în mișcări, cu maniere alese, a măsurat spațiul a îngenuncheat pe podea, a făcut măsurători pe tavan, a mirosit puțin cleiul și a notat în carnetul său un număr după altul cu precauție, cu cifre mari de un țol. S-a întîmplat că mișcîndu-se pentru a meșteri, s-a lovit de un fotoliu plin cu cărți. Cîteva cărți au căzut jos, și el s-a aplecat să le ridice. Printre cărți era un mic lexicon al limbajului meseriașilor.

Micul exemplar legat în carton se găsește aproape în toate casele meseriașilor germani și este o carte bine făcută și încîntătoare.

Tîmplarul, pe cînd privea micul volumaș binecunoscut lui, mă privi curios, pe jumătate înveselit, pe jumătate neîncrezător.

„Ce s-a întîmplat?“ l-am întrebat.

„Dacă-mi permiteți, văd aici o carte pe care o cunosc și eu. Ați studiat-o într-adevăr?“

„Am studiat limba pe stradă“ i-am replicat, „dar l-am mai răsfoit căutînd cu plăcere cîte o expresie.“

„Într-adevăr!“ spuse el. „Dar dumneavoastră ați fost vreodată la un valț?“

„Nu chiar așa cum credeți dv. Dar am rătăcit destul și am înnoptat în unele asemenea locuri“.

El răsfoise între timp din nou cartea şi voia să plece.

„Pe unde aţi călătorit odinioară ?“ l-am întrebat.

„De aici la Coblenz şi mai tîrziu la Genf. Nu a fost timpul meu cel mai rău.“

„Aţi stat la puşcărie de cîteva ori ?“

„Doar o dată, în Dalach.“

„Ar trebui să-mi povestiţi dacă vreţi. Ne vedem odată la o halbă ?“

„Nu, domnule. Dar dacă vreodată într-un ajun de sărbătoare veniţi la mine şi mă întrebaţi : cum mai merge treaba ? ce mai faci ? este foarte bine. Dacă nu vreţi să vă chinuiţi cu mine“. Cîteva zile mai tîrziu cînd era seară cu invitaţi la Elisabeta, am rămas pe stradă şi m-am gîndit dacă nu ar trebui mai bine să merg la tîmplarul meu.

Şi m-am întors, mi-am lăsat redingota acasă şi l-am vizitat pe tîmplar.

Atelierul era deja închis şi era întuneric, m-am împiedicat într-un vestibul întunecos şi printr-o curte îngustă, am urcat treptele din spatele casei şi am găsit în sfîrşit la o uşă o tăbliţă cu numele meşterului.

Intrînd, am ajuns direct într-o bucătărie foarte mică, unde o femeie slabă pregătea cina şi îngrijea trei copii care umpleau spaţiul îngust cu viaţă şi cu zgomot mare.

Surprinsă, femeia m-a condus în camera următoare, unde tîmplarul stătea cu ziarul la fereastra care se întuneca.

El mormăi îngîndurat fiindcă în întuneric mă luase drept un client inoportun, apoi mă recunoscu şi-mi dădu mîna.

Fiindcă era surprins şi încurcat, m-am întors spre copii ; fugeau prin faţa mea înapoi, în bucătărie, şi eu i-am urmat.

Deoarece acolo am văzut pe gazdă pregătind mîncare de orez, s-au trezit în mine amintirile despre bucătăria stăpînei din Umbria şi am participat la treburile din bucătărie.

La noi frumosul orez se coace într-un soi de ulcior, fără nici o milă, şi nu are nici un gust, fiind dezagreabil de lipicios la mîncare. Aici nenorocirea era pe drum şi puteam încă să salvez mîncarea şi de aceea am apucat ulciorul şi lingura de spumă şi m-am ocupat în grabă de prepararea ei.

Femeia s-a supus şi era uimită că orezul era suportabil, l-am adus la masă, s-a aprins lampa şi mi-am primit şi eu farfuria mea.

Femeia tîmplarului m-a încurcat în acea seară în discuţii atît de detaliate asupra problemelor de bucătărie încît bărbatul ei nu a mai apucat să vorbească şi a trebuit să amînăm pentru altă dată povestea aventurilor sale de călător.

De altfel oamenii au observat apoi că eram numai pe dinafară un domn, iar propriu-zis eram un fiu de ţăran şi copil de oameni săraci, şi astfel ne-am împrietenit din prima seară şi am devenit încrezători unul faţă de celălalt.

Căci aşa cum ei au recunoscut un egal prin naştere, la fel am adulmecat şi eu în casa lor sărăcăcioasă aerul din patrie al oamenilor mărunţi.

Oamenii nu aveau aici timp pentru delicateţuri, poze şi teatru, lor viaţa săracă şi aspră le era dragă şi li se părea mult prea bună chiar fără spoiala culturii şi a intereselor mai înalte, pentru a o mai împodobi cu vorbe frumoase.

Am revenit adesea aici şi am uitat la tîmplar nu numai mărunţişurile societăţii simandicoase, dar şi propria-mi nenorocire şi mizerie. Mă simţeam ca şi cum aş fi găsit aici o bucată de copilărie conservată pentru mine şi mi-aş fi continuat viaţa pe care la vremea ei părinţii au întrerupt-o cînd m-au trimis la şcoală.

Pe o hartă crăpată şi galben umedă, alcătuită într-un stil învechit, urmăream împreună cu tîmplarul călătoriile lui şi ale mele şi ne bucuram de fiecare turn al oraşului şi de fiecare stradă pe care le cunoşteam amîndoi, ne reaminteam glume de-ale meseriaşilor şi am cîntat chiar odată mai multe cîntece din veşnic tînărul Straubinger.

Vorbeam despre grijile atelierului, despre starea casei, despre copii, despre lucrurile oraşului şi treptat s-a întîmplat că meşterul şi eu am schimbat rolurile, iar eu am devenit cel recunoscător iar el cel care dădea şi mă în-

văţa. Simţeam că aici mă înconjurau realităţi în locul atmosferei de salon.

Printre copiii săi se distingea, prin delicateţea ei, o fetiţă de cinci ani. Ea se numea Agnes, dar era chemată Agi, era blondă, palidă şi cu membrele subţiri, avea ochi timizi şi depărtaţi şi o calmă sfială.

Într-o duminică, cînd am vrut să scot familia la plimbare, Agi era bolnavă.

Mama a rămas cu ea, noi ceilalţi am rătăcit îndelung prin oraş.

În spatele Sfintei Margareta ne-am aşezat pe o bancă, copiii culegeau pietre, flori şi cărăbuşi, iar noi bărbaţii priveam livezile văratice, cimitirul Binninger şi frumoasa, albăstria siluetă a Jurii. Tîmplarul era obosit, deprimat şi liniştit şi părea îngrijorat.

„Ce se întîmplă, meştere ?“ am întrebat, cînd copiii erau destul de departe.

El m-a privit în faţă pierdut şi trist.

„Nu vedeţi ?“ începu el. „Agi o să-mi moară. Eu ştiam de mult şi m-am mirat că a crescut pînă la vîrsta asta, ea a avut totdeauna moartea în ochi. Dar acum trebuie să fim convinşi de asta“.

Am început să-l consolez, totuşi vorbeam mai mult pentru mine.

„Vedeţi dv.“, rîse el trist. „Nu credeţi că copilul se prăpădeşte. Nu sînt un bigot, ştiţi, şi merg doar la sărbători la biserică, dar simt prea bine că acum Dumnezeu vrea să vorbească cu

mine. Este numai un copil și sănătoasă nu a fost niciodată, dar Dumnezeu știe că ea îmi era mai dragă decît toți ceilalți la un loc".

Cu strigăte și cu mii de mici întrebări copiii ne-au înconjurat, mi-au cerut să le spun numele florilor și ale ierburilor și la sfîrșit au vrut să le povestesc istorioare.

Atunci le-am spus despre flori, copaci și arbuști, că acestea, asemenea copiilor au fiecare un suflet și fiecare propriul său înger.

Și tatăl asculta, rîdea și din cînd în cînd confirma.

Am văzut munții devenind albaștri, am ascultat sunetele serii și am mers acasă.

Peste livezi sufla o respirație roșiatică de seară, turnurile îndepărtate ale catedralei se profilau mici și subțiri în aerul cald, pe cer albastrul verii se prefăcea în culori frumoase, verzui și aurii, copacii aveau umbre lungi.

Micuții erau obosiți și deveniseră liniștiți.

Ei se gîndeau la îngerii macului, garoafelor și clopoțeilor în timp ce noi cei mari ne gîndeam la micuța Agi, al cărei suflet era deja pregătit să primească aripi și să părăsească mica și îngrijorata noastră ceată.

În următoarele două săptămîni a mers bine. Fetița părea să se însănătoșească, putea să părăsească pentru cîteva ore patul și arăta, în pernele ei reci, mai drăguță și mai veselă ca înainte. Apoi au urmat cîteva nopți cu febră și acum vedeam, fără a mai vorbi despre

aceasta, că copilul era oaspetele nostru doar pentru încă cîteva săptămîni sau zile.

Doar o dată a mai vorbit tatăl despre asta. Aceasta s-a întîmplat în atelier.

Îl vedeam scotocind într-un maldăr de scînduri și se înțelegea că el încerca să îmbine bucățile pentru un sicriu de copil.

„Trebuie să se întîmple curînd" spuse „și atunci fac asta bucuros cînd termin lucrul, doar pentru mine". Stăteam pe un banc pentru dat la rindea în timp ce el muncea la celelalte scînduri.

Cînd acestea au fost rindeluite curat, mi le arătă cu un fel de mîndrie.

Era un lemn de brad frumos, crescut sănătos, fără defecte.

„Nu vreau să bat nici un cui, ci vreau să îmbin frumos părțile încît să dea o singură bucată bună și durabilă. Dar pentru azi e destul, să mergem la soția mea.

Zilele treceau, zile minunate, arzătoare, de vară și eu stăteam o oră sau două cu mica Agi, îi povesteam despre livezi frumoase și despre păduri, îi țineam mînuța ei îngustă în mîna mea mare și sorbeam cu tot sufletul luminoasa grație care a însoțit-o pînă în ultimele zile.

Apoi stăteam speriați și triști și vedeam cum micul și firavul ei trup își aduna încă o dată forțele pentru a lupta cu moartea brutală, care a luat-o în stăpînire repede și ușor. Mama era

liniștită și puternică ; tatăl se aplecă deasupra patului, își luă rămas bun de sute de ori, îi mîngîie părul blond și o alintă pe micuța dragă lui care era moartă.

Veni ceremonia simplă și scurtă a îngropării și seara tristă cînd copiii plîngeau în paturile lor.

Veniră frumoasele drumuri la cimitir unde plantam flori pe groapa proaspătă și stăteam unul lîngă altul fără să vorbim pe bancă, în scuarul rece, ne gîndeam la Agi și priveam cu alți ochi ca de obicei pămîntul în care zăcea iubita noastră și pomii și iarba care creșteau deasupra și păsările al căror joc liber și bucuros răsuna prin cimitirul liniștit. Pe lîngă toate acestea, ziua de lucru își urma cursul, copiii cîntau din nou, se zbenguiau, rîdeau și voiau să audă istorioare și noi toți ne obișnuiam pe neobservate să nu o mai vedem pe Agi a noastră și să avem un mic și frumos înger în cer.

În tot acest timp nu mai vizitasem societatea profesorului iar casa Elisabetei am vizitat-o doar de puține ori și apoi devenisem în cursul convorbirilor, ciudat de încurcat și de neliniștit.

De data aceasta am căutat ambele case și le-am găsit pe amîndouă cu ușile închise, fiindcă toți erau plecați la țară.

Abia acum am observat cu uimire că uitasem complet anotimpul călduros și vacanța din cauza prieteniei cu familia tîmplarului și din cauza îmbolnăvirii copilului.

Mai înainte mi-ar fi fost cu totul imposibil să rămîn în iulie și august în oraș.

Mi-am luat rămas bun pentru scurt timp și am întreprins o călătorie pe jos prin Pădurea Neagră, pe cărări de munte, și prin Odenwald.

Pe drum am fost deosebit de mulțumit să trimit copiilor tîmplarului din Basel vederi din acele locuri frumoase și mai ales să-mi închipui cum le voi povesti mai tîrziu despre călătorie, lor și tatălui lor.

La Frankfurt m-am hotărît să-mi rezerv încă cîteva zile de călătorie.

În Aschaffenburg, Nürnberg, München și Ulm am gustat cu o nouă plăcere operele de artă veche și în sfîrșit am mai făcut o oprire fără griji la Zürich.

Pînă acum în toți anii evitasem acest oraș ca pe un mormînt, dar acum am hoinărit pe străzile cunoscute, am căutat vechile cîrciumi și grădini și am putut să mă gîndesc fără durere la frumoșii ani care au trecut. Pictorița Aglietti se căsătorise și mi s-a spus adresa ei. Către seară m-am dus acolo, am citit numele soțului ei pe ușa casei, m-am uitat prin ferestre și am șovăit să intru.

Atunci vechile timpuri începură să învie pentru mine și iubirea mea de tinerețe se trezi pe jumătate din somnul ei cu o ușoară durere.

M-am întors și nu am mai tulburat frumoasa imagine a femeii iubite printr-o revedere inutilă.

Hoinărind mai departe am vizitat grădina de pe lac unde odinioară artiştii serbaseră noaptea de vară, am văzut chiar căsuţa în a cărei mansardă fusesem găzduit trei ani scurţi şi buni şi printre toate amintirile, pe neobservate, numele Elisabetei îmi veni pe buze.

Noua iubire era deci mai tare decît surorile ei mai vîrstnice. Ea era de asemenea mai liniştită, mai modestă şi mai meditativă.

Pentru a-mi păstra buna dispoziţie, am luat o barcă şi am vîslit încet şi plăcut pe lacul cald şi luminos.

Se însera şi pe cer atîrna un singur nor frumos, alb ca zăpada.

Îl aveam mereu în ochi şi l-am salutat, gîndindu-mă la dragostea mea din copilărie pentru nori, la Elisabeta şi, la acel nor pictat al lui Segantini, în faţa căruia o văzusem odată pe Elisabeta, stînd atît de frumoasă şi de pierdută.

Niciodată nu simţisem ca azi că iubirea pentru ea, netulburată de nici un cuvînt şi de nici o poftă impură era atît de dătătoare de fericire şi de purificatoare, ca acum, cînd la privirea norului, revedeam liniştit şi recunoscător toate lucrurile bune din viaţa mea şi cînd în locul suferinţelor şi confuziilor mai timpurii simţeam doar vechiul dor al copilăriei şi el devenit mai liniştit şi mai matur.

Pe atunci eram obişnuit ca în tactul liniştit al vîslitului să fredonez sau să cînt ceva.

Cîntam ceva şi acum şi am observat abia în timp ce cîntam că erau versuri. Ele mi-au rămas în memorie şi le-am transcris acasă ca amintire a frumoasei seri de pe lac la Zürich.

Wie eine weisse Wolke
Am hohen Himmel steht
So licht und schön und ferne
Bist du, Elisabeth.

Die Wolke geht und wondert
Kaum hast du ihrer acht,
Und doch durch deine Träume
Geht sie bei dunkler Nacht.

Geht und erglänzt so selig
Das fortan ohne Rast
Du nach der weissen Wolke
Ein süsses Heimweh hast. [1]

La Basel am găsit o scrisoare din Assisi pentru mine. Era de la doamna Annunziata Nardini şi plină de ştiri îmbucurătoare. Ea găsise acum un al doilea bărbat! De altfel aş face mai bine să v-o împărtăşesc neschimbată.

[1] Cum un nor alb / Stă în cerul înalt / La fel de frumoasă şi îndepărtată / Eşti tu Elisabeta / Norul umblă şi rătăceşte / Abia îl priveşti / Şi totuşi prin visul tău / El merge spre noaptea întunecată / Merge şi străluceşte atît de fericit / că de aici înainte nu are popas / Tu ai pentru norul alb / Un dulce dor.

Stimate și mult iubite domnule Peter!

Permiteți credincioasei dumneavoastră prietene, libertatea de a vă scrie o scrisoare. Lui Dumnezeu i-a plăcut să-mi dăruiască un mare noroc și aș vrea să vă invit pe doisprezece octombrie la nunta mea. El se numește Menotti și are bani puțini, dar mă iubește foarte mult și s-a ocupat mai înainte cu fructele. Este drăguț, dar nu așa de mare și de frumos ca dumneavoastră, domnule Peter. El va vinde fructe la piață, în timp ce eu voi rămîne la prăvălie. Și frumoasa Marietta a vecinului se va căsători cu un zidar străin.

M-am gîndit în fiecare zi la dumneavoastră și am povestit despre dumneavoastră la multă lume.

Vă iubesc foarte mult și de asemenea pe Sfîntul Francisc căruia i-am dăruit patru lumînări în amintirea dumneavoastră. Și Menotti va fi foarte bucuros dacă veți veni la nuntă. Dacă el va fi neprietenos cu dumneavoastră, i-o voi tăia scurt. Din păcate s-a adeverit că micul Matteo Spinelli este într-adevăr un răufăcător, cum am spus adesea. Mi-a furat de mai multe ori portocale. Acum a fost demascat fiindcă a furat tatălui său, brutarul, douăsprezece lire și fiindcă a otrăvit cîinele cerșetorului Giangiacomo.

Vă doresc binecuvîntarea Domnului și a Sfîntului Francisc. Mi-e foarte dor de dumneavoastră.

Supusa și fidela dumneavoastră prietenă,

Annunziata Nardini

Postscriptum

Recolta noastră nu a fost dintre cele bune. Strugurii au crescut foarte rău, nici perele nu au fost destule, dar lămîile au fost așa de multe, încît acum va trebui să le vindem mai ieftin.

În Spello s-a întîmplat o nenorocire înspăimîntătoare. Un om tînăr și-a ucis fratele cu o greblă, nu se știe de ce, dar este cert că a fost gelos pe el, deși era propriul său frate.

Din păcate nu am putut da urmare ispititoarei invitații. Le-am transmis urările mele de noroc și am fixat vizita mea pentru anul următor în primăvară.

Apoi m-am dus la tîmplarul meu cu scrisoarea și cu un dar pentru copii adus de la Nürnberg.

Acolo am găsit o neașteptat de mare schimbare. Alături de masă, într-un scaun de lîngă fereastră, stătea silueta grotescă și strîmbă a unui om, care era prevăzut cu o apărătoare la piept, ca un scăunel de copii.

Era Boppi, fratele soției meșterului, un sărman invalid pe jumătate paralizat, pentru care, după moartea recentă a bătrînei sale mame nu se găsise nicăieri un locușor.

Cu repulsie, tîmplarul îl luase deocamdată la el, și prezența continuă a invalidului bolnav stătea ca o spaimă peste casa tulburată.

Încă nu se obișnuiseră cu el. Pe copii îi îngrozea, mama era plină de compasiune, jenată, și deprimată, tatăl era vizibil indispus.

Boppi avea pe un spate fără gît două cocoașe, un cap mare, cu fruntea îngustă, cu un nas puternic și o gură frumoasă și plină de suferință, ochii erau clari, dar liniștiți și întrucîtva speriați și mîinile deosebit de mici și drăguțe stăteau mereu albe și liniștite pe apărătoarea îngustă de la piept.

Chiar și eu eram preocupat și indispus de sărmanul intrus și îmi era penibil să-l aud pe tîmplar povestind scurta istorie a bolnavului, în timp ce acesta stătea alături și-și privea mîinile, fără ca cineva, să i se adreseze.

Era invalid din naștere dar urmase totuși școala populară și putuse de-a lungul anilor să se facă util prin împletituri de paie, pînă cînd repetatele accese de gută l-au paralizat parțial.

De ani de zile stătea sau în pat sau în scaunul său ciudat prins între perne.

Femeia voia să știm că el cîntase mai înainte mult și frumos pentru sine ; totuși ea nu-l mai auzise de ani de zile și aici în casă nu cîntase încă.

Și în timp ce toate acestea erau povestite și discutate, el era de față și privea înainte.

Nu mă simțeam bine din această cauză și am plecat curînd, rămînînd departe de casă în zilele următoare.

Întreaga mea viață fusesem sănătos și tare, nu avusesem nici o boală serioasă și pe cei suferinzi, mai ales pe invalizi îi privisem cu compătimire dar și cu puțin dispreț ; acum nu-mi convenea deloc să se destrame viața mea luminoasă și comodă în familia meșterului, datorită poverii incomode a acestei existențe nenorocite.

Mi-am amînat de aceea din zi în zi vizita următoare și mă gîndeam zadarnic în ce fel am putea înlătura povara paraliticului Boppi.

Trebuia să se găsească o posibilitate de a-l instala într-un spital sau într-un azil.

De mai multe ori am vrut să-l caut pe tîmplar spre a mă sfătui cu el dar m-am sfiit să deschid vorba neîntrebat despre acest lucru și aveam o teamă copilărească de întîlnirea cu bolnavul.

Îmi era incomod să-l văd tot timpul și să trebuiască să-i dau mîna.

Astfel am lăsat să treacă o duminică.

În a doua duminică eram deja pe punctul de a o șterge spre Jura cu un tren de dimineață, dar m-am rușinat totuși de lașitatea mea, am rămas pe loc și m-am dus la masă la tîmplar.

Cu neplăcere i-am dat lui Boppi mîna.

Tîmplarul era supărat și propuse o plimbare ; el era, după cum mi-a împărtășit, sătul de veșnicele nenorociri și m-am bucurat că va primi favorabil propunerile mele.

Soția lui voia să rămînă în casa lor, de aceea îl rugă pe invalid să stea singur pentru ca ea să poată merge cu noi.

Dacă el avea doar o carte și un pahar cu apă lîngă el, putea fi închis în casă și putea fi lăsat fără grijă singur.

Iar noi, care treceam drept oameni cu inima sensibilă și bună, l-am încuiat și am plecat să ne plimbăm ! Și eram mulțumiți, glumeam cu copiii, ne bucuram de tonurile frumoase și aurii ale toamnei, și nici unul din noi nu se rușina și nici unuia nu-i bătea inima că îl lăsasem pe invalid să zacă singur acasă !

Eram mai curînd veseli să fim liberi o clipă de ale noastre, respiram ușurați aerul clar și încălzit de soare și aveam înfățișarea unei familii recunoscătoare și cumsecade, care serbează duminica lui Dumnezeu cu înțelegere și mulțumire.

Înainte de a ne așeza la o sticlă de vin, la cîrciumarul Härnli în grădină, tîmplarul începu să vorbească despre Boppi.

Se plînse de oaspetele împovărător, oftă din cauza strîmtorii și scumpirii bugetului său și încheie rîzînd cu observația : „Na, măcar aici afară poți fi mulțumit o oră, fără ca cineva să te deranjeze !"

La acest cuvînt nesocotit, l-am văzut dintr-o dată pe sărmanul invalid înaintea mea, implorător și suferind, el, pe care noi nu-l iubeam, de care încercam să ne descotorosim și

care stătea acum părăsit de noi și închis singur și înspăimîntat în cămăruța întunecoasă.

Îmi trecu prin minte că îndată va începe să se întunece și că el nu este în stare să-și aprindă lumina sau să vină mai aproape de fereastră.

Așa că va trebui să pună cartea deoparte și să stea singur și pe jumătate în întuneric, fără să aibă cu cine vorbi sau cu ce să-și petreacă timpul, pe cînd noi beam vin aici, rîdeam și ne simțeam mulțumiți.

Și îmi trecu prin minte cum le povestisem vecinilor din Assisi despre sfîntul Francisc și cum făcusem pe fanfaronul că el mă învățase să-i iubesc pe toți oamenii.

La ce mai studiasem viața sfîntului și învățasem pe de rost minunatul său cîntec de iubire și căutasem urmele sale pe dealurile umbriene, dacă acum un om sărman și fără ajutor zăcea și trebuia să sufere, în timp ce eu știam de asta și puteam să-l consolez ?

Mîna unei puteri nevăzute se puse pe inima mea, o apăsă și o umplu cu atîta rușine și durere, încît am tremurat și m-am recunoscut învins. Știam că Dumnezeu voia să vorbească acum cu mine.

„Tu poete" zicea el, „tu elev al umbrienilor, tu profetule care vrei să-i inveți pe oameni iubirea și care vrei să-i faci fericiți ! Tu visă-

torule, care vrei să asculți glasul meu în vînturi și pe ape !“

„Tu iubeşti o casă“, spuse el, „unde eşti primit prieteneşte, unde petreci ore plăcute !

Şi în însăşi ziua cînd sfinţesc această casă cu prezenţa mea, tu fugi de acolo şi te gîndeşti cum să mă alungi !

Tu sfîntule ! Tu profetule ! Tu poetule !“

Mă simţeam aşa de ciudat, ca şi cum aş fi fost pus în faţa unei oglinzi curate şi netulburate, şi m-aş fi văzut ca un mincinos, ca un fanfaron, ca un laş şi ca un ventriloc.

Îmi făcea rău, îmi provoca amărăciune, era chinuitor şi înspăimîntător ; dar ceea ce în această clipă se distrugea în mine şi chinurile pe care le sufeream, şi ceea ce se năştea din aceste răni, asta era valoros în sfărîmare și prăbușire.

Grăbit şi violent mi-am luat rămas bun, am lăsat vinul să rămînă în sticlă şi pîinea frîntă pe masă şi m-am întors în oraş.

În agitaţia mea eram chinuit de o spaimă insuportabilă, ca şi cum ne-ar fi pîndit o nenorocire. Putea să izbucnească un incendiu, neajutoratul Boppi putea să cadă din scaun şi să zacă suferind sau mort pe podea.

Îl vedeam zăcînd, credeam că sînt alături și că trebuie să văd liniștitul reproş din privirea invalidului.

Fără respiraţie am ajuns în oraş şi acasă, la tîmplar am urcat treptele și abia acum mi-a

trecut prin minte că stau înaintea ușii inchise, și că nu am nici o cheie.

Totuși spaima mea s-a potolit.

Căci încă înainte de a fi ajuns la uşa bucătăriei, am auzit dinăuntru un cîntec.

Era o clipă deosebită.

Cu bătăi de inimă şi fără respiraţie stăteam pe balustrada întunecoasă a scării şi ascultam cîntecul invalidului încuiat în timp ce mă liniştem. El cînta uşor, slab şi puţin plîngăreţ un cîntec popular de dragoste despre „Blüemli cel alb și roșu.“ Ştiam că el nu mai cîntase de mult, mă simţeam emoţionat să-l aud cum folosea ceasurile liniștite, pentru a fi puţin vesel în înțelepciunea lui.

Totdeauna se întîmplă astfel : vieţii îi place ca lîngă evenimentele serioase şi lîngă mişcările profunde ale sentimentului să aşeze comicul. Așa că simţeam ceea ce era ridicol şi jenant în situaţia mea. În spaima mea neaşteptată rătăcisem o oră departe pe cîmp, pentru a sta acum fără cheie în faţa uşii de la bucătărie.

Trebuia sau să plec sau să-i strig paraliticului bunele mele intenţii prin două uşi închise.

Stăteam pe trepte cu planul meu de a-l consola pe sărmanul invalid, de a-i arăta compasiune şi de a-i scurta orele, iar el stătea înăuntru neştiutor, cînta şi fără îndoială s-ar fi speriat dacă m-aş fi făcut observat prin strigăte sau bătăi în uşă.

Nu-mi rămînea altceva de făcut decît să plec din nou.

Am hoinărit o oră pe străzile însuflețite de duminică, iar apoi am găsit familia întoarsă acasă.

De data aceasta nu a fost un efort să-i dau mîna lui Boppi.

M-am așezat lîngă el, am legat o conversație și am întrebat ce citește.

Îmi era comod să-i propun lecturi și pentru asta mi-a fost recunoscător.

Cînd i-am recomandat Jeremias Gotthelf am văzut că el cunoștea aproape toate scrierile acestuia.

Totuși, Gottfried Keller îi era încă străin și i-am promis să-i procur cărțile lui.

În ziua următoare, cînd i-am adus cărțile, am găsit prilejul de a fi singur cu el, fiindcă soția voia să plece și bărbatul era în atelier.

Atunci i-am făcut cunoscut cît de mult mă rușinez de a-l fi lăsat singur ieri și că aș fi bucuros să stau cîteodată alături de el și să fiu prietenul lui.

Micul invalid și-a întors puțin capul său mare spre mine, m-a privit și mi-a spus: „Mulțumesc frumos." Asta a fost tot. Dar întoarcerea capului îl obosise și era de o valoare la fel de mare ca zece îmbrățișări ale unui om sănătos, iar privirea sa era atît de luminoasă și de copilăresc frumoasă, încît de rușine mi s-a urcat sîngele în obraji.

Acum cel mai greu era să vorbesc cu tîmplarul. Mi s-a părut cel mai bun lucru să-i mărturisesc spaima și rușinea mea de ieri.

Din păcate nu m-a înțeles, dar totuși m-a lăsat să-i vorbesc despre aceasta.

El a acceptat să-l păstreze pe bolnav ca oaspete comun, astfel ca noi să împărțim prețul redus al întreținerii sale și mi s-a dat permisiunea de a veni și de a pleca de la Boppi după plac, și de a-l considera ca pe propriul meu frate.

Toamna a fost neobișnuit de lungă și de frumoasă.

De aceea, primul lucru pe care l-am făcut pentru Boppi a fost să-i fac rost de un scaun mobil și să-l plimb zilnic, mai mult însoțit de copii.

8

SOARTA MEA a fost mereu astfel, că am primit totdeauna de la viață și de la prietenii mei mult mai mult decît am putut să dau.

Mi se întîmplase astfel cu Richard, cu Elisabeta, cu doamna Nardini și cu tîmplarul și acum mi se întîmpla că în anii maturi și la vîrsta unei capacități suficiente de autoapreciere, trebuia să fiu elevul uluit și recunoscător al unui invalid nenorocit.

Dacă într-adevăr voi ajunge la aceea ca vreodată să desăvîrșesc și să dau din mînă poezia

mea de mult începută, vor fi puține lucruri bune în ea pe care să nu le fi învățat de la Boppi.

A început pentru mine o epocă bună, plină de bucurii, din care mă voi hrăni abundent toată viața. Mi s-a îngăduit să privesc clar și profund într-un suflet omenesc bogat, peste care boala, singurătatea, sărăcia și maltratările au trecut doar ca niște nori ușori.

Toate micile vicii cu care ne condimentăm și ne distrugem frumoasa și scurta noastră viață, mînia, nerăbdarea, suspiciunea, minciuna — toate aceste dureroase și dezgustătoare ulcerații care ne desfigurează, țnuseră aprinsă o lungă și fundamentală suferință în acest om, printre alte dureri ale sale.

El nu era nici un înțelept, nici un înger, ci era un om plin de înțelegere și devotament, care învățase ca pe deasupra marilor și înspăimîntătoarelor privațiuni, să se simtă slab fără să-i fie rușine și să se lase în mîna lui Dumnezeu.

Odată l-am întrebat cum reușește să se obișnuiască totdeauna cu trupul său suferind și neputincios.

„Este foarte simplu" rîse el prietenos. „Este un război veșnic între mine și boală. Acum cîștig eu o luptă, apoi pierd una, astfel ne bătem mai departe, iar cîteodată rămînem amîndoi liniștiți, încheiem un armistițiu, ne acomodăm unul cu altul, stăm la pîndă pînă cînd unul din noi devine iarăși îndrăzneț și războiul continuă."

Pînă acum crezusem adesea că am un ochi sigur și că sînt un bun observator.

Boppi a fost și în această privință maestrul meu admirabil.

Fiindcă el avea o mare dragoste pentru natură și mai ales pentru animale, l-am dus adesea în grădina zoologică.

Acolo am petrecut ore prețioase.

Boppi cunoștea după scurtă vreme fiecare animal și fiindcă aduceam adesea pîine și zahăr, cunoșteam anumite animale și noi și ne făceam tot felul de prietenii.

O deosebită preferință aveam pentru tapir, a cărui unică virtute, una a speciei sale de altfel, nu este și curățenia proprie.

Pe deasupra îl găseam încrezut, puțin inteligent, neprietenos, nerecunoscător și foarte lacom la mîncare.

Alte animale, mai ales elefantul, căprioara și capra neagră, pînă și grosolanul bizon arătau adesea o anumită recunoștință pentru zahărul primit, fiindcă sau ne priveau încrezători sau răbdau adesea să se lase mîngîiați de mine.

La tapir nu era nici o urmă de așa ceva. Imediat ce veneam în apropierea lui, apărea prompt la gratii, mînca încet și sănătos ceea ce primea de la noi și se retrăgea fără nici un ceremonial cînd vedea că nu mai vine nimic pentru el. Noi găseam în aceasta un semn de mîndrie și caracter și fiindcă pentru cele ce i se dădeau el nici nu cerșea nici nu mulțumea,

ci primea totul ca pe un tribut de la sine înțeles, l-am numit vameșul.

Cînd Boppi nu a mai putut hrăni el însuși animalele, s-a iscat o ceartă : dacă tapirul a primit destul sau dacă i se cuvine încă o bucățică.

Cîntăream cu obiectivitate și în urma unui examen amănunțit, ca și cum ar fi fost o acțiune de stat. Odată eram la tapir, cînd Boppi a fost de părere că ar fi trebuit să-i mai dăm o bucată de zahăr.

Astfel că ne-am întors, dar tapirul revenit la culcuș clipea trufaș și nu mai veni la zăbrele. „Scuzați-ne domnule vameș", îi strigă Boppi „dar eu am crezut că am greșit cu o bucată de zahăr". Mai departe am mers la elefant care se plimba deja legănat de ici-colo, și ne întindea trompa sa caldă și mobilă.

Pe el putea să-l hrănească chiar Boppi și el privea cu o plăcere copilărească cum jgheabul trompei umede se ridica spre el, lua pîinea din mîna sa slabă și cum clipea spre noi cu ochii săi fideli, mici, cu șiretenie și bunăvoință.

Am convenit cu un paznic să-l pot lăsa pe Boppi în grădină în scaunul său mobil dacă eu nu aș avea timp să stau cu el, astfel ca el să poată sta la soare și să poată vedea animalele chiar și în asemenea zile.

După aceea îmi povestea despre tot ce văzuse. Mai ales îi plăcea să vadă cît de politicos se comporta leul cu soția sa.

De îndată ce ea se așeza jos ca să se odihnească, el dădea mersului său fără odihnă încolo și încoace o asemenea direcție, încît să nu o atingă, nici să nu o supere și nici să nu pășească pe deasupra ei. Cea mai mare distracție o găsea Boppi la vidră. Nu obosea să privească felul mlădios de a înota și de a face gimnastică al mobilului animal și să se bucure curat de acestea, în timp ce el însuși stătea nemișcat în scaunul său și la fiecare mișcare a capului și a brațului trebuia să-și învingă oboseala.

Una din cele mai frumoase zile ale toamnei a fost aceea în care i-am povestit lui Boppi amîndouă istoriile mele de dragoste.

Deveniserăm atît de familiari unul cu altul încît nu mai puteam să-i ascund aceste trăiri nici pline de bucurie, nici glorioase.

El ascultă prietenos și serios, fără să spună nimic. Dar mai tîrziu îmi împărtăși dorința de a o vedea o dată pe Elisabeta, norul cel alb, și mă rugă să mă gîndesc la aceasta, în cazul în care o vom întîlni vreodată pe stradă.

Fiindcă aceasta nu s-a întîmplat și zilele începură să fie reci, m-am dus la Elisabeta și am rugat-o să-i facă sărmanului ghebos această bucurie. Ea a fost binevoitoare și mi-a satisfăcut dorința și într-o anumită zi am luat-o de acasă și am însoțit-o în grădina zoologică unde Boppi aștepta în scaunul său mobil.

Cînd doamna frumoasă, distinsă și bine îmbrăcată îi dădu invalidului mîna și se aplecă puțin spre el și cînd sărmanul Boppi își îndreptă spre ea ochii mari și buni plin de recunoștință

şi de afecţiune, în timp ce faţa îi strălucea de bucurie, nu aş fi putut hotărî care dintre cei doi era mai frumos în această clipă şi care era mai apropiat inimii mele. Doamna îi adresă cîteva cuvinte prieteneşti, invalidul nu-şi întoarse faţa strălucitoare de la ea iar eu stăteam alături şi mă minunam să văd o clipă în faţa mea, mînă în mînă, pe cei doi oameni pe care-i iubeam cel mai mult şi pe care viaţa îi despărţea printr-o prăpastie adîncă.

Boppi nu vorbi toată după-amiaza decît despre Elisabeta, lăudă frumuseţea ei, distincţia ei, bunătatea ei, îmbrăcămintea ei, mănuşile galbene şi încălţămintea verde, mersul şi privirea, vocea şi frumoasa ei statură, în timp ce mie mi se părea dureros şi comic să văd cum iubita mea îi dădea o pomană prietenului meu de inimă.

Între timp Boppi citise „Heinrich cel verde" şi „Seldwyler" şi devenise atît de familiar cu lumea acestor cărţi, încît Schmoller Pankraz, Albertus Zwiehan şi Kamachern cel drept deveniseră prietenii noştri iubiţi.

O clipă am şovăit dacă trebuie să-i dau cîteva din cărţile lui Conrad Ferdinand Mayer, totuşi mi s-a părut socotit că nu va aprecia pregnanţa latină a limbii sale prea condensate şi de asemenea mi-am făcut un scrupul din a deschide în faţa acestor ochi liniştiţi, prăpastia istoriei.

În locul acestora i-am povestit despre Sfîntul Francisc şi i-am dat să citească povestirile lui Mörike.

Mi s-a părut demnă de atenţie mărturisirea lui, că în mare parte nu ar fi putut gusta istoria despre frumoasa Lau dacă nu ar fi stat atît de des la bazinul cu vidra şi dacă nu s-ar fi lăsat în voia a tot felul de fantezii acvatice.

Felul în care progresasem treptat în tutuială era vesel.

Eu nu i-aş fi propus niciodată, el de asemenea nu ar fi primit; dar aşa, veni ca de la sine faptul că ne tutuiam tot mai des şi cînd într-o zi am observat, a trebuit să rîdem şi să lăsăm să fie aşa pentru totdeauna.

Cînd iarna care venea făcu imposibile ieşirile noastre, şi eu stăteam din nou seri lungi în camera de locuit a cumnatului lui Boppi, mi-am dat seama că noua mea prietenie nu-mi căzuse în poală chiar fără nici un sacrificiu.

Tîmplarul era în continuare posac, neprietenos şi zgîrcit la vorbă. Cu timpul îl deranja nu numai prezenţa împovărătoare a comeseanului său inutil, ci şi relaţia mea cu Boppi.

Se întîmpla că flecăream o seară întreagă cu plăcere cu paraliticul, în timp ce stăpînul casei stătea supărat alături.

Se certase chiar cu soţia sa, neobişnuit de răbdătoare de altfel, fiindcă de data aceasta ea rămase neînduplecată în voinţa ei şi nu voia să accepte sub nici o formă ca Boppi să fie dus în altă parte.

Am încercat de mai multe ori să-l fac mai împăciuitor sau să-i fac propuneri noi, dar nu s-a putut face nimic cu el.

Începu să fie chiar sarcastic și să disprețuiască prietenia mea cu invalidul, iar acestuia să-i facă viața amară.

Este drept că bolnavul, împreună cu mine, care zilnic stăteam mult cu el, eram o povară grea pentru casa care și așa era strîmtă, dar eu speram mereu că-l voi putea aduce alături de noi și-l voi putea face să-l iubească pe bolnav. Mie îmi era imposibil să întreprind sau să fac ceva cu care să nu-l supăr pe tîmplar sau să nu-l jignesc pe Boppi.

Fiindcă urăsc orice concluzii pripite și constrîngătoare — deja în perioada de la Zürich Richard mă botezase Petrus Cunctator —, am așteptat multe săptămîni și am suferit de teama de a nu pierde prietenia unuia sau poate a amîndorura.

Neplăcerea crescîndă a acestor relații neclare m-a împins din nou, tot mai des în cîrciumi.

Într-o seară, după ce dureroasa istorie m-a supărat din nou, m-am dus într-o mică prăvălie cu vin de Vaud și mi-am înecat răul în mai mulți litri de vin.

Pentru prima oară după doi ani eram din nou sătul de a mă duce acasă. În ziua următoare eram într-o dispoziție proastă, ca de obicei după un chef mare și atunci am prins curaj și l-am căutat pe tîmplar pentru a termina cu această comedie. I-am propus să mi-l lase definitiv pe Boppi și el nu s-a arătat împotrivă, și după mai multe zile de chibzuială a acceptat.

Imediat după aceea m-am instalat cu sărmanul meu cocoșat într-o casă nou închiriată.

Mi se părea că m-am căsătorit, fiindcă acum, în locul obișnuitei cămăruțe din tinerețe luată împreună cu un camarad, a început să fie necesară o casă mică și ordonată pentru conviețuire în doi.

Mergea, deși la început am făcut cîteva experiențe nereușite de gospodărire.

Pentru a face ordine și a spăla am luat o femeie de serviciu, mîncarea ni se aducea în casă, și apoi amîndoi ne-am simțit bine în această conviețuire.

Nevoia de a renunța în viitor la micile și marile mele călătorii nu mă speria deocamdată.

Pe cînd munceam, simțeam tăcuta apropiere a prietenului ca fiindu-mi prielnică și liniștitoare.

Micile necesități ale bolnavului erau noi pentru mine și la început puțin plăcute, mai ales îmbrăcatul și dezbrăcatul ; dar prietenul meu era atît de răbdător și recunoscător, încît mă rușinam și-mi dădeam osteneala să-l servesc grijuliu.

La profesorul meu mă dusesem de puține ori, mai des mergeam la Elisabeta, a cărei casă mă atrăgea cu o neîntreruptă vrajă în ciuda tuturor celor întîmplate.

Acolo stăteam, beam ceai sau o sticlă de vin, o ascultam pe gazdă cîntînd și aveam cîteodată veleități sentimentale, deși alungam cu dispreț orice sentimente wertheriene.

Egoismul molatec, tineresc al iubirii fusese definitiv înlăturat.

Între noi relația corectă era aceea a unei stări elegante și familiare de război și într-adevăr rareori ne întîlneam fără a ne certa prietenește.

Inteligența mobilă și întrucîtva nestatornică la modul feminin al femeii deosebit de deștepte, nu mergea rău cu ființa mea îndrăgostită și zdrențuroasă și fiindcă noi ne stimam foarte mult în fond, puteam intra în luptă cu atît mai energic cu ocazia fiecărei meschinării.

Mi se părea mai ales comic să apăr împotriva ei starea de celibatar — împotriva femeii pe care cu puțin timp înainte aș fi luat-o în căsătorie pentru toată viața.

Trebuia s-o tachinez chiar în privința soțului ei care era un băiat bun și mîndru de spirituala sa soție.

Vechea iubire ardea mai departe în liniște, dar ea nu mai era pretențiosul foc de artificii de demult, ci o pasiune bună și durabilă, care ține inima tînără și la a cărei căldură un celibatar fără speranță își poate încălzi mîinile în serile de iarnă.

De cînd Boppi era complet al meu și mă înconjura cu o minunată știință a unei stări de dragoste statornică și loială, puteam să las să trăiască fără pericol în mine dragostea mea ca un crîmpei de tinerețe și poezie.

În plus, Elisabeta, prin malițiile ei cu totul feminine îmi dădea prilejul din cînd în cînd

să mă reimprospătez și să mă bucur din inimă de camaraderia mea de tinerețe.

De cînd îmi împărțeam locuința cu sărmanul Boppi, am neglijat casa Elisabetei din ce în ce mai mult.

Cu Boppi citeam cărți, răsfoiam albume de călătorie și jurnale, jucam domino; ne-am procurat un pudel spre a ne înveseli, observam începutul iernii de la fereastră și purtam zilnic o grămadă de convorbiri inteligente și prostești.

Bolnavul cîștigase o concepție superioară asupra lumii, o concepție realistă asupra vieții, încălzită de un umor bun, din care aveam zilnic de învățat.

Cînd au venit căderile mari de zăpadă și iarna își desfășura înaintea ferestrei frumusețea ei purificatoare, ne-am prins în fața sobei cu o plăcere copilărească, într-o familiară idilă casnică. Arta cunoașterii omului după care alergasem atîta în zadar o învățasem printre altele cu acest prilej.

Boppi o sădea ca observator liniștit și pătrunzător, plin de imagini din viața experiențelor sale mai timpurii și putea să povestească minunat dacă încerca.

Invalidul cunoscuse în viața sa abia cu ceva mai mult de trei oameni cu care să se tutuiască și deși nu fusese niciodată prins de mari curenți, cunoștea viața mult mai bine ca mine, căci el era obișnuit să vadă pînă și cele mai mici

lucruri și să descopere în fiecare om un izvor de trăiri, bucurii și de cunoaștere.

Plăcerea noastră favorită era cea de dinainte și de după bucuria resimțită în lumea animalelor. Născoceam povești și fabule de tot felul despre animalele din grădina zoologică, pe care nu le mai puteam vizita.

Pe cele mai multe nu le povesteam, ci le expuneam improvizat ca dialoguri.

De exemplu o destăinuire de dragoste între doi papagali, certurile de familie între bizoni, conversațiile de seară ale porcilor mistreți.

„Cum vă mai merge, domnule jder ?"

„Mulțumesc domnule vulpoi, destul de bine. Știți că atunci cînd am fost prins, am pierdut-o pe iubita mea soție.

Ea se numea Pinselschwanz (Coadă de Pensulă), cum am avut onoarea să vă spun.

O perlă, vă asigur, o..."

„Ah, lăsați totuși vechile istorii, domnule vecin, mi-ați povestit destul de des despre perlă, dacă nu greșesc. Sfinte Dumnezeule, se trăiește oricum numai o dată, și trebuie să nu distrugem plăcerile de pînă acum."

„Permiteți-mi domnule vulpoi, dacă ați fi cunoscut-o pe soția mea, m-ați fi înțeles mai bine."

„Dar desigur, desigur. Deci ea se numea Pinselschwanz, nu-i așa ? Un nume frumos, asta drept consolare ! Dar ce voiam propriu-zis să vă spun — ați observat totuși cît de mult

au crescut din nou vrăbiile ? Am în privința lor un mic plan."

„În privința vrăbiilor ?"

„În privința vrăbiilor. Vedeți, m-am gîndit în felul următor : punem ceva pîine în fața gratiilor, ne așezăm liniștiți mai încolo și-i așteptăm pe ștrengari. Să fiu al dracului dacă nu putem prinde o pasăre. Ce credeți ?"

„Excelent, domnule vecin !"

„Atunci aveți bunătatea să puneți ceva pîine. — Așa, frumos ! Dar poate vreți s-o împingeți ceva mai mult spre dreapta, că așa ne vine bine la amîndoi.

Eu pentru moment nu am nici un mijloc de subzistență din păcate.

Așa e bine. Deci atenție ! Ne așezăm acum jos, închidem ochii — pst, vine deja o zburătoare !" (Pauză)

„Acum, domnule vulpoi, nu încă ?"

„Cît de nerăbdător sînteți ! Ca și cum ați participa pentru prima oară la o vînătoare ! Un vînător trebuie să poată să aștepte, să aștepte și iarăși să aștepte. Deci încă o dată !"

„Da, dar unde a dispărut pîinea ?"

„Pardon ?"

„Pîinea nu mai este aici."

„Imposibil ! Pîinea ? Într-adevăr — a dispărut ! O fi de vină furtuna ! Natural, iarăși blestematul de vînt."

„Na, eu am ideile mele. Mi s-a părut mai înainte că ați mîncat ceva."

„Ce ? Eu am mîncat ceva ? Ce înseamnă asta ?
„Probabil pîinea."

„Sînteţi jignitor de-a dreptul cu presupunerile dumneavoastră, domnule jder. Trebuie să suporţi cîte un cuvînt de la vecini, dar asta e prea mult. Prea mult zic. M-aţi înţeles ? — Acum trebuie să fi mîncat şi pîinea ! Ce credeţi dumneavoastră propriu-zis ? Mai întîi a trebuit să ascult a mia oară fada povestire despre perla dumneavoastră, apoi am o idee bună, punem pîinea acolo —"

„Acesta am fost eu ! Eu am pus pîinea acolo."

„Noi am pus pîinea acolo, mă aşez aici şi sînt atent, totul merge bine, apoi veniţi dumneavoastră cu flecăreala — vrăbiile, natural, pleacă, vînătoarea se strică, şi acum trebuie ca eu să fiu cel ce am mîncat pîinea ! Na, acum puteţi aştepta pînă să mai reiau relaţiile cu dumneavoastră."

Cu aceste îndeletniciri, după-amiezile şi serile treceau repede.

Eram în cea mai bună dispoziţie, munceam cu plăcere şi repede şi mă minunam că mai înainte fusesem atît de apatic, de cătrănit, iar viaţa mi se păruse atît de grea.

Cele mai bune timpuri cu Richard nu fuseseră aşa de frumoase ca aceste zile liniştite şi luminoase, cînd afară fulgii de zăpadă dansau iar la gura sobei noi doi cu pudelul împreună ne lăsam în voia traiului plăcut.

Şi chiar acum a fost lăsat ca iubitul meu Boppi să facă prima şi ultima sa prostie.

Eu, în mulţumirea mea, eram desigur orb şi nu vedeam că el suferă mai mult ca de obicei. Dar el, din pură modestie şi dragoste, părea mulţumit ca de obicei, nu se plîngea, nu mi-a interzis niciodată fumatul şi apoi stătea în timpul nopţii şi suferea, tuşea şi gemea uşor.

Cu totul întîmplător, pe cînd scriam odată noaptea lîngă el, în cameră, iar el mă credea de mult culcat, am auzit cum gemea.

Sărmanul băiat a fost speriat şi ca fulgerat cînd am intrat deodată cu lampa în camera lui de dormit.

Am pus lampa deoparte şi m-am pregătit de interogatoriu.

Multă vreme a încercat să se eschiveze, dar s-a destăinuit pînă la urmă.

„Nu e chiar aşa de rău", spuse el timid. „Doar la anumite mişcări, o stare dureroasă a inimii, şi cîteodată o durere la respiraţie."

El se dezvinovăţea ca şi cum boala sa era o crimă.

Dimineaţa m-am dus la un doctor. Era o zi frumoasă, cu un ger clar, aşa că pe drum mi-am lăsat supărarea şi grija, mă gîndeam chiar la crăciun şi chibzuiam cu ce aş putea să-i fac lui Boppi o bucurie.

Doctorul mai era acasă şi veni cu mine la rugăminţile mele insistente.

Ne-am urcat în trăsura sa comodă, am urcat scările, am mers în camera lui Boppi, el începu să-l pipăie, să-l ciocănească şi să-l asculte, şi

în timp ce devenea ceva mai puţin serios şi dispoziţia sa ceva mai binevoitoare, în mine dispăru orice bucurie.

Gută, slăbiciune a inimii, un caz serios — eu ascultam şi-mi notam totul şi eram mirat de mine însumi că nu m-am opus cînd doctorul a ordonat transportarea în spital.

După-amiaza veni ambulanţa şi cînd m-am reîntors de la spital, m-am simţit groaznic în locuinţa unde pudelul s-a aruncat la mine şi scaunul mare al bolnavului stătea aşezat deoparte, iar alături era camera goală.

Aşa se întîmplă cu dragostea. Ea aduce dureri şi am suferit mult din cauza ei în perioada ce a urmat.

Dar contează atît de puţin dacă suferi sau nu!

Important e numai dacă e vorba despre o convieţuire trainică, dacă se resimte legătura vie şi atît de subţire cu care toate fiinţele se leagă de noi, dacă dragostea nu se răceşte!

Aş da toate zilele luminoase pe care le-am avut, împreună cu iubirile şi planurile mele poetice, dacă aş putea să privesc în sacru încă o dată ca în acele timpuri.

Inima şi ochii se umplu de amărăciune şi chiar frumoasa mîndrie şi înfumurare aduc durerile lor rele, dar în schimb după aceea este atîta linişte, atîta modestie, atîta maturitate şi atîta vioiciune interioară!

Deja cu micuţa şi blonda Agi murise odinioară o parte din vechea mea fiinţă.

Acum îl vedeam suferind şi murind încet, încet pe cocoşatul meu, căruia i-aş fi dăruit întreaga mea dragoste şi cu care aş fi împărţit viaţa mea întreagă, cu care suferеam în fiecare zi şi aveam partea mea din ceea ce este înspăimîntător şi sfînt în moarte.

Eram încă un începător în arta iubirii şi trebuia să încep şi cu un capitol serios în arta de a muri.

Despre această perioadă nu ascund nimic, cum am ascuns despre timpul petrecut la Paris.

Despre ea vreau să vorbesc cu voce tare aşa cum o femeie vorbeşte despre timpul cît a fost logodită şi la fel cum un om mai vîrstnic vorbeşte despre timpul copilăriei sale.

Vedeam murind un om a cărui viaţă fusese doar suferinţă şi iubire.

Îl auzisem glumind ca un copil, în timp ce suferea chinurile morţii.

Îl vedeam cum mă căuta cu privirea după ce se sfîrşiseră chinurile, nu pentru a cerşi, ci pentru a mă îmbărbăta şi pentru a-mi arăta că aceste dureri şi suferinţe lăsaseră neatins ceea ce era mai bun într-însul. Şi apoi erau ochii săi mari din pricina cărora nu se mai vedea faţa sa veştejită ci numai strălucirea lor.

„Pot să fac ceva pentru tine, Boppi?"

„Povesteşte-mi ceva. Poate despre tapir."

Eu îi povesteam despre tapir, el închidea ochii şi eu simţeam oboseala de a vorbi ca altădată, căci lacrimile îmi veneau mereu sub pleoape. Şi cînd credeam că nu mă mai aude

sau că doarme, tăceam și eu. Atunci el deschidea din nou ochii.

„Și apoi ?“

Și atunci îi povesteam mai departe despre tapir, despre pudel, despre tatăl meu, despre micul răutăcios Matteo Spinelli, despre Elisabeta.

„Da, te-ai însoțit cu un băiat prost. Asta e, Peter !“

Adesea începea să vorbească pe neașteptate despre moarte.

„Nu este o glumă, Peter. Cea mai grea muncă nu este așa de grea ca moartea. Și totuși se trece prin ea.“

Sau : „Cînd chinurile au trecut, pot din nou să rîd. Cu mine este rentabil pentru moarte, eu îi las o bucată de cocoașă, un picior scurt și un șold paralizat.

Cu tine va fi păcat, cu umerii tăi largi, și cu frumoasele tale picioare sănătoase.

Și odată, în ultimele zile, s-a trezit dintr-o ațipeală și a spus tare :

„Nu există nici un cer, așa cum crede preotul. Cerul este mult mai frumos. Mult mai frumos.“

Soția tîmplarului venea adesea și se arăta în mod inteligent plină de compasiune și gata de ajutor.

Tîmplarul rămînea tot indiferent, spre marele meu regret.

„Ce crezi“, întreba Boppi cîteodată, „va fi și în cer un tapir ?“

„O, da“, spunea el și dădea din cap. „Sînt tot felul de animale, acolo, chiar și capre negre.“

Venea timpul crăciunului și am ținut o mică sarbătoare la patul său.

A venit apoi un ger puternic, s-a dezghețat din nou și pe poleiul mai vechi căzu zăpadă nouă, dar eu n-am observat nimic din toate acestea. Am auzit că Elisabeta a născut un băiat și am uitat din nou. Veni o scrisoare hazlie de la doamna Nardini ; am citit-o în grabă și am pus-o deoparte.

Îmi terminam treburile în galop cu conștiința clară că furam fiecare oră pentru mine și pentru bolnav.

Apoi alergam grăbit și nerăbdător la spital și stăteam o jumătate de zi la patul lui Boppi înconjurat de o pace adîncă precum aceea din vis.

Cu puțin timp înainte de sfîrșit avu cîteva zile mai bune.

Era demn de atenție felul cum timpul abia scurs părea să se fi șters din memoria lui și cum trăia exclusiv în anii de dinainte. Timp de două zile el nu vorbi despre altceva decît despre mama sa.

Nu putea să vorbească prea mult, dar se vedea chiar în pauzele de mai multe ore că se gîndea la ea.

„Ți-am povestit mult prea puțin despre ea“ se plîngea el „tu trebuie să nu uiți nimic din ceea ce o privește, fiindcă de altfel nu mai există nimeni care să știe de ea și care să-i fie recunoscător.

Ar fi bine, Peter, dacă toată lumea ar avea o asemenea mamă.

Nu m-a dat la un azil de săraci atunci cînd nu am mai putut munci."

Se culcă și respiră obosit. Trecu o oră pînă să înceapă din nou :

„Dintre toți copiii ei, pe mine m-a iubit cel mai mult și m-a păstrat la ea pînă cînd a murit. Frații au plecat, sora s-a măritat cu tîmplarul și numai eu am rămas acasă și așa săracă cum era nu m-a lăsat niciodată să plătesc. Tu trebuie să nu o uiți pe mama, Peter.

Era foarte mică, poate mai mică decît mine.

Cînd îmi dădea mîna, era ca și cînd ar fi avut o pasăre foarte mică în ea.

Îi e deajuns un sicriu de copil, a spus vecinul Rütimann cînd a murit."

Și pentru el un sicriu de copil era aproape suficient.

El stătea atît de mic și aproape nevăzut în patul său curat de spital, iar mîinile sale se vedeau acum ca niște mîini bolnave de femeie, lungi, subțiri și puțin strîmbe.

Cînd înceta să o mai viseze pe mama, veneam eu la rînd.

Vorbea despre mine ca și cînd n-aș fi stat alături de el.

„El este un ghinionist, desigur, dar aceasta nu i-a făcut rău. Mama lui a murit prea devreme."

„Mă mai recunoști, Boppi ?" întrebam eu.

„Desigur, domnule Camenzind", spunea el glumeț și rîdea ușor.

„O, dacă aș putea măcar să cînt", gîndea el cu glas tare îndată după aceea.

În ultimele zile întreba : „Costă mult aici în spital ? S-ar putea să fie prea scump."

Totuși, nu mai aștepta nici un răspuns. O roșeață fină i se urca pe fața albă, închidea ochii și arăta pentru o clipă ca un om peste măsură de fericit. . .

„Se apropie de sfîrșit", spuse sora.

Dar el deschidea ochii încă o dată, mă privea ștrengărește și mișca sprîncenele ca și cînd m-ar fi aprobat.

Mă sculam, îi puneam mîna între umerii săi înguști și îl ridicam lin, ceea ce-i făcea bine de fiecare dată.

Stînd pe mîna mea și-a mai încordat încă o dată buzele într-o scurtă durere, apoi și-a întors capul puțin și a fost scuturat de un fior ca și cum i s-ar fi făcut deodată frig. Acesta a fost sfîrșitul.

„Ți-e bine, Boppi ?" am mai întrebat.

Dar el se eliberase deja de dureri și mi se răcea în mînă.

Era în șapte ianuarie, la ora unu după prînz.

Spre seară am terminat totul și trupul său mic și diform a stat liniștit și curat fără a se desfigura pînă a venit vremea să-l ducem și să-l îngropăm.

În răstimpul acestor două zile, am fost peste măsură de mirat că nu am fost nici prea trist nici prea descumpănit și nu mi-a venit să plîng niciodată.

Am resimţit atît de adînc separarea şi despărţirea în timpul bolii, încît rămăsese puţin din suferinţă şi tonul şovăielnic al durerii mele se ridica din nou spre o altitudine maximă, încet şi uşurat.

Cu toate acestea mi se părea că a sosit timpul să părăsesc oraşul în linişte şi să transform în realitate planurile abia schiţate ale poeziei mele.

Îmi mai rămăseseră doar puţini bani aşa că mi-am atîrnat în cui îndatoririle mele poetice şi m-am pregătit să mă împachetez şi să plec la primul semn de desprimăvărare.

Mai întîi la Assisi unde negustoreasa de zarzavaturi aştepta vizita mea, apoi, pentru a munci zdravăn, într-un sat de munte cît mai liniştit.

Mi se părea că văzusem destulă viaţă şi destulă moarte pentru a putea cere de la alţi oameni să-mi asculte consideraţiile. Cu o mare nerăbdare aşteptam luna martie şi presimţeam deja auzul plin de forţa cuvintelor italieneşti şi în nas mirosul parfumat şi gîdilător de Risotto, de portocale şi de vin de Chianti.

Planul era ireproşabil şi mă liniştea cu atît mai mult cu cît mă gîndeam mai mult la el.

Între timp am făcut tot posibilul să mă bucur dinainte de vinul de Chianti, căci lucrurile s-au întîmplat cu totul altfel.

O scrisoare emoţionantă, fantastic de stilizată a cîrciumarului Nydegger mă vesti în februarie că era multă zăpadă şi că în sat nu erau toate

în ordine şi mai ales că starea tatălui meu era îngrijorătoare şi că toate ar fi bune, dacă aş trimite bani sau dacă aş veni eu însumi.

Fiindcă trimiterea de bani nu-mi convenea şi bătrînul îmi făcea o mare grijă, a trebuit să plec.

Am sosit într-o zi urîtă, munţii şi casele nu se vedeau din pricina vîntului şi a zăpezii şi am avut noroc că ştiam drumul şi cu ochii închişi.

Bătrînul Camenzind, contrar presupunerilor mele, nu stătea la pat ci stătea în colţul sobei, sărăcăcios şi abătut şi era asaltat de o vecină care-i adusese lapte şi care tocmai îi citea temeinic şi perseverent textul biblic asupra relei sale comportări, încît nu o deranjă nici măcar intrarea mea.

„Priveşte, Peter este aici“, spuse păcătosul cărunt şi-mi făcu cu ochiul stîng.

Dar ea îşi continuă nestînjenită predica.

Eu m-am aşezat pe scaun şi am aşteptat să se epuizeze iubirea lui pentru aproapele şi am găsit în cuvîntarea ei cîteva capitole care nici măcar mie nu-mi prindeau rău. Priveam printre altele cum se topea zăpada de pe manta şi de pe cizme iar în jurul scaunului meu s-a făcut întîi o pată umedă şi apoi o baltă liniştită.

Abia cînd femeia a ajuns la sfîrşit, a fost posibilă revederea oficială, la care ea a luat parte foarte prieteneşte.

Puterile tatei scăzuseră mult.

Îmi trecu prin minte încercarea de altă dată de a-l îngriji pe tata.

Plecarea de odinioară nu servise la nimic iar eu puteam acum, fiindcă era mult mai necesar, să suport consecințele.

În sfîrșit, nu se poate cere de la un bătrîn țăran cam grobian, care nici în zilele sale bune nu era un model de virtute, să fie blînd și să accepte cu emoție jocul de teatru al iubirii filiale acum în zilele cînd era bolnav și bătrîn. Aceasta nu voia să o facă tata, ci cu cît era mai bolnav cu atît era mai morocănos și-mi plătea tot, deși acasă totul era atît de sărac și de bine măsurat, lucru datorită căruia îl chinuisem atît mai înainte, ca și cu chiria pe care trebuise să o plătesc.

Era firește foarte zgîrcit și prevăzător în cuvinte față de mine dar mai adăuga la o mulțime de mijloace drastice și un fel de a-și arăta fără cuvinte nemulțumirea, amărăciunea și grosolănia.

Mă miram cîteodată, deși era posibil să devin și eu cîndva la bătrînețe un om dificil.

Cu băutura era la fel de bine pentru el ca și odinioară dar sticla de vin bun din sud pe care i-o ofeream de două ori pe zi, o gusta doar cu proastă dispoziție, fiindcă adesea o duceam îndată înapoi în cămara goală, iar cheile ei nu i le lăsam niciodată.

Abia spre sfîrșitul lui februarie au venit acele săptămîni luminoase care fac atît de minunată iarna în munții înalți.

Prăpastiile înalte și înzăpezite ale munților stăteau clare sub cerul albastru ca floarea de

secară și se vedeau în aerul transparent, neverosimil de apropiate.

Pășunile și coastele erau acoperite de zăpadă — cu o zăpadă a iernilor montane pe care n-o găsești niciodată atît de albă, de cristalină și de aspru mirositoare în văi.

Pe mici promontorii ale pămîntului, lumina soarelui serba în miezul zilei sărbători strălucitoare, în vîlcele și pe coaste stăteau intense umbre albastre, iar aerul, după căderile de zăpadă de mai multe săptămîni era atît de curat, încît la soare, fiecare respirație era o plăcere.

Pe colinele mici tineretul se dă cu schiurile iar la o oră după prînz se văd pe străzi omuleți bătrîni care se încălzesc la soare.

În mijlocul cîmpurilor albe cu zăpadă stă liniștit și albastru lacul care nu îngheață niciodată, mai frumos decît poate fi vara vreodată.

În fiecare zi, înainte de prînz îl sprijineam pe tata pînă în fața ușii și mă uitam cum își întindea degetele maronii, umflate și îndoite în frumoasa căldură a soarelui. După o clipă începea să tușească și să se plîngă de frig.

Aceasta era una din șmecheriile lui nevinovate pe care le folosea pentru a obține un șnaps de la mine ; căci nici tusea nici răceala nu erau de luat în serios. Astfel primea o sticluță de rachiu de gențiană sau un mic absint, înceta într-un mod gradat măiestru să mai tușească și se bucura în ascuns că a reușit să mă păcălească.

După masă îl lăsam singur, îmi legam ghetele și mă plimbam cîteva ore pe deal, atît cît

aveam chef să merg și parcurgeam drumul spre casă stînd pe un sac de merinde pe care-l luasem cu mine, mergînd ca la o partidă de săniuș pe deasupra cîmpiilor cu zăpadă.

Cînd sosi timpul la care voisem să plec la Assisi căzu încă o zăpadă de un metru.

Primăvara începu să se arate abia în aprilie și veni un dezgheț iute și rău peste satul nostru, cum nu mai fusese altul de mai mulți ani.

Zi și noapte se auzea foehnul urlînd, pocniturile avalanșelor depărtate și vuietele îndîrjite ale torenților, care aduceau cu ele mari bucăți de stîncă și copaci sfărîmați și le prăbușeau peste sărmanele și micile noastre acareturi și peste livezile cu pomi fructiferi.

Febra foehnului nu mă lăsa să dorm și ascultam noapte după noapte impresionat și plin de spaimă plînsul furtunii, avalanșele tunînd și lacul dezlănțuit.

În aceste momente pline de febră mă cuprindea încă o dată atît de violent boala de dragoste pe care o învinsesem, încît mă ridicam noaptea, mă așezam la fereastra ușii și printre durerile amare strigam în vuietul de afară, cuvinte de dragoste către Elisabeta.

Din noaptea caldă de la Zürich cînd mă odihnisem pe deal deasupra casei pictoriței italiene, din pricina iubirii, niciodată suferința nu mai pusese stăpînire pe mine atît de înspăimîntător și de fără posibilitate de a mă împotrivi.

Mă simțeam adesea ca și cum frumoasa femeie mi-ar fi stat înainte foarte aproape și mi-ar fi zîmbit și ca și cum se retrăgea cu fiecare pas pe care-l făceam spre a mă apropia. Gîndurile mele puteau să se întoarcă de unde voiau, dar reveneau inevitabil la această imagine și nu puteam să las nici unul dintre cele rănite să atingă mereu rana deschisă.

Mă rușinam de mine însumi, ceea ce era pe cît de chinuitor pe atît de inutil, blestemam foehnul și aveam în taină, totuși, pe lîngă celelalte chinuri un sentiment de plăcere tăcut și cald, exact ca în adolescență cînd mă gîndeam la drăgălașa Rösi și mă lua caldul și întunecatul val.

Am înțeles că împotriva acestei boli nu există nici o buruiană și încercam cel puțin să muncesc cîte ceva.

Am început să atac construcția operei mele, am conceput cîteva planuri și am văzut apoi că nu venise încă timpul pentru ele. Între timp soseau de peste tot veștile rele aduse de foehn și în sat începu să crească mizeria.

Digurile erau pe jumătate distruse, unele case, șoproane și grajduri suferiseră mari distrugeri, din satele învecinate veneau mai multe case, peste tot era plînset și nenorocire și nicăieri nu se găseau bani.

În aceste zile s-a întîmplat că, spre norocul meu, primarul mă chemă la micul său sediu de la primărie și mă întrebă dacă sînt de acord să particip la un comitet pentru ajutorarea nenorocirii generale.

Mi se încredință să reprezint interesele satului la canton și să mobilizez țara la participare și contribuție mai ales prin intermediul ziarelor. Îmi venea la îndemînă să pot uita imediat propriile mele suferințe inutile în schimbul unui lucru mai serios și mai demn și m-am angajat disperat la lucru.

La Basel am cîștigat rapid prin scrisori cîțiva donatori. Cantonul nu avea bani, lucru pe care-l știam dinainte și putea să trimită doar cîțiva muncitori auxiliari.

Apoi m-am întors la reviste cu apeluri și rapoarte ; scrisori, contribuții și interpelări circulau și eu trebuia să mă lupt cu aspra încăpățînare a țăranilor, pe lîngă corespondență și afacerile primăriei satului.

Munca severă de care nu puteam fugi mi-a făcut bine cîteva săptămîni.

Cînd lucrurile au fost aduse treptat pe calea cea bună, și devenisem mai puțin necesar, în jur pășunile au înverzit și lacul albăstrea fără griji și însorit spre coastele eliberate de zăpadă.

Tatăl meu a avut zile suportabile și chinurile mele de dragoste dispăruseră și se împrăștiaseră asemenea resturilor murdare dintr-o lavină.

În această perioadă a anului tata își lustruia altădată barca, mama vedea de grădină și eu urmăream îndeletnicirile bătrînului, norii pipei sale și pe fluturii galbeni. De data aceasta nu mai era nici o barcă pentru a o vopsi, mama

era moartă de mult, și tata stătea supărat în preajma casei neîngrijite.

Unchiul Conrad îmi amintea și el de vremurile vechi.

Adesea îl luam cu mine nevăzut de tata la o sticlă de vin și ascultam cum povestea și-și amintea de multele sale proiecte cu un rîs plin de blîndețe dar nu fără mîndrie. Proiecte noi nu a mai făcut cu timpul, și cu toate că bătrînul îl încondeiase bine, era ceva adolescentin sau tineresc în fizionomia și mai ales în rîsul său, care îmi făcea bine.

Era pentru mine adesea o consolare și o petrecere a timpului, cînd nu vorbeam cu el acasă la bătrîn. Îl luam cu mine la vin, astfel că el alerga repede pe lîngă mine, și se străduia plin de frică să țină pasul cu mine, cu picioarele sale care deveniseră strîmbe și uscate.

„Trebuie să luăm pînzele, unchiule Conrad", căutam eu să-l înveselesc și vorbind despre pînze ajungeam să vorbim de fiecare dată despre bărcile noastre vechi care nu mai existau și pe care el le plîngea ca pe niște morți iubiți. Fiindcă și mie îmi fusese dragă vechea barcă și acum lipsea, ne aminteam toate poveștile despre ea pînă în cele mai mici amănunte.

Lacul era la fel de albastru ca altădată, soarele era nu mai puțin sărbătoresc și cald, iar eu, flăcău bătrîn, mă uitam adesea după fluturi și aveam sentimentul că nu s-a schimbat decît puțin din ceea ce fusese fundamental odinioară și că aș putea la fel de bine să mă

duc pe pășuni și să urzesc visuri de copil. Că nu era așa și că îmi consumasem pentru totdeauna o bună parte a anilor mei, puteam să văd în fiecare zi la baie, cînd în cazanul ruginit se oglindea capul meu cu nări tari și cu gura amară.

Mai bine se îngrijea Camenzind senior să nu fac nebunii la schimbarea timpului și dacă doream să fiu adus la prezent, trebuia să mă obișnuiesc să deschid doar micul sertar al mesei din camera mea, în care stătea și dormea viitoarea mea operă, constînd dintr-un pachet cu schițe învechite și din șase sau șapte proiecte pe sferturi de coală.

Dar eu deschideam sertarul foarte rar.

Pe lîngă îngrijirea bătrînului, starea momentană a casei noastre îmi dădea mult de lucru. În podele se deschideau gropi, soba și cuptorul erau stricate, fumegau și miroseau, ușile nu se închideau și scara ce ducea în pod, care fusese locul de împlinire al admonestărilor părintești, era un pericol pentru viață.

Chiar și aici se putea face ceva, trebuia ascuțit toporul, trebuia reparat fierăstrăul, trebuia să împrumut un ciocan și să bat cuie și era necesar ca din restul putred al proviziei de lemne de odinioară să fac bucăți utilizabile.

La repararea uneltelor și a bătrînei tocile, unchiul Konrad mi-a dat o mînă de ajutor, dar era prea bătrîn și slăbise pentru a-mi folosi prea mult.

Astfel îmi stricam mîinile mele delicate de scriitor cu lemnul îndărătnic, trăgeam tocila

care se clătina, mă cățăram pe acoperișul rărit, băteam cuie, ciocăneam, puneam șindrilă, încrestam, la toate acestea vărsînd cîțiva stropi de sudoare în felul norocosului Adam.

Cîteodată mă opream, mai ales la insuportabilele cîrpeli ale acoperișului, în mijlocul unei lovituri cu ciocanul, mă așezam cum trebuie, sorbeam din nou din țigara pe jumătate stinsă, priveam în adîncul albastru al cerului și îmi gustam trîndăvia cu conștiința veselă că astăzi tata nu mă va mai ocărî și nu mă va mai îmboldi.

Apăreau apoi oameni din vecini cu totul schimbați, femei, oameni bătrîni și copii de școală cu care legam convorbiri prietenești ca între vecini, spre a înfrumuseța inactivitatea mea și ajunsesem treptat să fiu pe placul unui bărbat cu care se putea schimba un cuvînt înțelept.

„E cald, azi, Lisbeth ?"

„Destul de cald. Ce faci ?"

„Repar acoperișul."

„Nu strică, trebuia reparat de mult deja."

„Da, da."

„Ce face bătrînul ? Trebuie să aibă șaptezeci de ani pe puțin."

„Optzeci, Lisbeth, optzeci. Ce crezi, dacă noi sîntem așa de bătrîni ? Nu e de glumă."

„Bine, Peter dar acum trebuie să plec, bărbatul trebuie să aibă de mîncare. Cu bine !"

„Adio, Lisbeth."

Și în timp ce ea mergea mai departe, cu castronul în șorț, dădeam drumul la nourași în aer, mă uitam după ea și mă gîndeam cum

se face că toată lumea umblă așa de harnică după treburi, pe cînd eu ciocănesc de două zile-ntregi la același leaț. Dar în sfîrșit, acoperișul a fost reparat.

Tata se interesa în mod deosebit de asta și fiindcă nu-l puteam urca pe acoperiș, trebuia să-i descriu amănunțit și să-i dau socoteală pentru fiecare jumătate de leaț astfel că el nu mă prindea cu nici o lăudăroșenie.

„E bine", spuse el, „e bine dar nu aș fi crezut că vei termina anul ăsta." Dacă privesc acum călătoriile și încercările mele de viață și mă gîndesc la ele, mă bucură și mă supără vechile experiențe pe care le-am trăit, fiindcă peștele aparține apei iar țăranul aparține pămîntului și fiindcă dintr-un Camenzind din Nimikon, în ciuda tuturor mijloacelor folosite nu se poate face un orășean și un om de lume.

Mă obișnuisem să găsesc totul în ordine și sînt fericit că vînătoarea nereușită a norocului lumii m-a adus înapoi împotriva voinței mele, în bătrînul colț dintre lac și munți căruia-i aparțin și unde virtuțile și viciile mele, mai ales viciile, sînt ceva obișnuit și tradițional.

Fiindcă în afară îmi uitasem patria și eram aproape să îmi apar mie însumi ca o plantă rară și demnă de atenție ; acum vedeam iarăși că ceea ce revenea în mine ca o stafie și nu se putea supune obiceiurilor restului lumii era doar spiritul Nimikonului.

Aici nu-i trecea nimănui prin minte să vadă în mine un om ciudat, și dacă mă uit la bătrînul meu tată și la unchiul Konrad, apar ca un fiu și nepot reușit.

Zborurile mele în zig-zag în imperiul spiritului și al așa numitei culturi, se pot compara ușor cu celebra călătorie cu pînze a unchiului, numai că ele m-au costat scump în bani, oboseală și ani frumoși.

În aparență am devenit un localnic de cînd vărul meu Kuoni mi-a ras barba și de cînd port din nou pantaloni cu centură și umblu în cămașă cu mîneci și cînd voi îmbătrîni și voi fi cărunt, voi lua pe neobservate locul tatălui meu și micul său rol în viața satului.

Oamenii știu desigur că am fost mai mulți ani în străinătate și mă feream să le spun ce meserie păduchioasă am avut acolo și în ce mocirlă am intrat ; altfel aș primi de îndată un nume disprețuitor și o poreclă.

De cîte ori povestesc despre Germania, Italia sau despre Paris, mă trezesc puțin și mă aflu în situația onorabilă de a mă îndoi de propria mea verosimilitate.

Și ce a rezultat acum din atît de multe rătăciri și ani consumați ? Femeia pe care o iubeam și pe care o mai iubesc încă își crește la Basel cei doi copii drăgălași. Cealaltă, care mă iubise, s-a consolat și se ocupă mai departe cu fructele, zarzavaturile și cu semănăturile.

Tatăl, pentru care m-am întors din nou la cuib, nici nu a murit nici nu s-a făcut sănătos, ci îmi stă în față pe patul său de zăcere, mă privește și mă invidiază pentru posesia cheilor cămării.

Dar asta nu e totul. Am, ca îngeri ce locuiesc în cer, în afară de mama și de prietenul îne-

cat din tinerețe, pe blonda Agi și pe micul și strîmbul meu Boppi.

Și am ajuns să văd cum în sat casele s-au reparat din nou și amîndouă digurile s-au reînălțat.

Dacă aș vrea, aș putea să fiu în consiliul satului. Dar acolo sînt destui Camenzind.

Acum mi s-a deschis o altă perspectivă. Cîrciumarul Nydegger, în a cărui cămăruță tatăl meu și eu am băut atîția litri de Veltliner, de Walliser sau de vin de Vaud, a început dintr-o dată să se topească și nu mai are nici o bucurie din afacerile sale. El mi s-a plîns în zilele acestea de nenorocirea lui.

Cel mai rău lucru în toate acestea este că, dacă nu se găsește nici un pămîntean să cumpere, o fabrică de bere din afară va cumpăra proprietatea și atunci totul este pierdut și noi nu vom mai avea în Nimikon nici o cîrciumă plăcută. Va veni vreun arendaș străin, care, natural, va da berea drept vin și sub a cărui mînă, buna cămară a lui Nydegger va fi distrusă și otrăvită. De cînd știu aceste lucruri, nu mai am liniște ; la Basel mai am puțini bani la bancă și bătrînul Nydegger nu va găsi în mine pe cel mai rău creditor.

Partea proastă însă era aceea că în timpul vieții tatălui meu nu aș fi putut deveni cîrciumar.

Fiindcă în primul rînd nu l-aș putea ține pe tata departe de butoi, și în afară de asta el ar triumfa prin aceea că eu, cu toată latina mea și cu toate studiile mele am ajuns doar cîrciumar în Nimikon și nu mai mult.

Aceasta nu se putea și astfel am ajuns treptat să aștept puțin moartea bătrînului, nu cu nerăbdare, ci doar de dragul unui lucru bine făcut.

De puțin timp, unchiul Konrad avea din nou o sete febrilă de fapte, după ani lungi petrecuți în moțăială, și asta nu-mi convenea.

Ținea mereu degetul arătător la gură și o cută de încordare pe frunte, făcea pași mici și grăbiți prin camera sa și privea lacul și cerul senin.

„Cred că vrea din nou să construiască bărci", spunea bătrîna sa Cenzine și arată într-adevăr așa de vioi și de îndrăzneț cum de mulți ani nu a mai fost și are niște trăsături ale feței atît de puternice și de viclene ca și cum ar ști exact cum trebuie să înceapă de astă dată.

Dar eu cred că nu era nimic din toate acestea, ci doar sufletul său obosit care acum jinduia după aripi pentru a se întoarce acasă. Trebuie să primești aripi bătrînule unchi ! Dar dacă lucrurile au ajuns cu el așa departe, atunci trebuia ca domnii din Nimikon să trăiască ceva nemaiauzit. Căci eu m-am hotărît să spun cîteva vorbe la mormîntul său, după ce va vorbi preotul, ceea ce aici nu s-a mai întîmplat.

Voi vorbi despre unchiul ca despre un zeu drăgălaș și fericit și această parte înălțătoare va fi ca un pumn de sare și piper pentru familia defunctului, care trebuie că nu va uita și nu mi-o va ierta așa de repede.

Probabil va mai apuca să audă și tata. Iar în sertar stăteau începuturile marii mele poe-

zii, „Opera vieţii mele" aş putea să spun. Aceasta sună prea patetic şi nu o spun cu drag, căci trebuie să recunosc că continuarea şi desăvîrşirea acesteia are puţini sorţi de izbîndă. Poate va veni iarăşi timpul cînd voi începe din nou, voi continua şi voi desăvîrşi ; atunci dorul meu din tinereţe va fi fost îndreptăţit şi voi deveni totuşi un poet.

Trecutul şi ceea ce nu se poate uita din viaţa mea, împreună cu toate imaginile oamenilor iubiţi, de la delicata Rosi Girtaner pînă la sărmanul Boppi, valorează pentru mine mult mai puţin în comparaţie cu speranţa de a deveni cîndva un poet.

În aceeaşi colecţie:

AU APĂRUT

KOSTAS ASSIMAKOPOULOS
Generaţia prizonierilor

ROMAIN GARY
Groapa bunei speranţe

ROSAMUND LEHMANN
Pulbere

TOMMASSO LANDOLFI
Povestiri imposibile

FRANÇOIS NOURRISSIER
Sfîrşitul

ARTHUR VAN SCHENDEL
Omul apelor

MARY WEBB
Hazel, fata pămîntului

KONSTANTIN VOROBIOV
A venit uriaşul

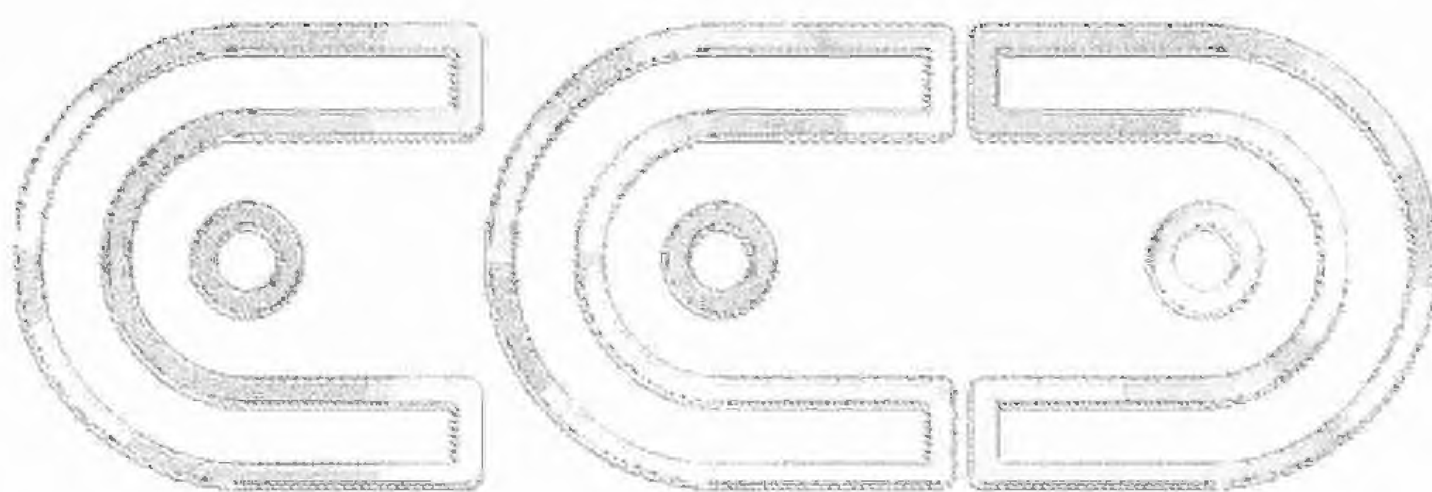
Lector: MIRCEA BUCURESCU
Tehnoredactor: AURICA IONESCU

Bun de tipar: 6.01.1975. Tiraj 19 130 broşate.
Coli tipar 6,5.

Tiparul executat sub comanda nr. 40 696 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1
Bucureşti
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

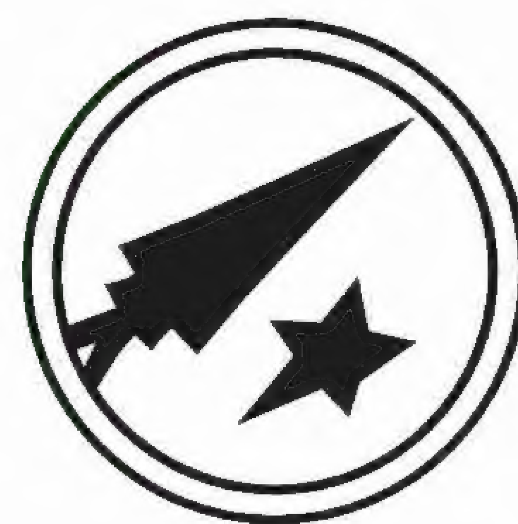
Anonim

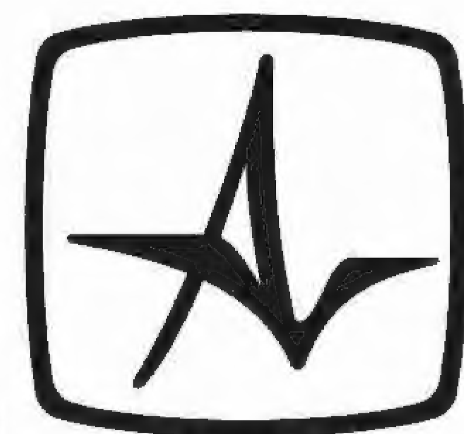

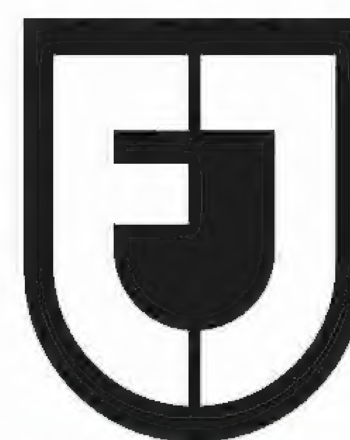
și

CAT Graur

Antwerpen

2024